

NORDISKA MUSEET

FATABUREN

Kulturhistorisk Tidskrift

utgiven av

Fil. D:r Gustaf Upmark

1926

Häfte 1

Stockholm

INNEHÅLL

<i>Sven T. Kjellberg</i> , Svenska selkrokar av trä i Nordiska Museet	1
<i>Notiser</i>	53
<i>Litteratur</i> : G. Upmark: Guld- och silversmeder i Sverige 1520—1850, av <i>S. W.</i> ; A. Bäckström: Studier i Göteborgs byggnadshistoria före 1814, av <i>S. W.</i> ; J. Olrik: Erik Pontoppidan, Fejekost, av <i>N. E. H.</i>	57
<i>Bilaga</i> : Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och förvaltning år 1925.	

*Författarna äro ensamma ansvariga för
sina uppsatser innehåll.*

SVENSKA SELKROKAR AV TRÄ I NORDISKA MUSEET.

Försök till gruppering av materialet.

Av

SVEN T. KJELLBERG.

Föreliggande studie, som uteslutande grundar sig på Nordiska Museets stora samlingar av svenska selkrokar, är tillkommen i avsikt att få till stånd en sådan uppdelning av materialet, att denna sedermera skall kunna tjäna såsom grundval för en mera i detalj gående undersökning av skilda typer och deras dekorativa utsmyckning, kronologi och inbördes sammanhang. Det är att förutsätta, att luckor i museets bestånd ha åstadkommit en ojämn behandling av de olika selkroksgrupperna i denna uppsats. Denna brist liksom det förhållandet, att många nog så egenartade men enstaka exemplar icke kunnat medtagas i den begränsade text- och bildframställningen, är ägnad att uppfordra de lokala musei- och hembygdsföreningarna till studium och registrering av sina selkroksbestånd, varvid de, såsom vi hoppas, kunna finna en hjälp i denna uppsats.

Terminologi. Det är nödvändigt att till en början fastslå de benämningar, som här komma till användning. Jag anför i det följande en utredning rörande terminologien, som docenten Herman Geijer med känd älskvärdhet ställt till mitt förfogande.

»Ordet *selbåge* synes vara för dialekterna i stort sett främmande, och även i riksspråket synes ordet *selbåge* vara mindre fast rotat än *selkrok*, om än möjligen *selbåge* på senare tid i någon mån vunnit terräng på bekostnad av *selkrok*. Ännu i åttonde upplagan av SAOL (1923) upptas emellertid endast *selkrok*, ej *selbåge*. I Schürer

von Waldheims med avseende på terminologien synnerligen goda uppsats i Upplands läns Fornminnesförenings Tidskrift 5, s. 252 ff. användes ordet *selkrok*. Denne författares antagande, att ordet är mycket gammalt och att det kunnat användas redan om primitiva former, synes sannolikt. Jirlow, som i sin uppsats i Västerbottens läns hembygdsförenings årsbok 1922, s. 38 ff. använder ordet *selbåge*, anger dock *selkrok* som ortens genuina benämning. I dialekterna från och med nordligaste Norrland till och med Östergötland synes ordet *selkrok* än i dag vara förhärskande. Ett annat gammalt genuint ord med avsevärd spridning i dialekterna är *selorv* (Västergötland, östsvenska mål). Från Småland uppger Rietz (efter Lagergren) *selhuvud*. Från ett och annat håll uppges *selranke* (så i Möllers och Kaléns halländska ordböcker). Sistnämnda ord betyder dock ursprungligen något annat än *selkrok* . . . Något vedertaget namn på selkrokens mittersta del finns ej i svenska dialekter. Det föreslagna ordet *båge* synes mig lämpligt att använda, helst kanske i sammansatt form: *selkroksbåge*. Von Waldheim använder i sin nyssnämnda uppsats ordet *båge* i ifrågavarande betydelse.»

För benämningen av det håll varigenom tömmarna löpa lämnar Geijer följande utredning: »Det finns ett gammalt ord: *tömlopp* (neutr.) eller *tömlöpa* (fem.) m. fl. varianter såsom *tömlöpare*, i vilken form ordet inkommit i SAOL. I Uppsalatrakten heter det *tömlöpa* (fem.). Ordets (med varianters) utbredningsområde synes omfatta hela Norrland och åtminstone huvudparten av Svealand. Därjämte finnas på enstaka orter inom samma område mindre kända ord som *selnyckel* och *tömnyckel* i Uppland, *tömstol* i Västerbotten m. m. I Västergötland, där *tömlöpa* saknas, möter ett annat genuint ord: *tömkast* (neutr.). I riksspråket användes stundom *tömring*, ett ord, som dock endast passar på moderna förhållanden. Jag ville föreslå *tömlöpa* (fem.) till användning i riksspråket.»

Med avseende på de stöd, varpå selkroken vilar på hästmanken, skriver Geijer vidare: »Ordet *kläpp* synes vara mycket ovanligt åtminstone att döma av rådfrågade dialektala källor. I Frötuna i Uppland har antecknats *selbågskläppar*, men detta synes vara en ganska ovanlig företeelse . . . I Schürer von Waldheims ovannämnda

uppsats användes ordet *pung* för att beteckna de stöd, som direkt vila på hästryggen och uppbara selkroken. Ordet *pung* eller *selpung* synes vara den vanligaste benämningen fr. o. m. översta Norrland t. o. m. Uppland. Om språkbruket i landskapen söder om Uppland har jag ännu ej hunnit ta närmare kännedom. Ordet *pung* resp. *selpung*, *selkrokpung* är emellertid en förvanskning av det äldre ordet *bunge*, som ännu kvarlever i ifrågavarande betydelse (och blott i denna betydelse) åtminstone i Jämtland. Det finns även i Norge. En övergång *selkrokbunge* till *selkrokpunge* är lättförståelig. I Västergötland möter ett annat gammalt ord *klamp*. I sydvästra Östergötland (Ödeshög) *kramper* (pl.). *Klamp* sammanhänger väl med *kläpp*. I Dalabergslagen (Grangärde) användes ordet *selklack*. Stundom finns (så i Jirlows ovannämnda uppsats s. 40) ordet *selfötter* i samma betydelse.»

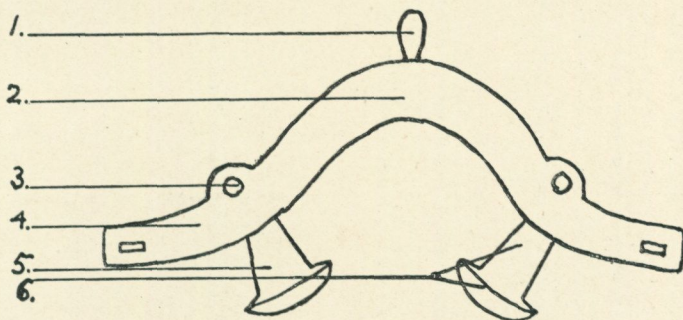

Fig. 1. Skematisk bild av selkrok, utvisande de här antagna benämningarna.

1. Krön (-figur).	4. Skänkel.
2. Båge.	5. (Selklackens) ståndare.
3. Tömlöpa.	6. Selklack.

De beteckningar, som här komma till användning återgivas å fig. 1.

Översikt. Man kan skilja på tvenne väsentligt olika grupper av selkrokar. Den ena av dessa har *lösa* selklackar, vilka fästas vid kroken förmedelst vidjor eller remmar. Denna grupp benämnes här *selkrokar med vidbundna klackar*. Gruppens utbredningsområde synes vara begränsat till Härjedalen, Dalarna, Värmland och Västmanland, sålunda en mellansvensk-västlig lokalisering. I Norge är gruppen rikt representerad. På grund av ojämnheten i museets norska material är det vanskligt att bestämma dess geografiska ut-

bredning. Det förefaller som om dess nordgräns skulle vara att söka i S. Trondhjems amt, en begränsning, som sålunda skulle motsvara den svenska åt norr.

Den andra gruppen har *fasta* selklackar, d. v. s. dessa äro infällda eller intappade i selkroken så att ett orörligt förband uppstår. Inom denna grupp, som omfattar hela det övriga landet, kan man särskilja flera olika huvudtyper, vilkas art närmare framgår här nedan. På kartan, fig. 2, har denna grupp uppdelats i fyra huvudavdelningar. Kartan anger inga bestämda gränser, utan blott de olika typernas huvudområden såsom dessa framgått ur materialet. Vid behandlingen har följande gruppering ägt rum:

I. Selkrokar med lösa selklackar, västlig mellansvensk grupp.

- A. Siljanskroken.
 1. Leksandsgruppen.
 2. Rättviksgruppen.
 3. Moragruppen.
 4. Svärdsjögruppen.
 5. Gästrikegruppen (mellanform m. fasta klackar).
- B. Härjedalskroken.
 - Två varianter.
- C. Tömlöpakroken.
 1. Den dalsk-värmländska gruppen.
 2. Den norrländska gruppen.
- D. Den oklika selkroken med hel kam av järnsmide.
- E. Dockkroken.
- F. Ljusnarsbergskroken.

II. Selkrokar med fasta selklackar.

- A. Den götiska selkroken, sydlig grupp.
- B. Selkrokar med uppländsk båge, östlig mellansvensk grupp.
 1. Djurhuvudmotiv.
 2. Blad- och blomstermotiv.
 3. Geometriska motiv.
 4. Norrlandskrokar med uppländsk båge.
 5. Vikakroken.
- C. Den oklika selkroken.
 1. Upplandstypen.
 2. Den hornlika typen.
 3. Norrlandstypen.
 4. Norska typer.
- D. Den kamlika selkroken.
- E. Den skulpturala Norrlandskroken, nordlig grupp.
 1. Djurornamentala selkrokar.
 2. Växtornamentala selkrokar.

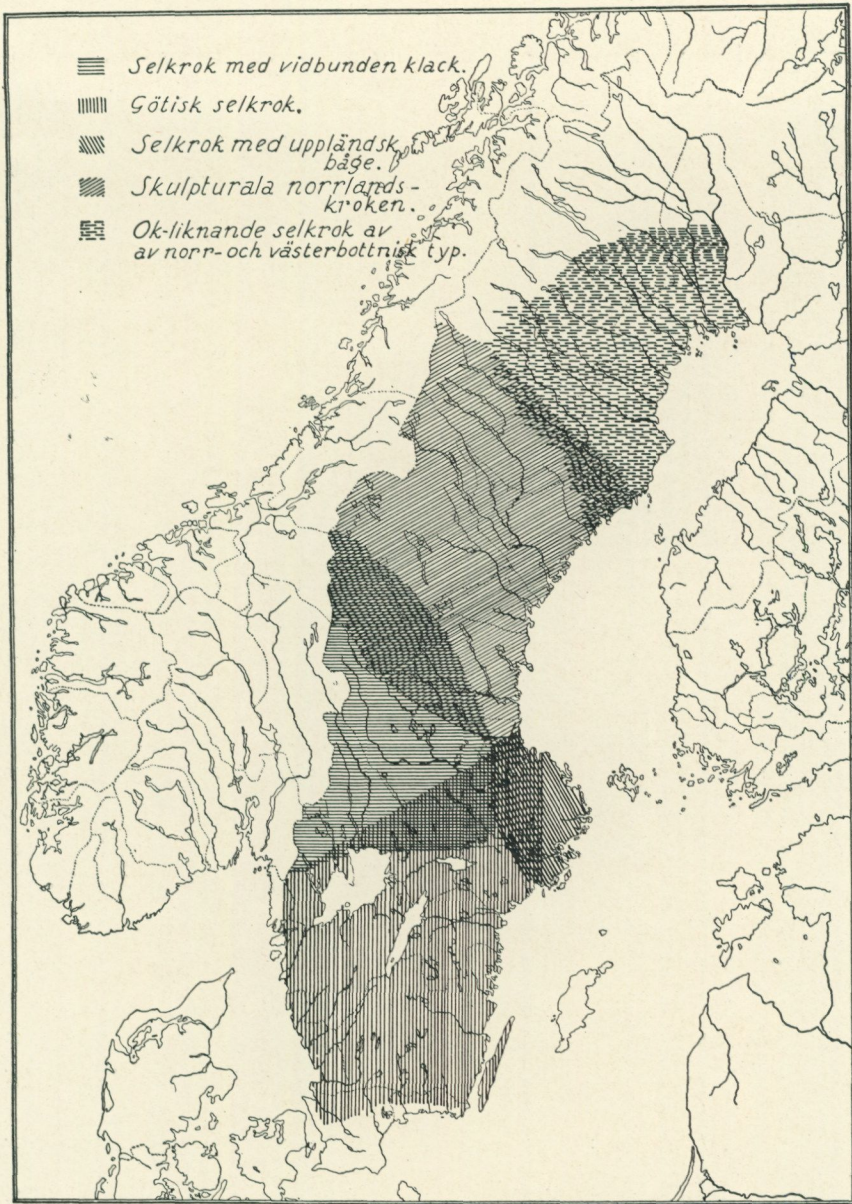

Fig. 2. De huvudsakliga utbredningsområdena för selkrok med vidbunden selklack, götisk selkrok, selkrok med uppländsk båge, skulpturala norrlandskroken och den okliknande selkroken av norr- och västerbottnisk typ.

Då de dekorativa selkrokarna synas vara en uteslutande nordisk företeelse,¹ bör en närmare behandling av föremålsgruppen även omfatta det norska² och finska³ materialet. Det vore därför av vikt att även från dessa håll få en materialpublikation. Till dess en på så sätt erhållen översikt ernåtts torde en utvecklingshistorisk utredning om den nordiska selkroken få anstå.

I. SELKROKAR MED LÖSA SELKLACKAR.

Siljanskroken.

Den selkroksform, som här kommer att benämnas siljanskroken, har erhållit sitt namn efter bygden kring Siljan, emedan den där haft sitt egentliga hemvist. De tre socknarna Leksand, Rättvik och Mora i deras gamla territoriella utsträckning äro också i så måtto krokens huvudorter, att den i vardera av dessa socknar fått sin särskilda utformning. De särdrag, som sålunda återfinnas hos de olika sockentyperna, hava även varit av sådan betydelse för formens utveckling, att övriga selkrokar av detta slag inom Dalarna och angränsande bygder kunna sägas i stort sett uppvisa med dessa sammanfallande former.

Den gemensamma grundformen för dessa selkrokar utgöres av ett bågformigt med krönfigur försett mittparti, som fortsätter i en avslutning mot krokens ändar, vilken jag skulle vilja kalla djurhuvudformad. I alla kända fall är denna avslutning så starkt stilerad, att det måhända kan synas tvivelaktigt huruvida den verkligen återgår på ett djurhuvud. I enklare utbildade exemplar av leksands- och rättvikskrokarna kan djurhuvudformen vara rätt så påtaglig, morakroken företer dock ytterst små likheter därmed och blott dess nära samband med övriga siljanskrokar kan ge anledning

¹ Se Gerda Cederblom: Huru några spånadsredskap vandrat genom Europa, Ymer 1916, s. 24 ff.

² Se H. Schetelig: Gammelt kjøre- og ridetøj. Bergens Museums Aarvog 1906, Nr. 6. s. 34 ff.

³ Se U. T. Sirelius: Finlands Nationalmuseum. Vägledning i etnografiska avdelningen, 1920, s. 25: »Redan på 1600-talet hämtades till vårt land från västra grannlandet ståtliga rankor och selar i barockstil, vilka sedan på 1700-talet imiterades.»

till en tolkning i denna riktning. Siljanskrokarna ha i allmänhet varit svarttjårade, någon gång oljemålade i svart — sannolikt ha även de, som nu blott uppvisa träets färg, varit behandlade med tjära. Denna allvarliga och enkla färghållning är påfallande vid jämförelse med de färgglada norrländska och uppländska selkrokarna. Särskilt märkligt är, att av de tjugufyra exemplaren leksandskrokar, som äro hemmahörande inom socknen, ingen blivit föremål för en rikare färgbehandling änskönt flera av dem tillhöra 1700-talets sista årtionde, då leksandsmåleriet redan utvecklats sin fulla prakt. I Rättvik, Boda och Ore kunna kanterna eller den utskurna ornamentiken vara rödmålade mot den svarta botten, i enstaka exemplar förekommer här också en i gröngrå eller gulvit olja målade botten med röda och svarta ornament. Från Mora äger museet en krok, som blivit målade i de gröna och röda färger, som eljest återkommer i en annan selkrokstyp från socknen, se Vikakroken.

Den skurna ornamentiken, för vilken närmare redogöres vid behandlingen av de olika typerna, är mycket enkel. Nagelformiga och sicksackformiga utskärningar, repstavar och enkla ristade linjer äro de huvudsakliga förfarandena — någon karvsnittornamentik i detta ords egentliga betydelse förekommer icke.

Siljanskroken kan efter sin form naturligt uppdelas i tre huvudgrupper med olika geografisk utbredning, här uppkallade efter sina hemorter: Leksand, Rättvik och Mora. Såsom en särskild grupp behandlas även selkroken från Svärdsjö, närmast sammanhörig med rättvikskroken, samt en selkrok med fasta klackar från Gästrikland, vilken synes påverkad av moragruppen.

Leksandsgruppen. Kännetecknande för selkrokar tillhörande denna grupp är det korsformiga krönet.

Museet äger 38 exemplar av denna typ, av vilka 24 falla inom Leksands—Siljansnäs sockengränser medan övriga tillhöra Djura, Bjursås, Gagnef och Stora Kopparberg, sålunda utvisande en spridning i huvudsakligen sydostlig riktning. Enstaka exemplar kunna påvisas i Älvdalen och Rättvik.

Inom gruppen kan man särskilja åtminstone två varianter. Den ena av dessa igenkännes på en långsmal rektangulär tömlöpa, vil-

ken är så anbragt, att den kan sägas utgöra ögat i krokens djurhuvudformade avslutning. Dekorationen på denna variant är synnerligen enkel och utgöres av en regelbundet utformad inramning av inskurna räta linjer kring tömlöpan samt någon gång på bågens över och underkant det vanliga motivet med inskurna räfflor. Av de tolv selkrokarna av denna variant äro elva daterade och försedda med inskrift. Enligt dessa årtal bestämmes det material, som här behandlas, till tiden 1743—1801. I trots av det ringa antalet föremål är det frestande, då man äger så noggranna tidsbestämningar, att söka få fram den linje, utefter vilken en utveckling av formen kan ha skett. Variantens äldsta form synes vara en krok, vars skänklar utgöra en rak fortsättning av bågen. Denna utvecklas därhän, vilket kan iakttagas omkring 1770, att skänklarnas ändar böjas utåt. Avståndet mellan dessa ökas därvid och selkroken blir sålunda bredare. Se fig. 3.

Den andra varianten inom leksandsgruppen saknar tömlöpa och har en rikare dekorativ utsmyckning än den förra. Av de 27 exemplar, som museet äger, ha samtliga kraftigt utsvängda skänklar. Bristen på daterade föremål gör det omöjligt att avgöra huruvida även denna variant genomlöpt samma utveckling som den förra. De daterade typerna sträcka sig från 1780—1800 med ett enda tidigare exemplar, en selkrok från Gagnef med årtalet 1767. Medan hos den förra varianten skänklarna ha en kantig, rätlinig kontur blir denna nu mjuk och avrundad, ett förhållande, som bäst avläses å fig. 4.

Två ornamentsmotiv äro här att lägga märke till. Dels i överensstämmelse med den förra en inramning av själva huvudpartiet på den plats där tömlöpan borde ha befunnit sig samt en dekoration av bågens sidor, båda i huvudsak åvägabragta genom användande av nagelformiga utskärningar, dels cirkelformiga ytor, vanligen placerade inom den omnämnda inramningen, vilka täckas av parallellt eller korsvis inskurna ränder. — Korset antager i denna variant ofta en bred form och dess yta blir föremål för dekorativ behandling.

Rättviksgruppen. Kännetecknande för gruppen är krönet, se fig. 5. Underdelen utgöres här av två bladformigt utåtböjda fikar, överdelen av en upptill avtrubbad, till formen varierande

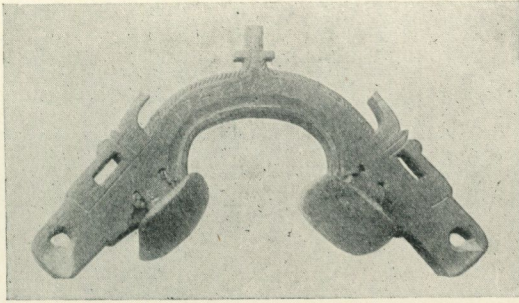

Fig. 3. Siljansnäs sn, Dal. Dat. 1745. L. 47 cm. Nord. M. 18,277.

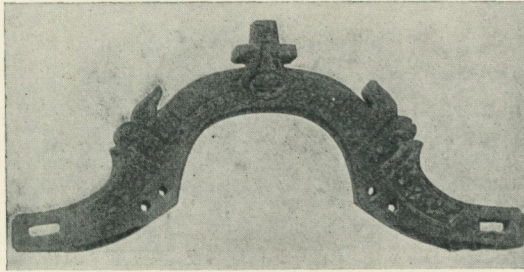

Fig. 4. Siljansnäs sn, Dal. Dat. 1798. L. 55.5 cm. Nord. M. 18,282.

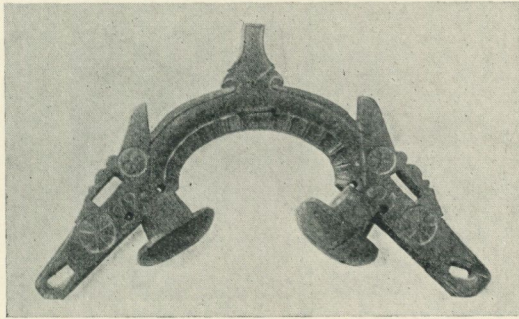

Fig. 5. Rättviks sn, Dal. L. 53,5 cm. Nord. M. 13,551.

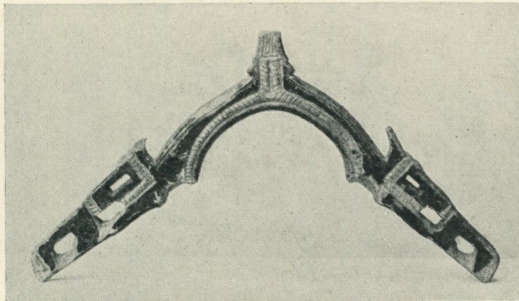

Fig. 6. Ore sn, Dal. L. 60 cm. Nord. M. 14,572.

spets. — Av de 20 exemplaren inom denna grupp falla tretton inom gränserna för det gamla Rättvik, omfattande sålunda utom moderförsamlingen även Bingsjö, Dådran och Boda. Sju äro från Ore.

Även inom rättviksgruppen kan man urskilja två huvudformer, vilka var och en för sig synas stå i direkt relation till leksandsgruppens varianter. Den ena av dessa äger den typiskt utformade tömlöpan. I sin mest radikala form, sådan den påträffas i selkrokar från Vikarbyn och Tina, finnes samma rätliniga stränghet som hos leksandstypen. Här återkommer även den enkla inramningen av inskurna linjer. En mera rundlinig och mjuk kontur finnes även hos denna variant, särskilt framträdande hos exemplar från Ore, hos vilka inramningen fått sin speciella utbildning, se fig. 6.

Den andra huvudformen karakteriseras utom av sin rika, mjukt profilerade kontur av en triangulär, dekorativt anbragt tömlöpa ofta med svängd överkant. Museets elva krokar av denna form äro med ett undantag målade i oljefärg vanligen svart eller grågrön huvudfärg med röda kanter. De daterade föremålen ha årtalen 1797, 1803 och 1805, vilket synes bestyrka, att formen är av relativt sent datum. — En till föregående grupp hörande selkrok från Vikarbyn(?) från 1748 har svart oljefärg och rött krön.

Rättviksgruppen har blott i ringa utsträckning varit föremål för ornamental utsmyckning. Någon gång återfinnes den från Leksand kända cirkelorneringen. Krönet förses med ristade linjer och nagelformiga utskärningar sammanställda till fyrbladiga blommor eller stjärnor, vilka utplanteras på selkroken utan någon ordning. I de flesta fall utskäres kroken så, att en smal listformig kant utsparas, vilken på översidan följer konturen. Denna kantlist tillhör typens sena former. — De utåtsvängda skänklarna, som uppträdde på leksandsgruppen, förekommer aldrig här, där skänkelns undersida alltid synes bilda en rak linje fram till den punkt, där den sammanträffar med det böjda bågpartiet, se fig. 7.

Några spridda exemplar av rättvikskrokar falla utom Dalarnas gränser, så t. ex. en med blomstermålningar i grönt och rött på svart botten dekorerad krok från Voxna i Hälsingland och en till sin form degenererad selkrok från Vitsand i Värmland.

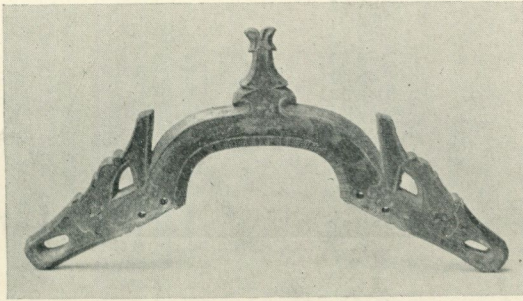

Fig. 7. Rättviks sn, Dal. L. 56 cm. Nord. M. 11,219.

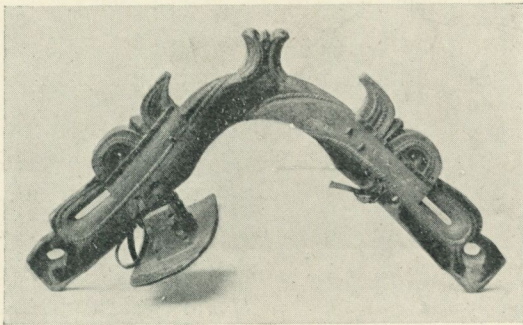

Fig. 8. Mora sn, Dal. L. 46 cm. Nord. M. 12,861.

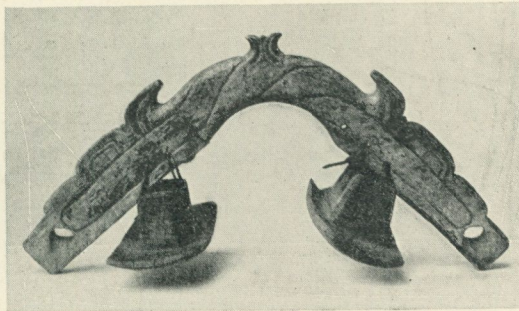

Fig. 9. Mora sn, Dal. Dat. 1708. L. 61 cm. Nord. M. 71,517.

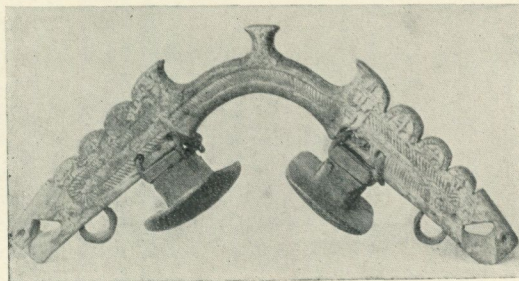

Fig. 10. Venjans sn, Dal. Dat. 1780. L. 60,5 cm. Nord. M. 73,960.

Moragruppen. Medan leksands- och rättvikskrokarna i det stora hela stå varandra ganska nära bildar morakroken en från de båda andra väsentligen avskild typ. Den är smäckrare och lättare och verkar därigenom även längre, ehuru vidden mellan skänklarna i det närmaste är densamma. Till detta intryck bidrager också bågens form, som här i genomskärningen oftast är rund eller oval medan den i de övriga grupperna är rektangulär, se fig. 8.

Såsom ett lätt urskiljbart kännemärke för morakroken taga vi här som i det föregående fasta på krönets form. Denna kan närmast liknas vid en kärve. De konkava, bladlika yttersidorna böja sig stundom kraftigt utåt i topparna, ett litet mittblad gör krönet treflikigt.

Av de 27 exemplaren av moratyp i museet härstamma 14 från Mora socken inklusive Sollerön. De övriga ha sin hemort i Venjan, Öje, Evetsberg, Transtrand, Orsa och Rättvik (1 ex.). Utbredningen är sålunda begränsad till socknarna ovan Siljan.

Vill man här som i det föregående söka avgränsa vissa typer inom gruppen, faller detta sig svårt med det föreliggande materialet. Leksands- och rättvikskrokarna erbjödo en naturlig uppdelning efter formen — här ställer det sig annorlunda. I det stora hela är gruppen enhetlig inom Mora sockens gränser, men då man kommer utanför dessa bliva typerna växlande och formerna ortligt betonade. Man torde sålunda få räkna med åtminstone en grupp från Venjan och en från Malung (Öje).

Gemensamt för morakrokarna är ett bandliknande ornament, ett slags repstav, vilket vid täljningen blivit utsparat och sålunda synes ligga ovanpå selkrokens yta. Detta ornament följer skänklarnas linjer såsom en inre kontur och löper ofta utefter bågens sidor i dess mitt. I övrigt består utsmyckningen av enkla ristningar, ett och annat rikare utsirat exemplar med karvsnittsaktig skärning förekommer dock.

Den äldst daterade av moratypens selkrokar är från 1708, se fig. 9. Den är även den äldsta i detta avseende bland siljanskrokarna. Av särskilt intresse är att lägga märke till den omvridna formen på krokens båge. Samma förhållande kan iakttagas på ytter-

ligare ett par exemplar. I ett av dessa (nr 12,861) uppehålls illusionen därigenom, att det repstavsformiga bandet svänger sig skruvlikt runt bågen. Den omvridna bågen förekommer även i en annan grupp av selkrokar från Mora och synes sålunda vara karakteristisk för orten. Den uppträder dessutom såsom vi skola finna i den med siljanskrokarna besläktade gästriketypen.

Morakrokarna sakna ofta tömlöpa. Skänklarna hava »öron» med en framförliggande halvcirkelformad utskärning. Dekorativt sammanhållas dessa av ett band, från vilket konturerande repstavar uppstiga. Halvcirkeln är merendels prydd med en inskuren eller ristad stjärna. En selkrok med årtalet 1731 från Östnor och en från Rättvik daterad 1786, som båda ha rätliniga former, kunna möjligen anses tyda på, att man även beträffande morakroken får räkna med en inre gruppering i analogi med förhållandet inom de förut behandlade grupperna.

I venjanskroken utvecklas den huvudformade delen av skänklarna så, att den egentliga moratypens halvcirkelparti upprepas ytterligare en eller flera gånger, varigenom kroken får ett kamliknande utseende med regelbundet återkommande halvcirklar, se den å fig. 10 återgivna kroken från år 1780. Ett så sent belägg som 1852 från Kyrkbyn i Venjan visar ännu samma form.

Ett par speciellt utvecklade selkrokar från Öje, där den halvcirkelformade delen utbildats med hela cirklar fyllda med karvsnittstjärnor, skulle kunna ge anledning till att tala om en särskild malungsgrupp, se fig. 11. Ett av dessa exemplar är daterat 1799. Hit kan även räknas en krok från Orsa (nr 13,060).

Av moratypen äger museet en selkrok från Vara i Västergötland daterad 1783.

Svärdsjögruppen. Ehuru blott fem selkrokar av siljanstyp finnas i museet från Svärdsjö och Enviken synes det likväl påkallat att sammanföra dessa till en gemensam grupp. Krönet hos dessa utgöres av en spets, vars närmaste släktskap sökes hos rättvikskrokarna, men vars form är helt egenartad, se fig. 12. Tömlöpan, som förekommer hos alla, är anbragt på så sätt, att dess underkant fortsätter bågens linje och därigenom gör krockens form lättare. Orne-

ringen är ytterst enkel och sparsam. Vanligen är krönets underdel försedd med en cirkelformig dekoration av ristade linjer. Liksom i leksands- och rättviksgrupperna ha skänklarna även sådana cirkelornament. Den enda daterade bär årtalet 1773.

Gästrikegruppen. De selkrokar, som kunna sammanställas under denna rubrik, representeras i museet av sex exemplar från Ovansjö, Järbo, Hedesunda och Öster Färnebo socknar i Gästrikland. Genom sina fasta selklackar höra de dock strängt taget icke till samma slag av selkrokar som siljanskroken, men sambandet förefaller mig dock så stort, att jag velat sammanhålla dem med denna, ehuru under starkt betonande av egenarten. Den intressanta korsningsform mellan två olika system, som gästrikrokorna bildar, belyses närmare på annat ställe i denna undersökning, se sid. 29.

Såsom framgår av fig. 13 är skänkeln avslutning överensstämmande med den gemensamma grundformen hos siljanskrokens individer. Att döma av det befintliga materialet är det morakroken, som varit förebilden: därpå tyder den vridna bågen, det kärvliknande krönet och det med repstavsmotivet överensstämmande bandformade ornament, som sammanbinder selklacken och örat. Dekorationen är i övrigt återhållsam och använder sig blott av ristade stjärnor och ytor, någon gång ett enkelt naturalistiskt blomstermotiv. — Två daterade föremål av denna typ bära årtalen 1749 och 1767. Färgen är svart, i ett fall röd och grön.

Härjedalskroken.

Av de aderton selkrokar, som jag sammanställt under denna benämning, höra sju hemma i Härjedalen, vilket givit anledning till det geografiska namnet. Enligt Nils Keylands anteckningar är den folkliga benämningen på dem gredeskrok, men under detta namn torde även andra selkrokar gå. I museet förvaras selkrokar av denna typ från Lillherrdals (10), Svegs, Hede och Vemdalens socknar samt från Älvdalen i Dalarna.

Härjedalskroken utgöres av en i det närmaste cirkelsegmentformig båge något avsmalnande mot ändarna. Selklackarna, utskurna ur ett trästycke, äro så högt anbragta, att de falla inom det cirkel-

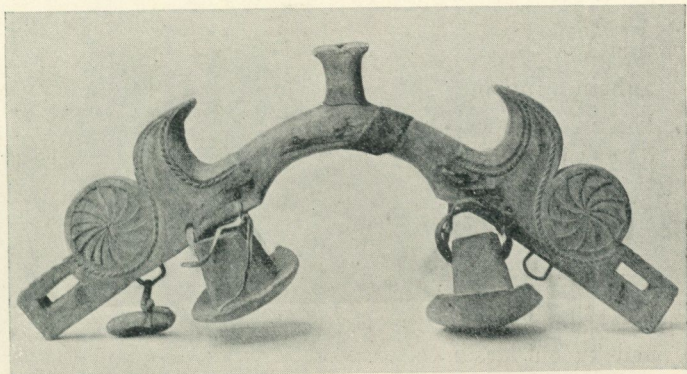

Fig. 11. Malungs sn, Dal. L. 60 cm. Nord. M. 17,263.

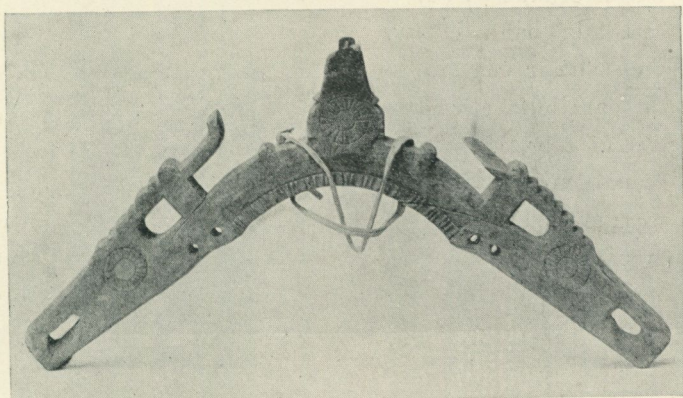

Fig. 12. Svärdsjö sn, Dal. Dat. 1773. L. 58 cm. Nord. M. 11,239 b.

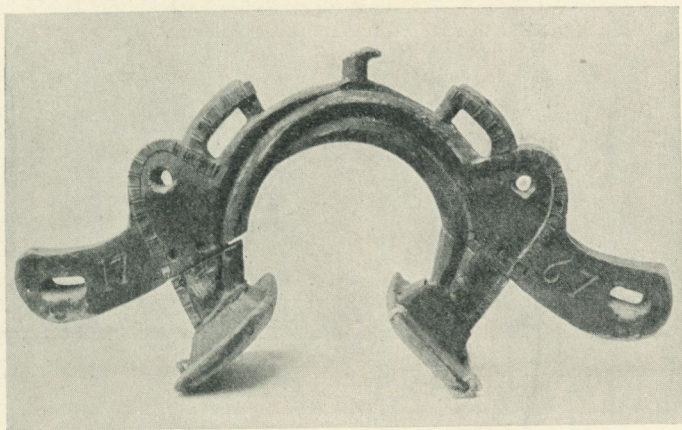

Fig. 13. Öster Färnebo eller Hedesunda sn, Gästrik. Dat. 1767. L. 54 cm.
Nord. M. 49,035 c.

segment, som kroken bildar. Tömlöpan utgöres av ett nedanför selcklackens anbringningspunkt i kroken utskuret runt hål.

Man kan urskilja tvenne grupper av härjedalskrokar.

Grupp A. Fig. 14. Å denna, som synes vara den ålderdomligaste, är mittpartiet — det som här motsvarar bågen på andra selkrokar — framhävt antingen genom en svagt markerad bågformig inskärning på undersidan, såsom på det enda daterade exemplaret med årtalet 1692, genom en på sidan och parallell med överkanten löpande snedskuren försänkning, vilken återfinnes på alla de ifrågasvarande selkrokarna, eller genom en repstavslignande utskärning av mittpartiets överkant. Skänklarna indelas i sin tur ofta genom parställda vertikala band i fält. Ornamentiken utgöres av karvsnitt med enkla stjärnor och sicksackformiga band, nagelformiga utskärningar och parallella eller korsande ristade linjer.

Grupp B. Fig. 15. De selkrokar, som tillhöra denna grupp, sakna betonat mittparti. Överkanterna äro avfasade, så att smala fält dekorerade med inristade raka linjer uppstå. Sidorna, som liksom i föregående grupp uppdelas genom vertikala band, äro dekorerade med blad och blomsterlika ornament utförda i ristningsteknik. — Till denna grupp hör en selkrok från Älvdalen (86,197) med något olikartad dekorativ uppdelning.

Medan grupp A är omålrad eller svartfärgad förefaller grupp B, som är svartmålad, att först vara målad och sedan ristad, varigenom ornamentiken framträder ljus mot mörk botten.

Tömlöpakroken.

Med detta namn har jag velat angiva en grupp av selkrokar med huvudsakligen västlig spridning, vilken kännetecknas därav, att tömlöpan anbragts i ett vid täljningen av kroken utsparat bygelformigt parti med runt hål för tömmen. I Dalarna och Värmland har denna typ utvecklats en speciell form med högt bågparti och utåtböjda skänklar. I vinkeln mellan bågen och skänklarna har tömlöpan sin plats. Bågen, eller enbart dess överkant, och ofta även skänklarna äro utskurna med ett ledformigt ornamentmotiv. I ett fall (Karlanda, Värmland) där kroken utgöres av en självkrökt gren,

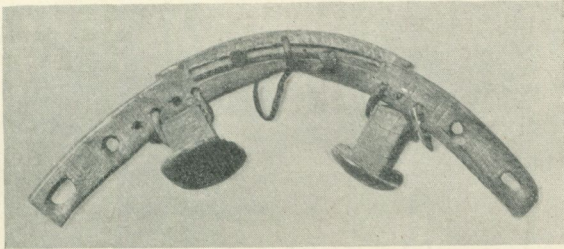

Fig. 14. Svegs sn, Härjed. L. 46 cm. Nord. M. 99,797.

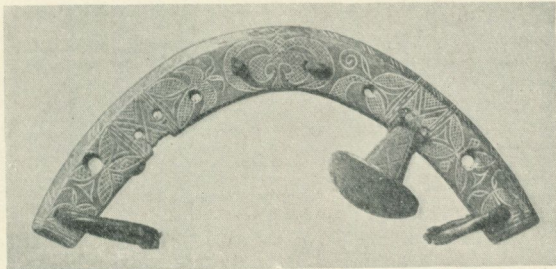

Fig. 15. Vemdalens sn, Härjed. L. 43 cm. Nord. M. 102,581.

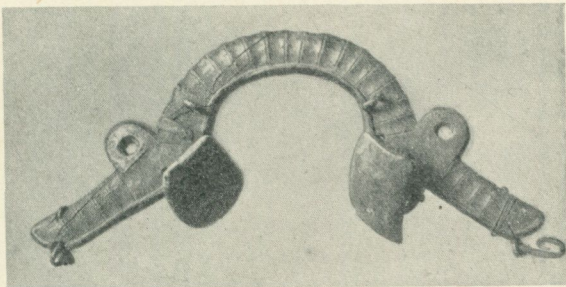

Fig. 16. Östervallskogs sn, Värml. L. 52 cm. Nord. M. 892.

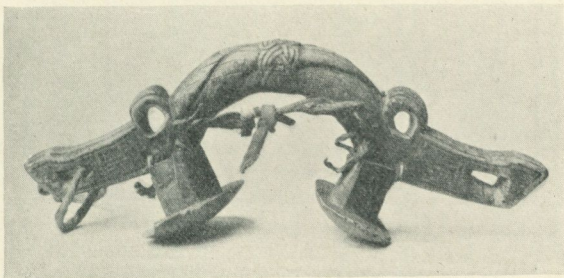

Fig. 17. Älvros sn, Härjed. L. 53 cm. Nord. M. 125,202.

har tömlöpan anbragts på en särskild vid kroken fäst sticka. — Endast företrädd i ett exemplar finnes en oklik selkrok från Sveg med utsparade tömlöpor.

På grund av de olika formerna måste man skilja på flera olika grupper inom tömlökroken.

Den dalsk-värmländska gruppen. Fig. 16. Gruppen, vars karaktär närmare angivits här ovan, äger utom förhållandevis rikt utskurna individer även sådana utan dekorativ utstyrsel. Krokarna äro antingen svartmålade eller ofärgade. Det enda daterade exemplaret, från Dalby sn, Värmland, bär årtalet 1752. Gruppen företrädes av elva föremål i museet.

Den norrländska gruppen, se fig. 17, är av samma huvudform som föregående, men annan dekorativ hållning. Bågen, som är utskuren så att den synes sammansatt av runda invid varandra liggande eller omkring varandra vridna stavar, är på mitten försedd med ett band med inristad flätornamentik. Två sådana exemplar finnas från Offerdalen i Jämtland och Älvros i Härjedalen. Till samma grupp bör säkerligen även räknas en jämtlandskrok från Näs socken, där två runda knappar i vinkeln mellan båge och skänkel synas antyda platsen för den ofullbordade tömlöpan. Samma är förhållandet med en 1668 daterad selkrok från Järvsö i Hälsingland. Även dessa krokar äro omålade eller svarta.

Medan de föregående saknat krönfigur äro de efterföljande grupperna försedda med sådan.

Bland dessa intager en grupp dalska krokar, se fig. 18, en särställning på grund av en enhetlig utformning av sådant slag, att man är frestad tillskriva de skilda individerna inom denna en och samma mästare. Såsom en parallell till tömlöpans bygelformade utskott äro här selkrokens ändar avrundade och försedda med stora runda hål som fästen för uppstigslädrer. Krokens sidor äro fyllda med i rader löpande nagelformiga utskärningar. Förutom krönfiguren är bågens överkant försedd med två eller tre par intappade träknappar. Dessa selkrokar äro målade i brunt och rött, kunna ha blå botten med röd färg i utskärningarna eller tvärtom. Av museets fem krokar av detta slag tillhöra två Malung, två Äppelbo

och en Lima. — Hit skulle man måhända kunna räkna en krok från Floda i Dalarna (nr 50,851) med fem ringformiga utskärningar på bågens överkant.

Med krön, som erinra om siljanskrokens former, äro två krokar från Särna och Transtrand, vilka kunna antas vara norskpåverkade. Av dessa bär den mera egenartade särnakroken följande skurna inskrift:

i Skogen är iag Fuñen,
i SkoGen är iag Ruñen
j Fähuset Barkad och Bett,
i Smidian Smitt
R . E . S . 1791

Mera direkt norskpåverkade äro två tömlöpakrokar med rikt snidad bladornamentik målade i klara röda och gröna färger från Särna i Dalarna och Västerlanda i Bohuslän. Museet äger i sina norska samlingar ett tiotal selkrokar från Norra och Södra Gudbrandsdalen, vilka förutom genom snideriets och målningens hållning även i en sådan detalj som den av järn i krokens ända anbragta rembygeln överensstämma med de nämnda svenska. Dessa kunna anses importerade från Norge.

Den oklika selkroken med hel kam av järnsmide. Se fig. 19.

Selkrokar av detta slag utgöras av en smal, rund eller mångkantig, i jämn båge böjd träkrok, som på sin ryggsida är försedd med en skena av järn med fastnitade spiralvridna järnornament, vilka bilda en jämnt fortlöpande kam. Själva kroken är oljemålade i gröna, röda, blå och svarta färger med bladmönster, järnkammen oftast mönjeröd.

Typen synes efterbilda liknande selkrokar av horn med grave-rad bladornamentik.

Museets krokar av detta slag tillhöra Härjedalen och Jämtland. En sådan från Hede socken är försedd med det målade årtalet 1815. En annan bär inskriften 'Aar 1827' och angiver sig därigenom såsom norsk. Liknande selkrokar finnas i museets norska samlingar t. ex.

från N. Gudbrandsdalen. I ett exemplar har den vidbundna selklacken fått vika för klack med ståndare av järn.

Dockkroken.

I P. G. Wistrands reseanteckningar från år 1903, då han genomreste Grangärde, Ludvika, Ljusnarsbergs, Hjulsjö, Lindesbergs och Ramsbergs socknar, finnes följande iakttagelse om dockkrokarna: »Typen, allmän inom Grangärde, dock ingenstädes mer påträffad inom det genomforskade området.» — Av de tretton selkrokar, som finnas i museet av denna typ, äro nio från Grangärde, en från Mora, en från Väster Färnebo i Västmanland och två från okänd ort. Av de fyra exemplar, som falla utom Grangärde, äro två av avvikande form. De återstående, utgörande det stora flertalet, synas göra det berättigat att angiva Grangärde såsom huvudort.

Utmärkande för selkroken är dess fem uppsvingda flikar, »dockor», vilka givit kroken dess folkliga namn, »dockkrok», se fig. 20. Ornamentiken är enkel och utgöres i huvudsak av en inre, nedskuren konturlinje, som följer krockens överkant och i sina ändar bildar dockornas utskjutande undre flikar. Från denna konturlinje utgå grupper av dekorativt ordnade inskurna streck — varje grupp omfattar två mindre streck på ömse sidor om ett större. Stundom ersättes denna dekoration med en bladliknande, rokokomässig utskärning. I dockornas svicklar placeras hjärtformiga eller rombiska figurer, någon gång fylles botten med inpunsade prickar. Färgen, som kan vara mörkt blåaktig, består understundom av en gladare sammanställning, vanligen klarblå botten med röd dekor. — En selkrok från Vinäs i Mora av denna typ är målad i socknens gröna och röda färger. Dockorna på denna äro besläktade med krönen på siljanskrokar av moratyp.

Avvikande från grangärdesformen är en selkrok från V. Färnebo, där dockorna äro förenade genom utsparade byglar av trä. Färgen är här blå och röd. Ingen av de kända dockkrokarna är daterad.

Ljusnarsbergskroken. Se fig. 21.

Denna selkrok benämnes efter Ljusnarsbergs socken i Västman-

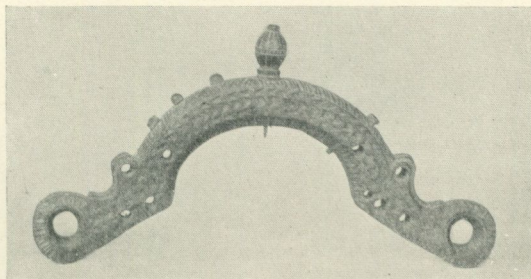

Fig. 18. Äppelbo sn, Dal. L. 48 cm. Nord. M. 98,643.

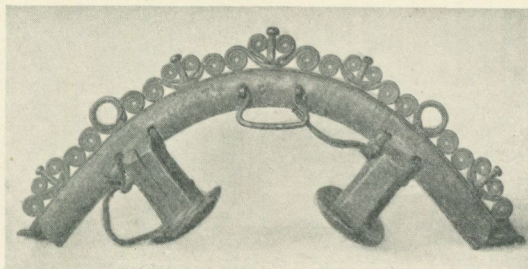

Fig. 19. Hede sn, Härjed. L. 43 cm. Nord. M. 103,288.

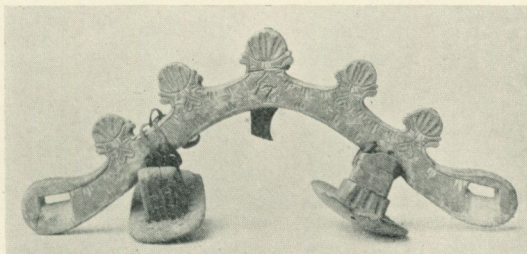

Fig. 20. Grangärde sn, Dal. L. 65 cm. Nord. M. 97,183.

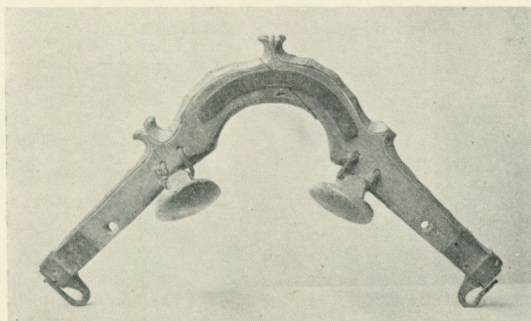

Fig. 21. Ljusnarsbergs sn, Dal. L. 65 cm. Nord. M. 40,435.

land, emedan fyra av museets fem krokar av detta slag härstamma därifrån — den femte är från Hjulsjö.

Selkrokens översida prydes av trenne flikiga krön, bågens överkant är vanligen utskuren i ett skruvliknande vågmönster, annan dekoration saknas. Ett par selkrokar äro omålade, tidigare möjligen tjärade, andra oljemålade i klarröd eller grönblå färg. Ett exemplar är daterat 18(0?)6. Anordningen för selklackens fäste på denna krok, ett gångjärn av järn, synes giva vid handen, att kroken är den yngsta i ljusnarsbergsgruppen.

II. SELKROKAR MED FASTA SELKLACKAR.

Den götiska selkroken.

Den götiska selkroken, som i huvudsak synes tillhöra landet söder om Mälaren, men i spridda exemplar även förekommer längre norrut såsom Västmanland, Uppland, Gästrikland, utgöres av en enkel krok med ögleformigt uppåtböjda skänklar, vars ändar ofta hava formen av djurhuvuden. Selklackarna äro alltid fastsittande. Bågens överkant prydes med en eller flera svarvade eller skurna knappar. Dekorationen är genomgående sparsam, se fig. 22, »sela-bugt» från Ydre hd, Östergötland. I denna enkla form med smärre skiljaktigheter återfinnes den götiska selkroken utom i Östergötland även i Småland, Blekinge, Skåne, Västergötland, Värmland, Närke, Västmanland, Dalarna, Öland, Södermanland, Uppland och Gästrikland.

De sydligaste selkrokarna i museet härstamma från Ö. Göinge hd i Skåne och Asarums sn i Blekinge, se fig. 23. Båda dessa ha ytterst låga och breda ståndare till sina selklackar. Samma förhållande kan iakttagas på selkrokar från södra Småland, Västergötland och Öland. Längre norrut med början i Östergötland bli ståndarna längre utdragna och bågen högre svängd, såsom t. ex. den eleganta götiska selkroken från Barva i Södermanland.¹ De låga ståndarna förefalla sålunda att vara kännetecknande för huvudsakligen sydligt lokaliserade selkrokar.

¹ Avbildad i Södermanland i Nordiska museet, fig. 30.

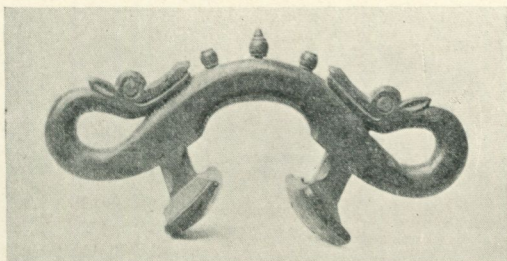

Fig. 22. Ydre hd, Östergötl. L. 52 cm. Nord. M. 41,265.

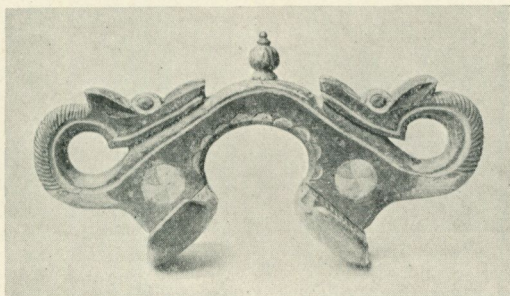

Fig. 23. Asarums sn, Blekinge. L. 45 cm. Nord. M. 29,016.

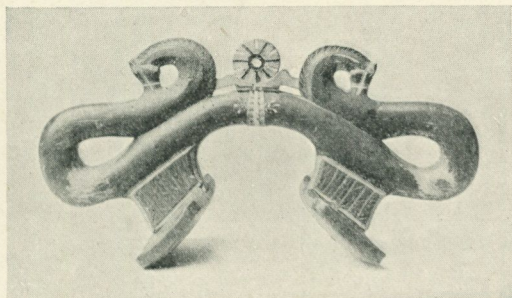

Fig. 24. Runstens sn, Öland. L. 42 cm. Nord. M. 39,507.

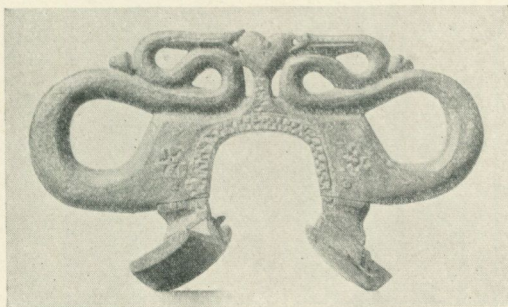

Fig. 25. Tolfta sn, Uppl. Dat. 1735. L. 47 cm. Nord. M. 7,009.

Utom den nu berörda normala formen för den götiska selkroken finnas flera andra. En sådan är den på Öland, i Småland och Östergötland — 1 ex. från Värö, Halland — förekommande med dubbelböjda, i djurhuvud, vanligen av hästhuvudform, slutande ändar, se fig. 24. Med starkare utbildade former och under tydlig påverkan av den uppländska bågen sträcker sig denna typ upp i Uppland och Gästrikland, se den fig. 25 återgivna kroken från Tolfta sn i Uppland, daterad 1735.

En annan form utgöres av den bladornerade selkrok, som finnes representerad från Småland och Södermanland. Se fig. 26.

Från södra Småland, Konga hd, finnas ett par kroker, där den smidiga formen, som är utmärkande för den vanliga typen, blivit formad till ett tungt och otympligt mittparti. En sådan återges här fig. 27. Även i Västergötland återkommer samma tunga form.

I Blekinge och Småland samt på Öland med enstaka utlöpare i Östergötland, Södermanland och Dalarna uppträder en typ av den götiska selkroken, där kroken utformats såsom två mot varandra vända fisklika djur, vars stjärtar bilda de uppsvängda skänklarna. Se fig. 28 och den i Afbildningar af föremål i Nordiska Museet, Småland, utg. av Artur Hazelius fig. 35 återgivna selkroken från Skirö sn. Denna djurfigur kan också lösas ifrån själva selträt och bliva ett dekorativt tillägg såsom i ett känt exemplar från Småland och i öländska selkroker, se fig. 29. Bland de öländska förekommer dessutom en oornrad form med högt, runt bågparti och utdragna raka skänklar. En av dessa selkroker från Gärdslösa sn är daterad 1788.

I samband med behandlingen av selkroker med uppländsk båge kommer att redogöras för denna grupp götiska former.

Selkroker med uppländsk båge.

Selkroker av detta slag bestå av en hästskoformig båge, som direkt fortsätter i klackarnas ståndare. Den på så sätt uppkomna, förlängda bågen är enhetligt dekorerad, vanligen så att ytter- och innerkanterna följas av skurna, bandlika konturer, varigenom ännu starkare den enhetligt utformade bågen framhäves. Ett kännetecken

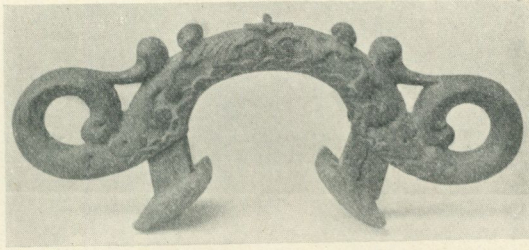

Fig. 26. Ytterselö sn, Sörml. L. 51 cm. Nord. M. 4,740.

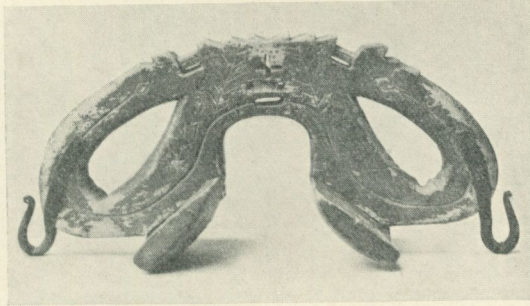

Fig. 27. Hofmantorps sn, Smål. Dat. 1784. L. 49 cm. Nord. M. 123,696.

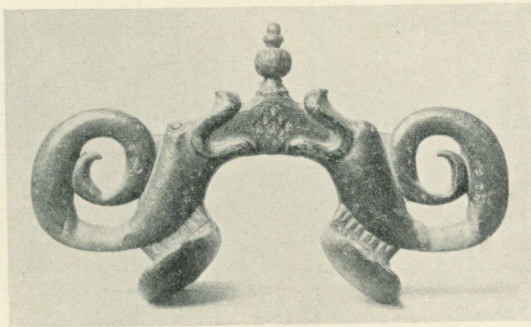

Fig. 28. Blekinge. L. 43 cm. Nord. M. 116,075.

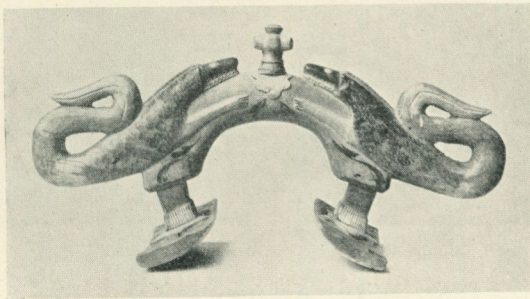

Fig. 29. Runstens sn, Öland. L. 49 cm. Nord. M. 31,891.

är också de tre ofta återkommande utskurna rosetterna. Ovanpå bågen, dock skuret i samma stycke som denna, tillkommer ett dekorativt, kamliknande parti av olika skapnad. Selkrokarna äro målade i olja med många olika, glada färger.

Till indelningsgrund för nedanstående beskrivning av typen ligger ornamentsmotiven på det kamlika partiet.

Djurhuvuden. I sin utvecklade form utgöres motivet av parvis grupperade djurhuvuden, som med öppna käftar gapa mot varandra. Se fig. 30. Detta motiv stiliseras i en del fall därefter, att det synes övergå till ett slags bladornament. Den äldst daterade kroken inom denna grupp är från Häverö och bär årtalet 1725. Se fig. 31. Från samma socken är även en selkrok daterad 1736, se fig. 45, med stiliserad bladornamentik av så klar gestaltning, att någon degeneration av djurhuvudmotivet ej kan föreligga — de båda formerna stå icke i typologiskt förhållande till varandra. Man torde kunna utgå ifrån, att båda formerna funnits samtidigt. Den ovan omtalade häverökroken från 1725 skiljer sig f. ö. genom sin eleganta komposition — av samma utseende påträffas ytterligare en krok från Häverö och en från Gamla Uppsala — från de tyngre och grövre utformade krokarna från Väddö, Vätö, Tuna och Ålands(?) socknar. Från norra Uppland — Hökshuvud och Tolfta — äro ett par exemplar, där det kamlika partiet har samma djurhuvudornamentik som ovanstående, men där den hästskoformiga bågen icke är fullt utbildad utan det understa paret djurhuvud synes utgå från bågens nedre del, se fig. 32. Dessa senare sammanhänga med en närbesläktad grupp selkrokar, av vilken museet äger tre exemplar från Ångermanland, se fig. 33; en selkrok daterad 1646 från Vadsbro socken i Södermanland hör även hit. Se fig. 28 i Södermanland i Nordiska Museet.

Även en annan grupp selkrokar bör i detta sammanhang omnämnas ehuru den starkt utvecklade bågform, som vi ansågo kännetecknande för denna selkrokstyp, där saknas, se fig. 51. Denna grupp behandlas under rubriken Vikakroken, sid. 34.

Några enstaka selkrokar med djurhuvuden och typisk uppländsk båge med rosetter återfinnas från Fellingsbro socken i Västmanland,

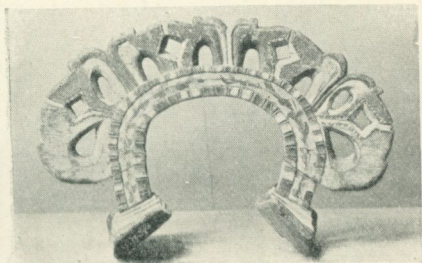

Fig. 30. Tuna sn, Uppl. L. 36 cm.
Nord. M. 50,976.

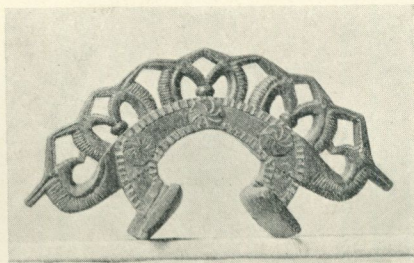

Fig. 31. Häverö sn, Uppl. Dat. 1725.
L. 47,5 cm. Nord. M. 1,739.

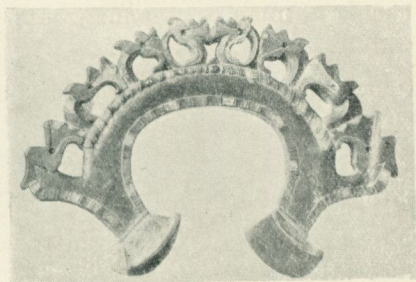

Fig. 32. Tolfta sn, Uppl. L. 42 cm.
Nord. M. 20,306.

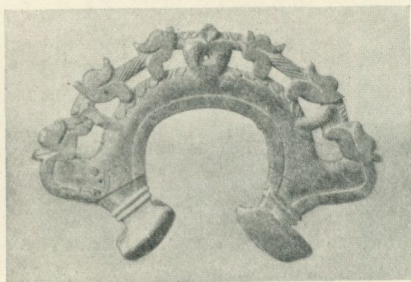

Fig. 33. Nätra sn, Ångermanl.
L. 44,5 cm. Nord. M. 80,911.

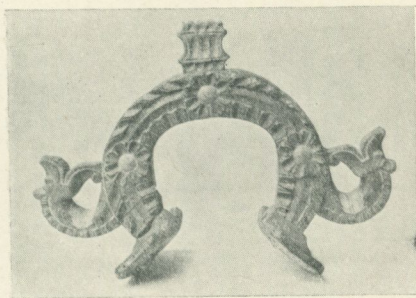

Fig. 34. Fällingsbro sn, Västmanl.
L. 44 cm. Nord. M. 78,275.

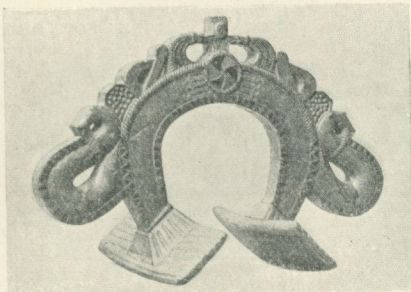

Fig. 35. Hedesunda sn, Gästrik. Dat.
1756. L. 43 cm. Nord. M. 20,402.

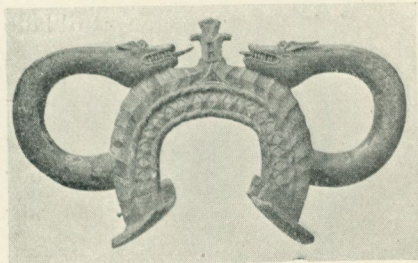

Fig. 36. Vätö sn, Uppl. Dat. 1755.
L. 50 cm. Nord. M. 27,221.

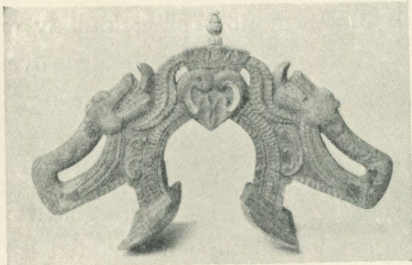

Fig. 37. Ö. Lövsta sn, Uppl.
L. 52 cm. Nord. M. 104,500 a.

se fig. 34, Mora i Dalarna samt från Härjedalen, alla målade med olja i gröna och röda färger.

Ytterligare en grupp selkrokar från Hedesunda och Ö. Färnebo socknar i Gästrikland kan sammanhållas med den djurprydda uppländska bågen. Kammen återgiver här två starkt stiliserade djurfigurer, mellan vilka synes en människoliknande gestalt, se fig. 35. Nedre delen av kammen utgöres av två ormligt böjda djurkroppar med huvud. Den avbildade kroken bär årtalet 1756, en annan är daterad 1761. Även från Harbo socken i Uppland är denna grupp företrädd i samlingarna.

Den uppländska bågen har även spelat en viss roll vid utformningen av den götiska selkroken. Tydligast synes detta ha varit fallet inom Uppland, där en blandform av dessa båda arter uppstått. I ett sådant exemplar som den 1755 daterade selkroken från Vätö se fig. 36, framträder detta synnerligen påtagligt. De olika elementen ha här icke sammansmälts utan blivit hopfogade utan tanke på det lösliga i kompositionen. En mera bearbetad och sammansvetsad form av de båda elementen förekommer dock, t. ex. i V. Lövsta och Dannemora socknar. Liksom alla upplandskrokar äro dessa kaleidoskopiskt brokiga i färgen. — En påverkan från den uppländska formen kan också, ehuru mindre påtaglig, visas i andra landskap såsom Södermanland, Östergötland och Närke. Den speciellt i Hälsingland vanliga selkroksformen med drakhuvudlika profiler på ömse sidor om en krönt kartusch finnes även företrädd i Upplands kustområde, där formen, särskilt vid jämförelse med hälsingekrokarna, visar påverkan av uppländska bågen. Se fig. 37.

Av intresse är även att iakttaga huru den hästskoformiga bågen genom ornamentala betoning framhålles, där dess form eljest skulle ha blivit upplöst på grund av den utan hänsyn till bågen utbildade kammen. Detta framträder övrigt tydligt i en selkrok från Orsa med årtalet 1715, se fig. 38, där de bandformigt skurna konturerna markera bågen.

För uppfattningen av det bågformiga partiets utveckling bör man taga i betraktande en till synes ålderdomlig selkrok med hög båge utan kam och med till djurhuvud ombildade skänklar, vilken

härstammar från Lohärad socken i Uppland, se fig. 39. Nära sammanhängande med denna äro två krokarna från Värmland och Järvsö i Hälsingland. Dessa ha liksom den uppländska kroken starkt stiliserade djurhuvuden och bågens överkant utskuren i ett repstavsliknande manér. Ytterligare ett par krokarna av samma typ härstamma från Leksand och Siljansnäs. Till sist böra säkerligen också tre hälsingska selkrokarna nämnas i detta sammanhang, ehuru de till skillnad från de förut omnämnda hava krönfigur.

En annan grupp med utpräglad båge, ehuru denna icke är så behandlad i dekorativt avseende som de tidigare nämnda, representeras i museet av fem exemplar, varav ett daterat 1708. Deras hemorter äro Vätö och Estuna socknar. Se fig. 40. Den ornamentalt rikt utvecklade kammen har redan i den tidigt daterade selkroken nått en utveckling, som gör det svårt att med museets material nå fram till en förklaring av dess ursprung. Emellertid kan man här påvisa likheter med andra grupper, som jag därför anser mig ha rätt att behandla i detta sammanhang, ehuru de bort hava en egen rubrik.

Det kännetecknande för den ifrågavarande selkroksgruppen, såsom det framträder i dess äldsta här avbildade exemplar, är bågens runda kropp, som vid skänklarna böjer sig upp och övergår i ett med flera flikar försett smalare och långt utdraget parti. Bågen dekoreras med bandlika utskärningar av det slag, som vi känna från moratypen av siljanskroken och som även återkommer hos gästriketypen. Detta band slingrar sig runt bågen och gör en krets runt remskåpet. Samma är också förhållandet i en grupp uppländska selkrokarna, vars utskurna ändar möjligen kunna anses gå tillbaka på djurhuvudsornamentik, se fig. 41, som återger en selkrok från Söderby-Karl daterad 1638. Andra sådana finnas från Börstils och Faringe socknar, vilka dock måste anses vara av senare datum och företräda mera avancerade eller uppblandade former. I släkt med denna, ehuru med en självständig utveckling bakom sig, är en typ, som återfinnes i tre exemplar från Mora, se fig. 42, samt med företrädare i Hälsingland och Småland och som synes ha varit en ganska allmänt förekommande selkroksform. Det kännetecknande är den

knutlika utskärningen av ändarna, slutande i ett öronformat utskott, vars form erinrar om siljanskrokens öra. I stället för det repstavslika bandet är här bågen utformad på ett sätt, som vi även liksom det treflikiga krönet återfinna i siljanskrokar från Mora, jmf. t. ex. fig. 9. För båda de två sista typerna äro de utskjutande bygelformade fästena till remtyget betecknande. Samma påträffas även hos några små krokar med utskuren kam föreställande två mot varandra vända djur med gapande käftar och ålderdomligt, mellan benen och upp efter ryggen svängda svansar. Dessa selkrokar synas ha haft samma utbredning som den föregående gruppen. Se fig. 43. — Även hos vikatypen, se nedan, finnes denna liksom löst tillsatta remtygsbygel.

De tre sist avbildade typerna hava ett otvivelaktigt samband inbördes och förefalla mig att vara utvecklade ur ett gemensamt ursprung. Samtliga äro synnerligen små i förhållande till andra selkrokar. Om vi taga fasta på breddmättet mellan skänkelspetsarna skola vi finna, att detta håller sig mellan 29—39 cm. på tio undersökta exemplar. Det lilla formatet måste här beteckna ett ålderdomligt drag hos dessa selkrokar. Sålunda höra de äldsta daterade krokarna i museet, den ovannämnda från Söderby-Karl med årtalet 1638 och en besläktad krok med djurhuvuden från Vadsbro i Södermanland från 1646, se fig. 44, till dessa småvuxna selkrokar.

Om vi nu efter denna utvikning återgå till den ovan åsyftade grupp, vars äldsta företrädare från 1708 återges av fig. 40, finna vi, att kompositionen liksom de dekorativa elementen i huvudsak äro de samma som i de senast behandlade. Jämföres denna krok med Söderby-Karlkroken, fig. 41, så är den bandlika decorationen densamma i båda liksom systemet med en större krönfigur flankerad av mindre sådana — hos den senare är den stora krönfiguren utbildad som ett människoansikte, medan samma förfarande har kommit de två sidofigurerna till del hos den förra. Sättet att draga ut de öronformade spetsarna till långa strängar är detsamma ehuru olika tillämpat. Att denna selkroksgrupp hör samman med de andra förefaller också sannolikt, då man tar i betraktande, att de äldsta exemplaren även äro av samma småvuxna format som dessa. De yngre selkrokarna i

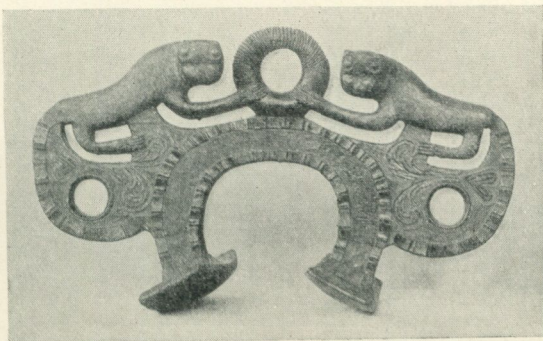

Fig. 38. Orsa sn, Dal. Dat. 1715. L. 50 cm. Nord. M. 32,370.

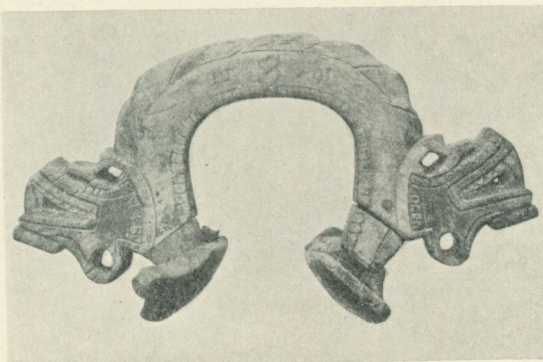

Fig. 39. Lohärads sn, Uppl. L. 47 cm. Nord. M. 27,701.

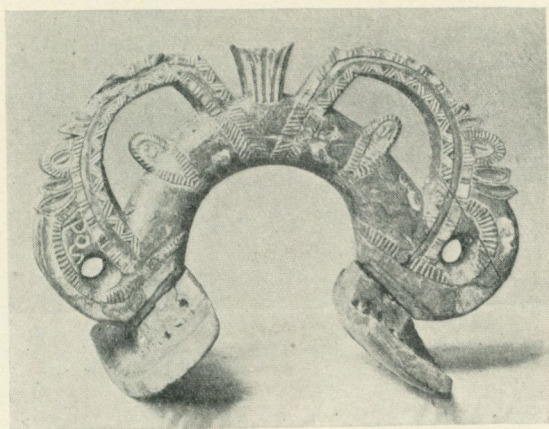

Fig. 40. Vätö sn, Uppl. Dat. 1708. L. 32 cm. Nord. M. 27,181.

denna grupp, vilka växa ut till en betydligt större bredd — från 32—47 cm. — utveckla det bågformiga partiet till större självständighet i förhållande till kammens ornering, kroken bibehåller dock sin runda kropp och blir aldrig fullständigt slav under den uppländska bågformen.

Blad- och blomstermotiv. Den grupp, som här åsyftas, har klart utformad uppländsk båge, den påträffas också på den uppländska bågens klassiska mark — Roslagen. Såsom i det föregående påvisats är överensstämmelsen mellan den djurhuvudornerade kammens ofta oklara myller av huvuden och den bladornerade kammens disposition av sådan art, att en degeneration av den föregående skulle kunna tänkas ha orsakat den senare. Emellertid torde man här som annorstädes få vara försiktig med den typologiska härledningen. Se fig. 45, som återger en selkrok från Häverö. En bladornerad krok med hjulformig mittfigur från Väddö är i detaljerna olik den avbildade.

Geometrisk motiv. Bland dessa skiljer jag på två olika grupper: den ena är försedd med en gallerformigt genombruten och skuren kam, vars motiv uppbäras av räta linjer, se fig. 46, den andra utmärkes av ett stjärnmönster med utskurna stjärnor eller blommor, se fig. 47.

Av den gallerformigt prydda kroken finnas nio exemplar i museet, varav sju från Häverö och en från Börstils socken. Häverökrokarna ha en kilformig krönfigur överst försedd med en liten svarvad eller täljd knapp. Gallerverket är hos dessa delat i två våningar, vars galler kunna löpa oberoende av varandra såsom fallet är med de två daterade krokarna från 1764 och 1789, eller också kunna gallerverkets ståndare fortsätta från den ena våningen in i den andra, varigenom en helt olikartad mönstring uppstår. Kroken från Börstil har, såsom framgår av bilden, helt obrutet gallerverk. Sidostyckena, som i regel icke äro genombrutna med gallerverk, lämna rum för i karvsnitt utförda mönster.

Den stjärnformigt utskurna kammen, som även finnes representerad i Häverö och dessutom i Alfta socken i Hälsingland, uppstår i regel ett mönster med tre sexuddiga stjärnor, placerade i förhållande till bågens rosetter.

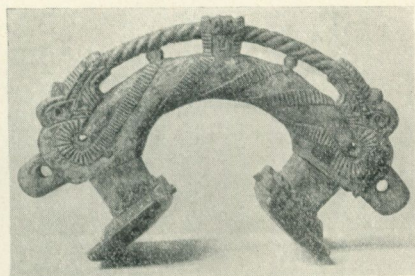

Fig. 41. Söderby Karls sn, Uppl. Dat. 1638. L. 36 cm. Nord. M. 112,661.

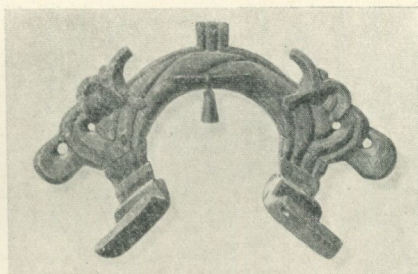

Fig. 42. Mora sn, Dal. H. 22,5 cm. Nord. M. 112,562.

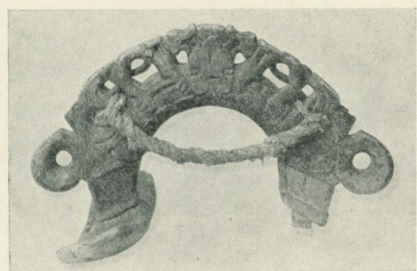

Fig. 43. Ore sn, Dal. L. 29 cm. Nord. M. 96,095.

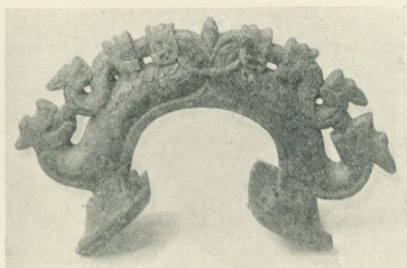

Fig. 44. Vadsbro sn, Södermanl. Dat. 1646. L. 30 cm. Nord. M. 54,423.

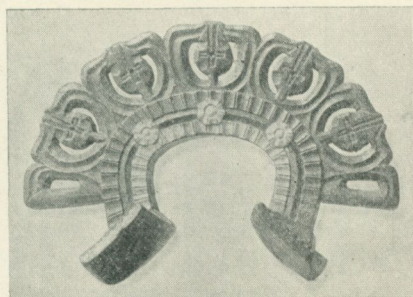

Fig. 45. Häverö sn, Uppl. Dat. 1736. L. 40 cm. Nord. M. 2,729.

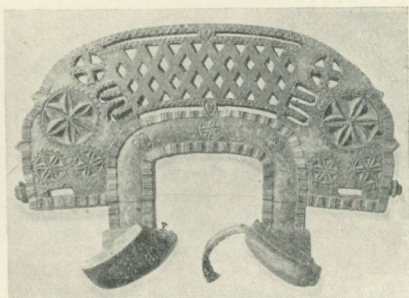

Fig. 46. Börstils sn, Uppl. Dat. 1738. L. 45 cm. Nord. M. 81,744.

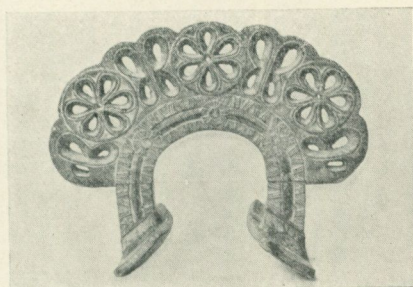

Fig. 47. Häverö sn, Uppl. L. 42 cm. Nord. M. 94,190.

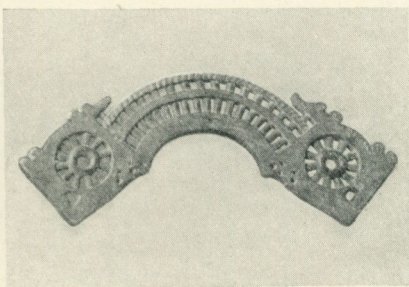

Fig. 48. Ekshärad sn, Värml. L. 56 cm. Nord. M. 20,512.

Ett par ensamstående selkrokar med gallermotiv bära här anföras. Den ena av dessa, från Rättvik, är försedd med ett av halvcirkelformiga urtagningar dekorerat mittparti flankerat av sidostycken med öronformade avslutningar upptill. Selkroken, som bär en i plattskärning framställd inskrift I E S 1661, står f. ö. i nära samband med tidens snickeri. Den andra, från Ekshärads socken i Värmland, se fig. 48, som till sin huvudsakliga anordning motsvarar den föregående, men är konstruerad för lösa selklackar, har ett rikare utbildat gallerverk. Sidostyckena, som här även äro tydligt framhävda, ha ett hjulformigt utskuret mönster, som avslutas med det lilla öronformade utskottet. Ett samband mellan dessa och selkrokarna från Roslagen kan förutsättas, men materialet lämnar ingen ledning för ett säkrare fastställande därav. Däremot äger museet en del norska selkrokar, som visa starkt släkttyp med de förstnämnda. En krok från Stjördalen, N. Trondhjems amt, erinrar genom sitt tvåvåniga gallerverk och sina med karvsnitt utstydda sidostycken mycket om roslagskrokarna, ehuru saknande den uppländska bågen. Detta resonemang för oss emellertid över till en grupp av norrländska selkrokar, vars behandling återfinnes under följande rubrik.

Norrländskrokarna med uppländsk båge. Den uppländska bågen har i icke obetydlig grad påverkat de norrländska selkroks-täljarna. Den hästskolik formen gav en fast och högrest stomme, på vilken man sedan med fantasiens, traditionens och den skickligt knivförande handens hjälp kunde bygga upp det ornamentala. Prov på sådan avhängighet visa två olika typer av selkrokar med norrländskt ursprung. Den ena, varav museet äger två exemplar från Alfta i Hälsingland, se fig. 49, och ett från Leksand, är prydd med ett djurmotiv, som för den götiska selkrokens »snokahuvud» i tankarna. Den andra typen, se fig. 50, som finnes i tre exemplar från Härjedalen, ett från Hälsingland och två från Jämtland, har ögleformigt utåtböjda skänklar och tre krönfigurer av blad- eller hjärtform. Ett av dessa från Offerdal, Jämtland, bär årtalet 1781. Ett med dessa selkrokar fullt identiskt exemplar finnes i de norska samlingarna från Overhalden i N. Trondhjems amt.

Vikakroken. En för Vika by i Mora socken fullständigt egenartad selkrok, vars allmänna drag kunna sägas vara av den art, att den hälst bör sammanhållas med selkrokar med uppländsk båge, visar fig. 51. De tio exemplar av denna typ, som finnas i museet, härstamma alla från samma by. Tre äro daterade med årtalen 1767, 1775 och 1777. Den enhetliga formen och den överensstämmande färgen, rött och grönt, berättiga antagandet, att samtliga äro ut-

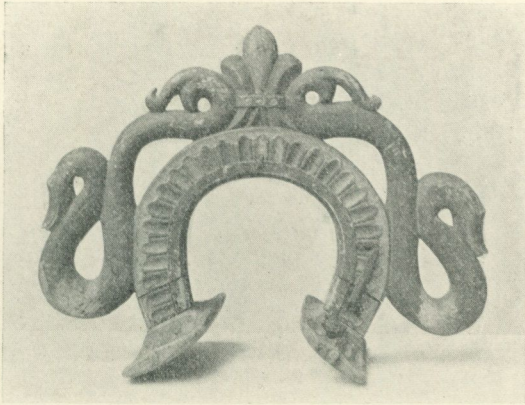

Fig. 49. Alfta sn, Hälsingl. L. 45 cm. Nord. M. 28,374.

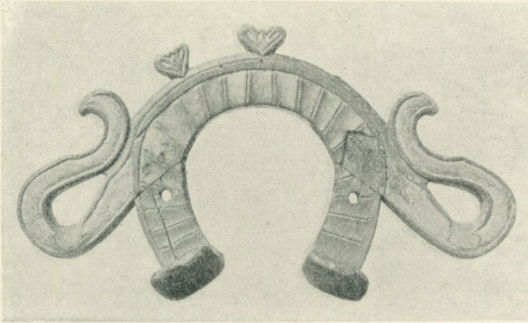

Fig. 50. Över Hogdals sn, Härjed. L. 51 cm. Nord. M. 15,054 a.

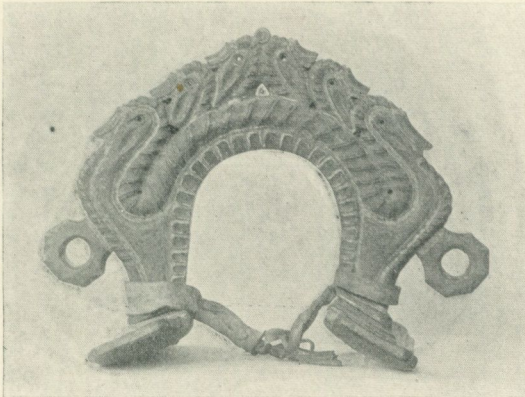

Fig. 51. Mora sn, Dal. L. 35,6 cm. Nord. M. 33,111.

gångna ur samme mästares hand. Formen är helt originell, men besitter dock drag, som kunna härledas av äldre typer. I icke oväsentlig grad måste vikakroken anses påverkad av den uppländska bågen. Denna starkt personligt utformade selkrok bör jämföras med den från andra byar inom Mora socken vanliga siljanskroken för att man skall erhålla en klar föreställning om de vitt skilda arter av samma föremålsbestånd, som kunde trivas sida vid sida inom socknens begränsade område vid mitten av 1700-talet.

Den oklika selkroken.

Med denna benämning avser jag att beteckna det stora antal av selkrokar, som utgöres av en mer eller mindre böjd, rund eller mångkantig, okformad stång. Bland selkrokar av detta slag kan man urskilja flera olika grupper.

Upplandstypen. Namnet är här givet av den grund, att femton av de sjutton selkrokar av denna typ, som äro i museets ägo, härröra från Uppland, de två övriga från Söderbärke i Dalarna. Bågen, som i de flesta fall har kvadratisk genomskäring med något rundade sidor, har ett böjt mittparti med i det närmaste rakt utlöpande skänklar. Den vilar på fasta klackar med höga ben, ofta så skurna, att de bliva smalare mot mitten, där en knapp blivit utsparat, se fig. 52. Den verkligt uppländska okkroken skiljer sig avsevärt ur dekorativ synpunkt från den dalska av denna typ. Såsom framgår av den avbildade selkroken, som härstammar från Vätö och är daterad 1761 — en annan daterad krok från Bro socken bär årtalet 1765 och åter en annan från Väddö 1783 — är oket behandlat på samma sätt som själva bågpartiet i de krokar, som ha uppländsk båge. Kanterna begränsas av bandlika utskärningar, mellan vilka de tre rosetterna återfinnas. Man har det intrycket, att det blott gäller att böja oket till en hästskoform för att få en fullständig likhet. Emellertid varierar dekorationen fastän rosetterna gärna kvarbliva, särskilt vid selklackarnas anbringningspunkter. Fälten prydas med målade blomstermotiv, kanterna avfasas och dekoreras med sicksackformigt ställda grupper av inskurva streck. Någon gång påverkas dekoren av tidsstilen såsom då en

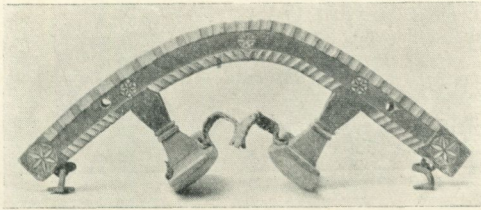

Fig. 52. Vätö sn, Uppl. Dat. 1761. L. 71 cm. Nord. M. 27,223.

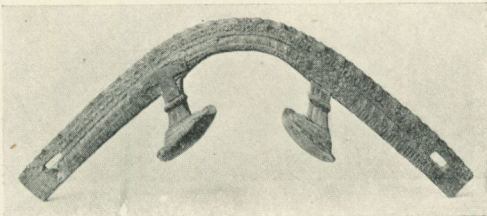

Fig. 53. Söderbärke sn, Dal. L. 67 cm. Nord. M. 32,257.

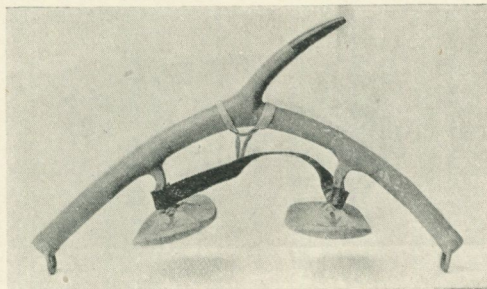

Fig. 54. Mora sn, Dal. L. 54 cm. Nord. M. 12,543.

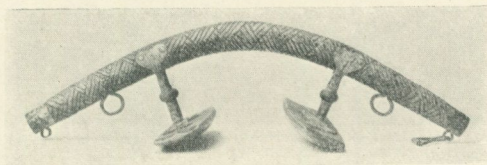

Fig. 55. Värviks sn, Dalsl. L. 59 cm. Nord. M. 24,725.

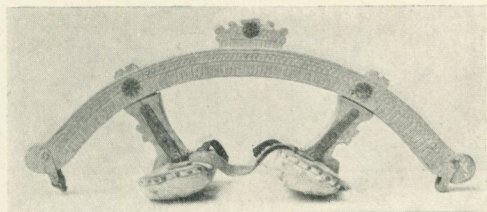

Fig. 56. Vännäs sn, Västerbotten. L. 64 cm. Nord. M. 136,013.

krok från Öster Våla förses med en enkel rokokosnäcka. Färgen är brokig med en gråaktig, grön eller blå botten och ornering i rött, vitt och gult.

De oklika selkrokarna från Söderbärke i Dalarnas bergslag, se fig. 53, äro helt ornerade med karvsnitt i små mönster. Bågen är här markerad genom en inskärning på selkrokens undersida.

Den hornlika typen. Av museets selkroksbestånd av horn synes framgå, att användningen av hornkrokar varit spridd över hela landet. Dessa selkrokar uppträda dels i rent rustik form, där hornen icke bearbetats utan blott försetts med klackar oftast med ståndare av järn, och dels bearbetade. Denna bearbetning kan å sin sida dels bibehålla något av den rustika formen genom att låta en tagg kvarsitta såsom krönfigur och dels bliva överarbetad därhän, att kroken får formen av ett runt, jämntjockt och svagt böjt ok. I den förra formen utgöres decorationen av den vanliga benornamentiken — cirklar, diagonalrutningar, vertikala streck — i mittpartiet återfinnes oftast en ristad stjärna. I den senare formen blir selkroken regelbundet utsatt för en dekorativ behandling av tidsbetonad art, vanligen en bladornamentik av 1600-talskaraktär.

För de oklika selkrokarna av trä ha både den rustika och den bearbetade hornkroken varit av betydelse. Det är påtagligt, att selkrokar av horn under någon tid så dominerat, att dess former blivit föremål för efterbildning i trä. Från Mora socken påträffas sålunda en selkrok, som till alla delar överensstämmer med de gulmålade renhornskrokar med rödmålade tagg och röda ändar, som eljest användes där, se fig. 54. Flera andra liknande fall finnas i museets samlingar. Hit hör t. ex. en från Sala »hytta» härstammande krok av trä med ett rikt i svart och rött målat grenverk. Liknande har även förekommit i Ångermanland.

Medan de nämnda sökt uppnå likhet med den rustika eller svagt bearbetade formen finnes en mera bearbetad typ utan tagg, vanligen bestående av en enkelt okformig, rund, mot ändarna smalnande krok med fasta klackar, vars ståndare av järn ha en barockartad profil. Denna företrädes av exemplar från Mangskog, Eda och Gräsmark i Värmland, från Biskopskulla i Uppland och från Skyllinge i Sö-

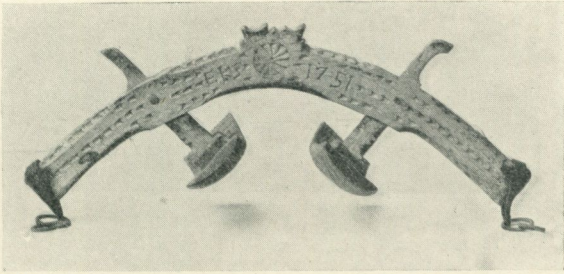

Fig. 57. Askome sn, Halland. Dat. 1751. L. 56 cm. Nord. M. 24,825.

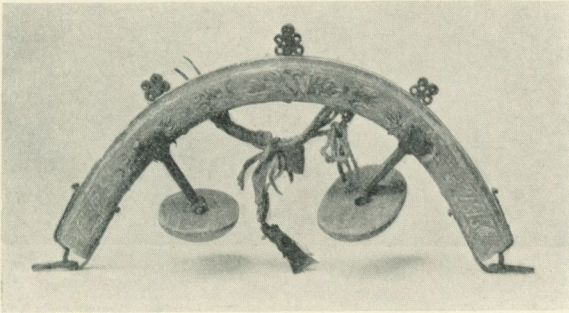

Fig. 58. Lillherreds sn, Härjed. Dat. 1816. L. 51 cm. Nord. M. 100,490.

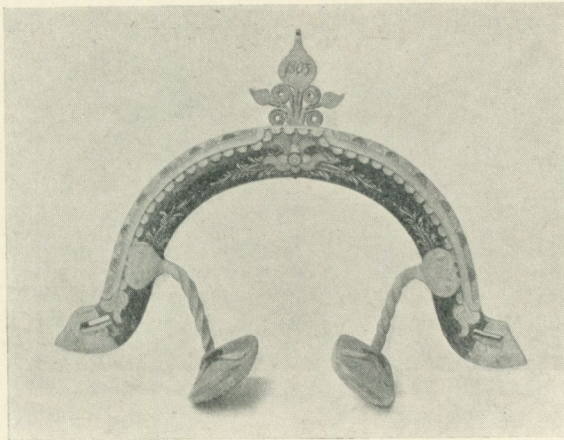

Fig. 59. Järfös sn, Häls. Dat. 1805. L. 57 cm. Nord. M. 28,184 a.

dermanland. Medan dessa äro odekorerade förekommer i Dalsland ett par med inskärningar av diagonalrutor utsmyckade krokarna, se fig. 55. Jämförbara med de helt tidstypiskt ornerade hornkrokarna äro till slut två träkrokarna från Ytterselö i Södermanland och från Gamla Uppsala.

Norrländstyper. Två från varandra skilda typer av oklika selkrokarna påträffas i Norrland. Av dessa synes den ena företrädesvis vara att finna norr om Ångermanälven medan den andra hör till södra delen av landet.

Det kännetecknande för den till Norr- och Västerbotten hörande gruppen är framförallt sättet för anbringande av klackarna — ståndarna föras genom en urtagning i bågen, så att ståndarnas överdel, som oftast är dekorativt utformad, skjuter upp över bågens överkant. Bågen är merendels av kvadratisk genomskärning och prydd med en sparsam karvsnittsornamentik samt med en krönfigur av bladformig eller geometrisk gestaltning, se fig. 56, från Vännäs i Västerbotten. Den konstruktiva egenheten hos denna grupp vid klackarnas fästande återfinnes hos ett fåtal spridda selkrokarna sydligast i Halland, se fig. 57, där likheten mellan den 1751 daterade Askomekroken och den nordsvenska är iögonfallande. Av intresse är en till formen påverkad selkrok från Ullånger i Ångermanland, där ovanpå selklackarnas fästen ett par dekorativa krön blivit anbragta för att fingera, att ståndarna gå genom bågen. Intet av de norrländska exemplaren i denna grupp är daterat. Ofta äro dessa selkrokarna omålade, men där målning finnes är färgen röd, rödbrun, grönbå, någon gång med blommor i grönt, svart och vitt. Gruppen har sina paralleller på östra sidan Bottniska viken.

Den sydliga typen står otvivelaktigt i ett visst samband med den hornlika, dock har varje rustikt drag bortfallit. Enligt de bevarade föremålens vittnesbörd tillhör denna grupp en relativt sen tid, sträckande sig från omkr. 1800—omkr. 1850. Den har inom sig flera varianter, vilka sannolikt skulle kunna var och en följas till sin speciella ursprungsort. Jag nöjer mig med att hålla isär den grupp av selkrokarna med hög båge och kraftigt utåtböjda skänkeländar, som framförallt hör hemma i Hälsingland. Den sydliga ty-

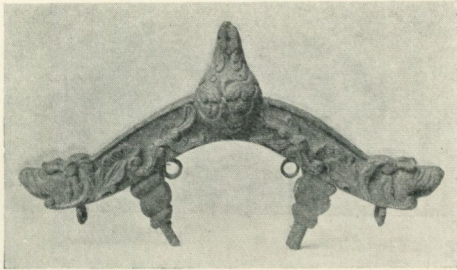

Fig. 60. Transtrands sn, Dal. L. 51 cm. Nord. M. 30,670 b.

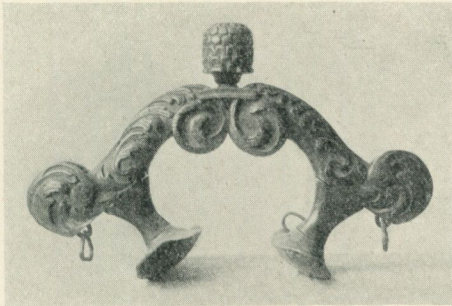

Fig. 61. Lillherreds sn, Härjed. L. 53 cm. Nord. M. 49,241.

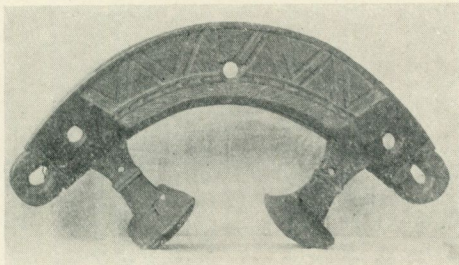

Fig. 62. Hede sn, Härjed. L. 52,5 cm. Nord. M. 103,210.

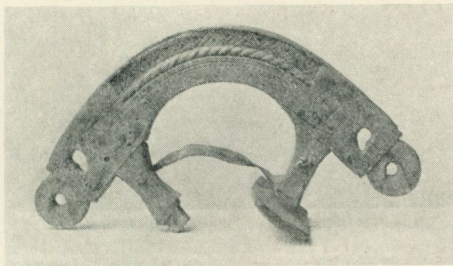

Fig. 63. Kårböle sn, Häls. Dat. 1730. L. 54 cm. Nord. M. 9,032.

pen kännetecknas av ett bågformigt böjt ok med fasta klackar med raka ståndare av järn, krön av järnsmide, ofta med smärre sådana på ömse sidor om mittkrönet, samt någon gång en hel järnskena längs bågens överkant eller en vid ändarna pålagd järnskena, som slutar i en bygel för fäste av uppstigslädet. Kroken är målad i skilda färger — röd, grön, grå eller dylikt med blomstermotiv i vitt, svart o. s. v. Se fig. 58. Av det trettiootal, som tillhör typen, är huvudparten från Härjedalen och Jämtland, men även från Medelpad, Gästrikland, Hälsingland och Dalarna,

Den speciella hälsingetypen är rikare dekorativt utrustad, vilket framträder dels genom ett plattskärningsaktigt band av små bladformiga utskärningar, dels genom en rik bemålning i olika färger. De dominerande färgerna, svart eller mörkblått och klart mönjerött, en färgställning, som återfinnes i den samtida möbelmålningen inom bygden, giva åt dessa selkrokar deras särprägel. Det är särskilt Järvsö och Delsbo socknar, av museets föremål att döma, som ha utbildat hälsingetypen. Den äldst daterade är från 1805, se fig. 59.

Norska typer. De två olika grupper av okformade selkrokar, som jag sammanhåller under denna rubrik, äro båda rikt företrädda i museets norska avdelning. De svenska exemplaren torde möjligen vara importerade. Den ena av dessa grupper har en djurhuvudformad avslutning och högt krön, se fig. 60. Den återfinnes i de dalska socknarna Malung, Äppelbo och Transtrand samt i Östervallskog i Värmland. Den andra gruppen har volutformat uppsvängda ändpartier och plymlika krön, se fig. 61. Båda grupperna äro skurna med en livlig naturalistisk bladornamentik av barock art och rikt bemålade. Den sistnämnda gruppen finnes i ett par exemplar från Hede och Lillherrdal i Härjedalen och från ett flertal socknar i Dalarna: Särna, Lima, Malung, Floda, Äppelbo. Utgår man från museets norska material, så har den förra gruppen en mera sydlig orientering med Bratsbergs, Akershus, Jarlsbergs, Buskeruds och Kristians amt representerade, medan den volutformade kroken synes ha en mera nordlig spridning och falla inom Buskeruds, Kristians och S. Trondhjems amt.

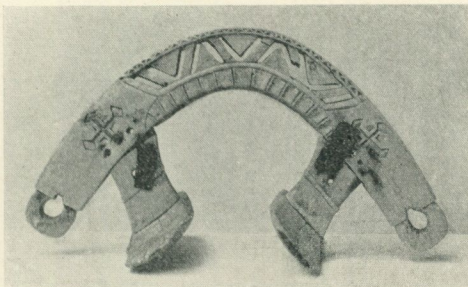

Fig. 64. Offerdals sn, Jämtl. L. 50 cm. Nord. M. 47,658.

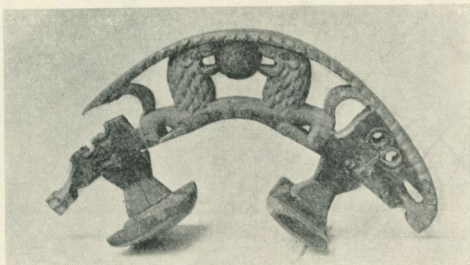

Fig. 65. Offerdals sn, Jämtl. L. 46 cm. Nord. M. 51,055.

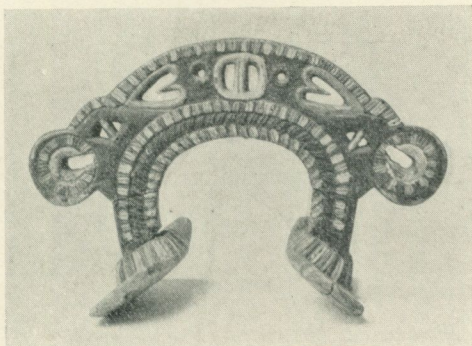

Fig. 66. Östersund. L. 41 cm. Nord. M. 46,105.

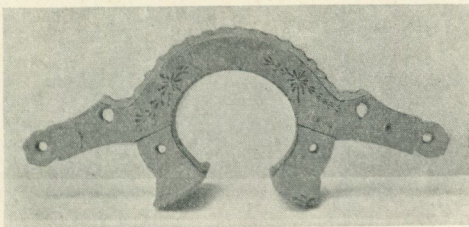

Fig. 67. Frostvikens sn, Jämtl. Dat. 1853. L. 57 cm. Nord. M. 83,824.

Den kamlika selkroken.

Med detta namn avses en i Hälsingland, Härjedalen och Jämtland spridd selkrok bestående av ett svagt bågformigt, på högkant ställt bräde med vid ändarna utskjutande ögleformade byglar och försedd med högskaftade selklackar. Se fig. 62, från Hede i Härjedalen, och fig. 63 från Kårböle i Hälsingland, den sista daterad 1730. Båda de återgivna krokarna ha mittpartiet utsmyckat med karvsnittsaktigt skurna sicksackmönster. Andra ha mittpartiet utskuret med genombrutet gallerverk, Lillherrdal m. fl. Vi ha här en motsvarighet till gallerverket hos roslagskrokarna, ehuru av en delvis annan art, se fig. 64. Dessa selkrokar ha sina motsvarigheter i norska selkrokar från Stjørdalen i N. Trondhjems amt. Om utbytet över gränsen erinra även ett par rent norska krokar av detta slag, såsom det från Offerdal i Jämtland härstammande exemplaret med tvenne mot varandra vända lejon, se fig. 65.

Den kamlika selkroken kommer även under inflytande från den uppländska bågen, varvid blandformer uppstå. Ett typiskt sådant fall visar jämtlandskroken å fig. 66, där både bågen och kammen bibehålla sina särdrag. Exempler härpå kunna mångfaldigas. Vanligen får selkroken då utseendet av ett högböjt genombrutet bågparti med utdragna och åt sidan böjda skänklar. Såsom tillhörande denna utvecklingsform räknar jag sentima krokar från Frostviken i Jämtland med årtal liggande emellan 1825 och 1860, se fig. 67.

Den skulpturala norrlandskroken.

Den rikt florerande träskärningskonsten i de norrländska provinserna har naturligt nog i selkroken fått ett för dess utövande lämpligt objekt. Helt säkert skall specialforskaren i de olika formerna hos dessa också kunna igenkänna vissa mästares verk och skolor. Här nedan är blott avsikten att giva en uppdelning efter materialets art. Själva selkroken är i huvudsak likartad med fasta klackar av trä, betonad båge och utskjutande skänklar. Efter de skulpturala motiven uppdelas gruppen lättast.

Djurornamentala selkrokar. I samband med selkrokar med uppländsk båge ha de äldre selkrokarna med skulpturalt framställda

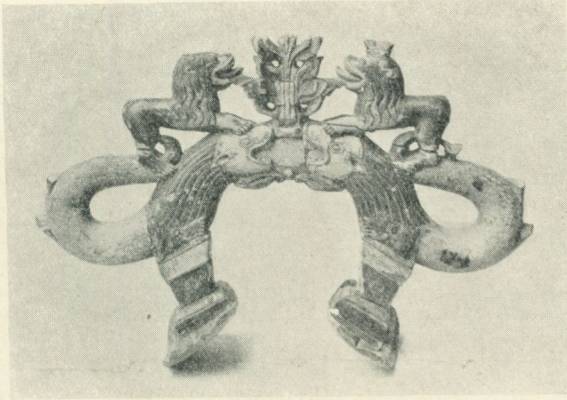

Fig. 68. Östersund. L. 42 cm. Nord. M. 46,104.

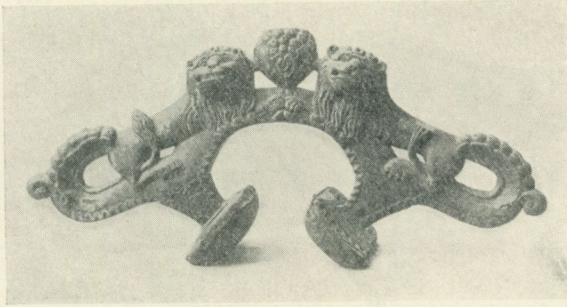

Fig. 69. Valbo sn, Gästrikl. Dat. 1724. L. 63,5 cm. Nord. M. 30,525.

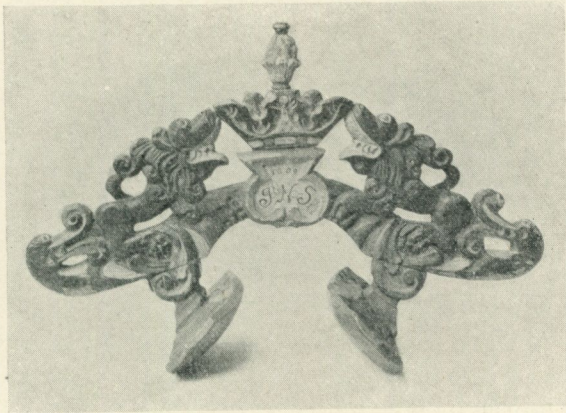

Fig. 70. Arbrå sn, Häls. Dat. 1809. L. 51 cm. Nord. M. 1,792.

djurfigurer vidrörts. Det utmärkande för dessa äldre krokark var de mot varandra vända fyrfotadjuren med romanskt uppsvängda svansar, vilka syntes sluka ett på bågens krön stående föremål, ofta av mänskliknande gestalt. Detta motiv, som är ett av all folkkonsts mest omtyckta, återkommer i mer eller mindre förvanskad form ständigt på selkrokarna norr om Mälaren och framförallt i Norrland söder om Ångermanälven. Men även inom den götiska selkrokens huvudområde förekommer djurframställningarna såsom i ett exemplar från Skeperstads socken i Småland, där den götiska formen med uppsvängda skänklar uppbar ett par stående lejonfigurer. Den götiska kroken med dylik skulptural utsmyckning förekommer f. ö. icke sällan norrut. Den i fig. 68 återgivna selkroken från Östersund lämnar ett exempel härpå. Själva kroken har här den från Blekinge, Småland, och Öland kända formen, där bågen är formad som två mot varandra vända fiskliknande djur. Jmfr fig. 28—29.

Den rika utsmyckningen hos de norrländska krokarna av detta slag förvillar i icke obetydlig grad omdömet, då det gäller att fastställa huvudformerna. Om man emellertid utgår ifrån, att de dekorativa djur- och bladornamenten äro tillsatser, som tillkommit under utvecklingen, bör man genom att tänka dem borttagna erhålla selkrokens huvudform, vilken dock naturligtvis påverkats av den dekorativa gestaltningen. Detta oaktat torde man såsom en gemensam form kunna erhålla en med den götiska kroken besläktad båge med uppsvängda skänklar. Denna form har norrut påverkats av den uppländska bågen, varigenom selklackarnas ståndare sammankomponerats med den övriga kroken och bågpärtiet blivit högt och hästskoformigt. Utmärkande för en stor del av det norrländska materialet är den flacka reliefen, som synes bero på, att selkroken tillsågas av brädligt ämnesvirke. Denna planhet är framträdande vid en jämförelse med de götiska krokarna.

Bland djurfigurerna är det särskilt lejonet, som dominerar. Några enstaka selkrokark av förnämt utförande med barockens rundhet och tyngd från skilda orter äro äldre än de egentliga norrländskrokarna av denna typ och äro även med all sannolikhet deras förebilder. En sådan krok från Valbo socken i Gästrikland, daterad genom det

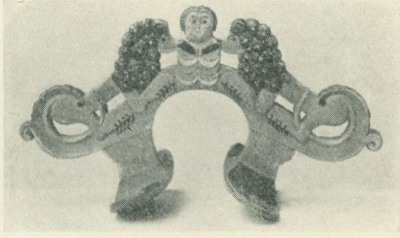

Fig. 71. Rödöns sn, Jämtl. L. 51 cm.
Nord. M. 43,728.

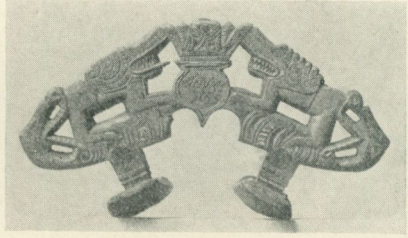

Fig. 72. Frötuna sn, Uppl. Dat. 1755.
L. 45 cm. Nord. M. 2,350.

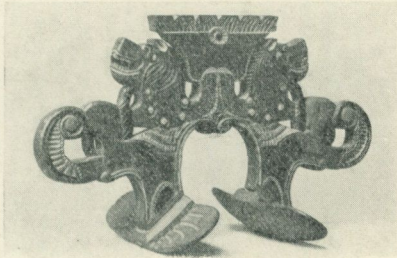

Fig. 73. Offerdals sn, Jämtl. L. 54 cm.
Nord. M. 46,695.

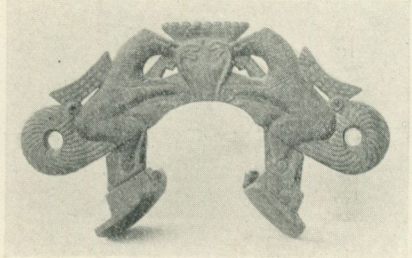

Fig. 74. Malungs sn, Dal. L. 46 cm.
Nord. M. 17,300.

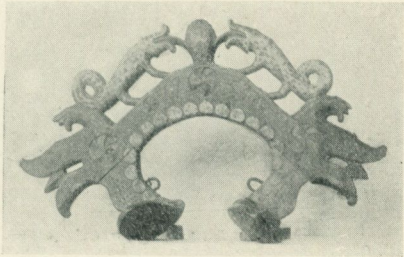

Fig. 75. Ytterhogdals sn, Härjed. Dat.
1753. L. 55 cm. Nord. M. 99,451.

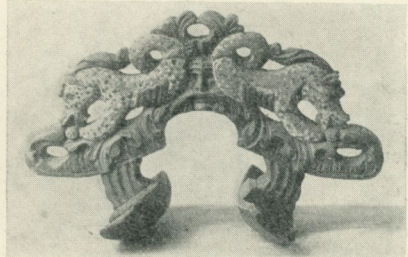

Fig. 76. Bollnäs sn, Häls. L. 45 cm.
Nord. M. 72,837.

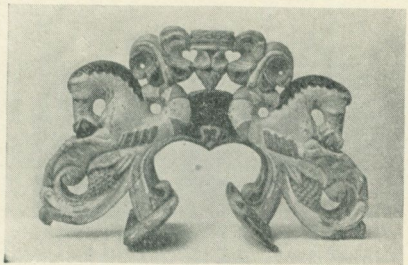

Fig. 77. Lockne sn, Jämtl. L. 49 cm.
Nord. M. 47,235.

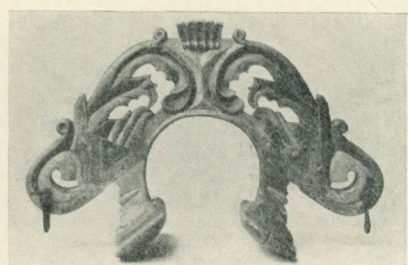

Fig. 78. Ragunda sn, Jämtl. L. 50 cm.
Nord. M. 54,525.

inbrända och krönta årtalet 1724, återges här, fig. 69. En annan snarlik selkrok, där de uppåtböjda skänkelspetsarna sluta i djurhuvuden, härstammar från Forssa i Hälsingland och torde även tillhöra karolinsk tid. Åter en annan elegant motsvarighet är från Nordingrå i Ångermanland. Alla dessa ha lejonens huvud vända enface. Utvecklade ur dessa kunna de krokarna vara, som uppvisa två enfaceriktade lejon- eller människohuvud utan kroppar, såsom ett exemplar från Överhogdal i Härjedalen. — Från Dalarna, Sollerön och Malung, antecknas ett par synnerligen vackert skurna krokarna med lejon, som emellan sig hålla en krans eller ring. Dessa tillhöra århundradets mitt, men typen finnes företrädd i ett klumpigt exemplar från 1715.

De djurornerade selkrokarna från senare tid med planare form äro synnerligen vanliga i Hälsingland, Jämtland och Ångermanland och förekomma i Gästrikland och Uppland, men påträffas mindre ofta, av museets material att döma, i Härjedalen. Från Medelpad, som är dåligt representerat i museet med avseende på selkrokarna, finnas även ett par. Kompositionen utgöres av två mot varandra vända lejon, vilka emellan sig ha en krönt kartusch. De helsingska krokarna, se fig. 70 från Arbrå, daterad 1809, utmärkas av en spröd och livlig form, som i Jämtland och Ångermanland blir mera tung och stel. I de båda sistnämnda landskapen har dessutom en speciell komposition utbildats i det att krönfiguren här utgöres av ett människohuvud, se fig. 71. Färgen är genomgående klarröd med gult, svart och blått i dessa båda landskap, medan i Hälsingland den gröna färgen är förhärskande.

Från Frötuna socken i Uppland härstammar en selkrok, se fig. 72, besläktad med de nämnda hälsingekrokarna, men med primitivare framställning och det tidiga årtalet 1755. Skänklarnas uppsvängda ändar sluta här i gapande djurhuvuden, ett drag, som återfinnes på hälsingekrokarna, men icke på de ångermanländska och jämtska.

Företrädesvis i Jämtland och Ångermanland, men även representerad i Hälsingland och Härjedalen finnes en grupp av i stort sett likartad form, men med tillbakablickande lejon, se fig. 73. Flera varianter skulle kunna nämnas. Bland de omkring sextio selkrokarna

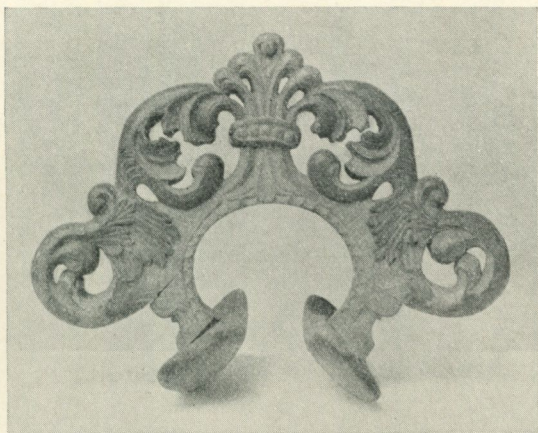

Fig. 79. Skogs sn, Häls. L. 45 cm. Nord. M. 73,653.

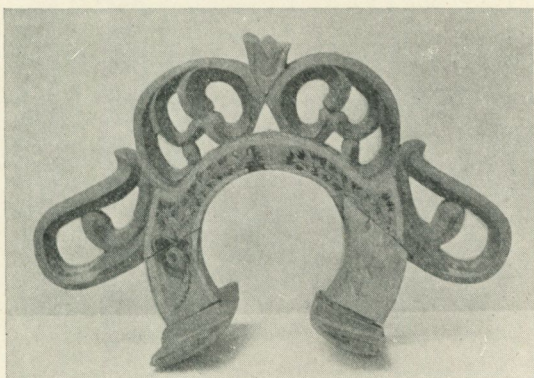

Fig. 80. Offerdals sn, Jämtl. L. 49 cm. Nord. M. 47,657.

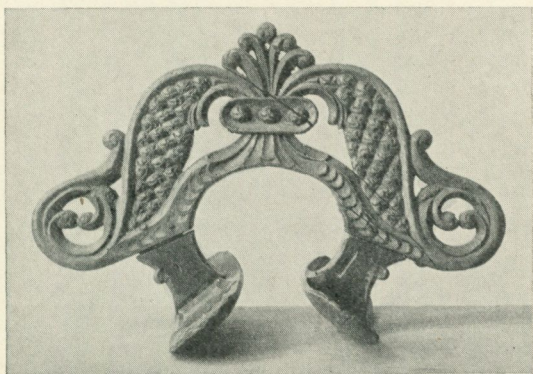

Fig. 81. Edsele sn, Ångermanl. L. 50 cm. Nord. M. 73,451.

4—260299. *Fataburen.*

inom hela gruppen äro sju daterade, varav en från Valbo i Gästrikland med årtalet 1776, de andra årtalen ligga mellan 1785—1809.

Sammanställbar med de norrländska lejonkrokarna är en sydligare odaterad grupp, där djuren antagit form av hästar, som på sin rygg bära en liten vagn. Djuren flankera ett kartuschformat krön med krona, som tydligt visar frändskap med den hälsingska kartuschformen, se fig. 74. Dalarna, Uppland och Västmanland synas vara dess hemorter.

En djurfigurgrupp, som hör hemma i Jämtland och Härjedalen och sålunda tillhör ett västligt område, framställer ödlelika djur med långa upprullade stjärtar. Med sina utsträckta tungor beröra de krönfiguren, som ofta antar formen av ett människohuvud, men som också, såsom i en krok från Åre, kan framställa en bevingad ox. De upprullade stjärterna bilda tömlöpor och selkrokens skänk-lar utlöpa i djurhuvudformade ändar. Se fig. 75. Den enda daterade selkroken inom gruppen bär årtalet 1753.

Till de djurornamentala selkrokarna hör också en grupp med sjöhästmotiv. Av dessa äro nio från Hälsingland, en från Uppland, två från Ångermanland och en från Jämtland. De tio sydligt lokaliserade få betraktas såsom tillhörande en grupp, vars hemort är Hälsingland. Dessa fördela sig tämligen lika på två varianter av motivet, i ena fallet vända sig figurerna in mot bågen, i andra utåt. Då det senare tillämpas, utfylles utrymmet mellan hästarnas upprullade och bladlikt utgrenade stjärtar med en maskaron, se fig. 76. Medan bågpartiet med sina stelt nedhängande bladornament är tämligen torrt utformat i hälsingekrokarna äro de elegant upplösta i bladformiga voluter norrut, se fig. 77.

En med de hälsingska sjöhästarna besläktad typ återkommer i Gästrikland; här har dock hästen en reglementerad bakdel. En av museets två krokar av detta slag bär årtalet 1801.

Den å fig. 37 avbildade selkroken, som tidigare i samband med den uppländska bågen blivit omnämnd, företrädes även i Hälsingland, från vilket landskap museet äger tio exemplar av denna typ. Dess utbredning synes f. ö. vara Upplands östkust, men strödda exemplar finnas från Malung i Dalarna och Älvros i Härjedalen.

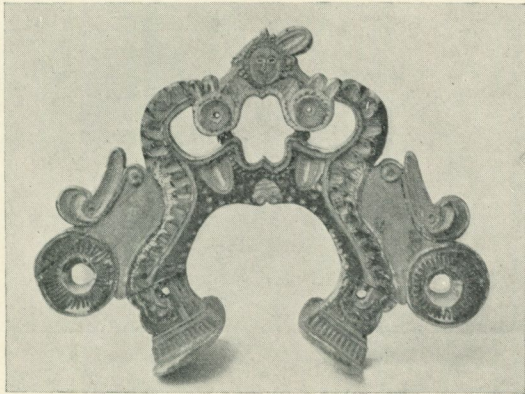

Fig. 82. Bergs sn, Jämtl. L. 49 cm. Nord. M. 45,656.

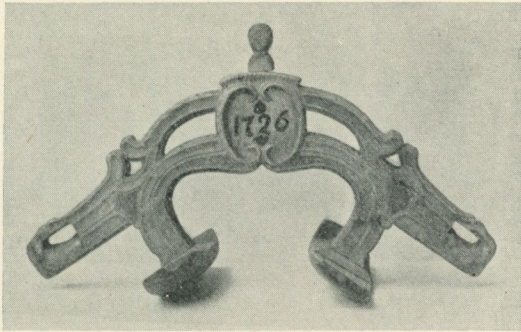

Fig. 83. Trönö sn, Häls. L. 50 cm. Nord. M. 41,640 a.

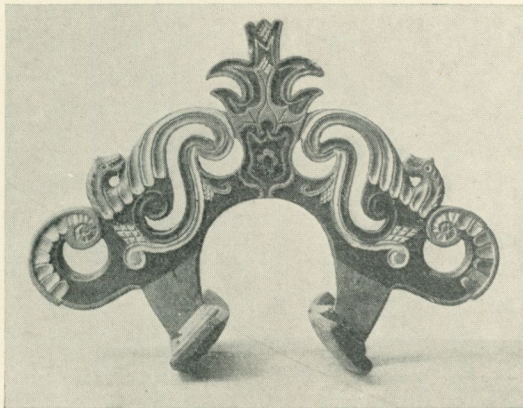

Fig. 84. Alfta sn, Häls. L. 54 cm. Nord. M. 28,386.

De daterade selkrokarna fördela sig över tiden mellan 1750 och 1777.

Den växtornamentala norrlandskroken. I den i museet rikast företrädda gruppen återgår ornamentet på ett akantusmotiv. Dess behandling kan giva anledning till att urskilja tre olika typer av akantuskrokar. Huvudsakligen hemmahörande i Jämtland är en variant, vars tistelaktigt taggiga blad synas stiga upp från krokens ändar mot mittpartiet, se fig. 78. En av de hithörande krokarna från Bergs socken är daterad 1777. Huvudfärgen är blå och grön i ganska bleka toner. — En annan variant, vars blad i mjukt stiliserade bågar stiga upp från mitten och sjunka ut mot krokens ändar i en s-formig bladslinga, påträffas i Ångermanland, Jämtland, Medelpad och Hälsingland, se fig. 79. Den tredje varianten upprepar samma former, men starkt stiliserade, se fig. 80. Dess utbredningsområde synes vara Härjedalen och Jämtland. Den sista har överensstämmande former bland krokar i N. Trondhjems amt.

Ingen av alla dessa krokar är inskriftligt daterad. Ett flertal individuellt utvecklade varianter på akantusmotivet påträffas speciellt från Ångermanland, men även från de två andra härdarna för norrländsk folkkonst: Jämtland och Härjedalen. Det är rokokons former, som här ha övertaget, se fig. 81 och 82.

Från Hälsingland är en selkrok, som företrädes i museet i fem exemplar, vilken består av ett betonat bågpparti med utdragna skänklar. Krokens mitt upptages av en oftast krönt kartusch, från vilken utgå bladformiga ornament. I en mycket stiliserad form finnes detta schema följt i den här avbildade selkroken från 1726. I andra exemplar spåras tydligen såväl i behandlingen av växtornamentet som i färgställningen en större överensstämmelse med de hälsingska krokarna från andra hälften av århundradet. Se fig. 83.

Av rent dekorativ skapnad är åter en grupp hälsingekrokar med s-formiga genombrytningar. Den odaterade gruppen, som består av sex exemplar från Hälsingland och ett från obestämd ort i Jämtland, har helt präglats av en livlig rokokoform. Se fig. 84.

NOTISER.

Karlstads museum. Karlstads Fornminnes- och naturhistoriska förening har under 1925 sammanslagits med konstföreningen i staden. En gemensam överstyrelse har tillsatts, under vilken tre styrelsesektioner inrättats. En av dessa har fått sig anförtrött upprättandet av ett friluftsmuseum. Sedan staden upplåtit Mariebergsskogen till plats för friluftsmuseet fick arbetet därpå ny fart. Redan före 1925 inköptes en del byggnader, men under sistnämnda år uppgjordes en ny detaljerad plan, utarbetad av intendenten vid Nordiska Museet Sigurd Erixon. Jämte en herrgård med fullständiga man- och fägårdabyggnader och corps de logi från empiretiden skall detta omfatta svensk bondgård, finsk bondgård, bergsmansgård, gästgivargård samt diverse torp, kvarnar o. s. v. Ehuru ännu endast två kvarnar blivit överflyttade och återuppsatta på platsen, invigdes museet under 1925 med en folkfest. Under 1926 har till intendent utsetts major Bror Billman, som för detta ändamål genomgått en tids utbildning vid Nordiska Museet. Bland de drivande krafterna i övrigt inom styrelsen märkas direktör W. Welin, kapten C. O. Nygren m. fl. Inom staden kommer en större museibygnad så småningom att uppföras för kulturhistoriska och konstsamlingar.

Dalarnas fornminnesförening har under 1926 inköpt den s. k. Wallmanska gården i Falun och dess samlingar skola nu överflyttas från den s. k. Fornsalen till förutnämnda byggnad och uppställas efter en av intendenten vid Nordiska museet Sigurd Erixon uppgjord plan. Den nya museibygnaden, som härrör från 1800-talets början, ligger tämligen fritt på en parkliknande tomt och äger själv ett ganska stort kulturellt värde i det förstugan och två rum i bottenvåningen ha en typisk empireinredning med intressanta väggmålningar. Till intendent för museet har utsetts lektor N. Sjö Dahl i Falun. Detaljarbetet med nyuppsättningen omhänderhaves av Dalarnas hembygdsförbunds antikvarie Ola Bannbers.

Härkeberga och Dädesjö prästgårdar. Alltsedan begynnelsen av Nordiska Museets Kulturhistoriska prästgårdsundersökning har Härkeberga komministergård varit uppmärksammas såsom en ovanligt väl bibehållen typ av en mindre prästgård med rent allmogemässig bebyggelse. Docenten Henrik Cornell framhävde detta gårdens värde som kulturminnesmärke i en uppsats i Svensk Tidskrift 1917 (sid. 365) och alltsedan dess har det varit klart att just den gårdens bevarande vore ett önskemål av vikt. Den omedelbara närheten till en kyrka med märkliga medeltida målningar och belägenheten i en fornminnesrik trakt öka ytterligare prästgårdens lämplighet som hembygdsgård. Ett synnerligen energiskt arbete på förverkligandet av denna tanke har under de senaste åren bedrivits av kulturminnesintresserade personer i orten och bland dem först och främst av herr Albin Rylander. Han har genom många svårigheter fört fram sin föresats att göra Härkeberga prästgård till en Trödgens hembygdsgård, ställd under Nordiska Museets vård och han

har vunnit ortsbefolkningens intresse och medverkan i synnerligen stor utsträckning. På detta program bildades också våren 1925 Upplands sydvästra hembygdsgille, vilket sedermera stått som närmaste intressent i saken. Huvudsvårigheten har varit av ekonomisk art, då det gällt att friköpa de gamla gårdsbyggnaderna från deras funktion som arrendatorsgård och få nya hus för arrendatorn uppförda i närheten av den gamla gården.

Samarbetet mellan hembygdsgilletts ihärdigt arbetande representanter och Upplands fornminnesförening, Nordiska Museet och riksantikvariens resulterade emellertid i anordnandet i Uppsala i januari 1926 av en stor Distingsmarknad i historisk stil. För festarrangemangen stod amanuensen vid Nordiska Museet Ernst Klein biträdd av ett flertal studentorganisationer och genom hela stadens och landsbygdens livliga och verksamma intresse för företaget, resulterade detta i en ekonomisk behållning, stor nog att säkerställa Härkeberga prästgårds bevarande och vidmakthållande som hembygdsgård. Anordningarna härmed ha redan igångsatts genom sammanförande av en del av de skänkta inventarierna, och sedan ny laga syn hållits och dess beslut hunnit genomföras, skall här en minnesgård av säregen beskaffenhet kunna upprättas, vars fortbestånd säkerställes genom en liten underhållsfond och genom Nordiska Museets åtagande av överinseendet över anläggningens skötsel.

En småländsk prästgård, kyrkoherdebostället i Dädesjö i närheten av Växjö har under våren 1926 varit i en liknande situation som Härkeberga, färdig att rivras på grund av reglering. Ett vaket hembygdsintresse i orten, främst uppburet av lantbrukaren Hjalmar Gustafsson och friherre Erik Rappe, åvägabragte emellertid en rörelse för gårdens bevarande och Dädesjö hembygdsförening bildades för detta ändamål. Med Nordiska Museets och riksantikvariens bistånd blev frågan allvarligt undersökt ur kulturhistorisk såväl som praktiskt ekonomisk synpunkt. Prästgården är en stort tilltagen gård med bebyggelse, som närmar den till det herrgårdsmässiga, och den har flera kvalifikationer som göra den lämplig att bevaras som ett minnesmärke och exempel på en småländsk prästgård av gammal typ. Även här finnes vidare en synnerligen märklig medeltida kyrka, som gör orten tilldragande för allehanda kulturintresserade besökare och prästgården som hembygdsgård kan just här få en viktig funktion.

Sedan uppmärksamheten blivit allmännare riktad på denna sak, erhöll hembygdsföreningen ett kraftigt stöd både från smålandsintresserade inom Lunds studentkår och från Hyltén-Cavalliusföreningen i Växjö samt flera enskilda personer. Garantier uppställdes för den summa, som krävdes för att ny prästgård skulle kunna byggas på annan plats i närheten och den gamla gården överlämnas i hembygdsföreningens vård. Församlingen har också i anledning härav den 5 april beslutat i enlighet härmed och därmed kan ännu en gammal svensk prästgård inregistreras såsom räddad från förstöring och vigd åt kulturminnesvårdens tjänst. S. W.

Hermann Stengård: Gotländsk sticksöm (Stockholm 1925). — I denna bok, som närmast vill vara en praktisk handbok leva gamla tider upp igen och författarinnans kärlek till hembygden är omissskänlig och varm. Med stort nit har hon tagit sig före att samla de rester av gammal gotländsk

stickning, som ännu varit överkomliga. Men hon säger själv, att »nu får man gå omkring med ljus och lykta på ljusa dagen för att hitta något som är äkta gotländskt».

Det mönsterurval, som meddelas, är också starkt bemängt med bladrankor och annat från senare tiders mönsterböcker. Bäst tyckas de helmönstrade vantarna hava bibehållit den ursprungliga typen.

Hermann Stengårds bok innehåller åtskilliga notiser av intresse såsom belysande folkets tankar om olika mönster och deras uppkomst. En sådan är den om »Björkume-Oles kalott», vilken synes vara förtjänt av någon uppmärksamhet. Gubben var gammal, 97 år sade man. Han hade en stickad mössa, den var också gammal och hade ganske inte varit av hu'et varken natt eller dag sen den första gången kom på. Alla tyckte, att Björkume-Ole skulle ha en ny kalott, och det tyckte han själv också. En tös på 9 à 10 år fick det viktiga uppdraget att sticka denna nya mössa, det var 1870. Men den skulle göras alldeles lik den gamla. Inga nymodigheter, för såna kalotter hade både hans far och farfar haft. Svart och grå med mönster på bården. Kullen skulle randas som ekrarna på ett hjul och sluta med en tofs, som skulle hänga precis till öronen. Den skulle stickas av unglammens svarta och grå ull. Ingen kvista eller skarv fick finnas på garnet. Ingen knut heller. Den skulle vara gjord av ett oskyldigt barn. Gubben var rädd för att dö, och full av fördomar och »geisk» som han var och andra med på den tiden, trodde han, att det unga oskyldiga skulle hjälpa till att förlänga livet. Mössan blev kasserad därför, att hjulringarna gingo motsols, och gubben var rädd för att om han begagnade den, så skulle han aldrig hinna till himmelriket!

Stickningen har på gutarnas ö kallats sticksöm eller krokning, och har liksom i Halland varit en betydande hemindustri, med export till såväl fastlandet som Tyskland och Ryssland. Även under missväxtår fanns det gott om får och ull. Enligt sägnen kunde en bonde ha ända till 1,000 lamm. Ännu på 1850-talet funnos särskilda tröjstickerskor. Tröjorna voro av grå ull dubbelstickade och varma, och man sålde dem dussinvis till fastlandet. Men vid slutet av 1870-talet kom den första stickmaskinen till Visby.

Maria Collin.

En andra upplaga har utgivits av fil. dr *Tobias Nordlinds* bok *Svenska allmogens liv i folksed, folketro och folkdiktning* (Stockholm 1925). Bokens uppställning har bibehållits, och de förändringar, som gjorts för att bringa framställningen i överensstämmelse med nya forskningar, förefalla ej vara betydande. Då bokens första upplaga tämligen ingående recenserades i denna tidskrift av intendenten N. E. Hammarstedt (se *Fataburen* 1913 s. 186 ff.) kunna vi alltså här fatta oss tämligen kort.

Att söka åstadkomma en översikt av den etnologiska forskningens resultat är ett synnerligen lofvårt syfte, som borde kunna skänka forskningen en plattform att stå på, samtidigt som den bidroge att stimulera den vetenskapliga kritiken. En sådan framställning kan också näppeligen — ens med hjälp av de förnämsta forskare — givas en gång för alla, utan måste ideligen skrivas på nytt på grundval av äldre och föråldrade framställningar. Av ett försök till en dylik översikt väntar man sig heller icke fullkomlighet, utan endast att det ej redan vid sin framkomst är föråldrat.

Studerar man föreliggande bok, där ett avsevärt material icke utan flit är hopsamlat, kan man icke undgå att göra en sådan reflexion. Vad finnes här av de senare årens alla försök att inom denna vetenskapsgren skapa sammanhang och mening åt ett stort och i sig självt ej alltför intressant material? Bokens populära karaktär skulle helt visst icke förtryckts av en strävan i den riktningen.

Vill man ta ett exempel, kan man fråga sig, varför kapitlet om Bondgårdarna fortfarande är det svagaste, då ju på detta område åtskilliga redogörelser lämnats, avsedda även för en bredare publik. — Vissa partier ha enligt förordet något förkortats, av vilka nämnas »Skattsägner» och »Bröllops-seder», där »specialundersökningar» av förf. nu föreligga. Man kan ifrågasätta, huruvida icke också t. ex. den kostliga skildringen av bondungarnas lekar s. 498 lämpligen kunnat beskäras. Källan är mig icke bekant, men där skildras, hur pojkaras musikinstrument med åren utbyttes enligt ungefär följande schema: skramla — trumpet — trumma — »säl- eller pilpipa med lösgjort skal» — lergök! Enligt förf. bekommo pojkarne snart bygglåda, flickorna dockor, köksspis, köksredskap etc. »Gossarna fingo barkbåtar eller läto de nötskal simma på vattnet.» — Den intresselösa registerartade framställningen under kap. Folkdiktning av några sägen- och sagotypers förekomst i våra vanligare samlingar, kunde även den varit borta (någon förteckning över där förekommande förkortningar kan jag ej hitta).

Illustrationsmaterialet är på vissa punkter något förbättrat. Gårds- och husplanerna s. 152 ff. äro emellertid synnerligen orediga och litet representativa för respektive trakter. Ännu kvarstå också s. 329 f. de båda träsnitten, kallade: »Dryckeskärl från renässansen» och »Dryckeskärl från den tyska renässanstiden». På sin höjd torde ett par av den första figurens former kunnat vara i en svensk bondstuga brukliga.

Gösta Berg.

Finlands svenska folkdiktning VII. 2. Värtlighetsriter, utgivna av Gunnar Landtman (Hälsingfors 1925). — Av det storartade och ovärderliga urkundsverk för svensk folklivsforskning, som av Svenska Litteratursällskapet i Finland utgives under samlingstiteln »Finlands svenska folkdiktning», utkom under slutet av sistförflutna år volymen VII, 2. Det behövs egentligen blott att här fästa uppmärksamheten vid denna tilldragelse inom skandinavisk folklivsforskning. För även denna dels, liksom för den förras, vetenskapliga fullödighet borgar utgivarens ej allenast inom den nordiska utan även inom den exotiska etnologien välkända och högt skattade namn.

Vol. VII, 1, vars utgivande ombesörjdes av samma forskare, behandlar »Övernaturliga väsen» och utkom 1919 (1920).

LITTERATUR.

GUSTAF UPMAKK: *Guld- och silversmeder i Sverige 1520—1850*. Stockholm 1925. 951+VI sid., 6,764 stämpelavbildningar, 91 avbildningar av stadsvapen och 94 ill. 8:o.

Inom vissa områden av föremålsforskningen erbjuda sig så direkta möjligheter till klassificering av hela materialet efter klart bestämda och handgripligt konkreta normer, att det blir en ren nödvändighet att i första hand utföra ett dylikt arbete, även om den behandling av den ifrågavarande föremålsgruppen, som man egentligen önskar nå fram till, skulle vara en annan. Så är förhållandet med det gamla svenska silversmidet, som i sin stämpling äger ett daterings- och lokaliseringsmedel av så grundläggande värde, att ett utförligt utnyttjande därav ofrånkomligen ger sig såsom den första forskningsuppgiften, innan arbetet kan gå vidare vare sig till formhistoria, tillverkningshistoria eller vilken annan behandling av materialet som kan komma i fråga.

Det digra arbete om guld- och silversmederna i Sverige under den nyare tiden, som Upmark under år 1925 lät utkomma, är frukten av ett ihärdigt arbete på denna uppgift, bedrivet under en lång följd av år med oefftergivlig konsekvens och energi. Resultatet har också blivit ett lexikon vars motstycke på långt när ej alla kulturländer äga och som för den svenska yrkeshistoriens del är ganska enastående. Som befordrare av kunskaperna och studiet på konstslöjdens och kulturhistoriens områden kommer denna gedigna uppslagsbok att få en mycket vidsträckt användning.

Författarens mer än tjuguariga arbete på sin uppgift kan följas i en rad av tidskriftsuppsatser, bland vilka redan den första innehöll nyckeln till en för hela systemet mycket viktig sak, nämligen den årsbokstavsstämpling, som var påbjuden långt före begynnelsen av den ännu följda serien med utgångspunkt från år 1759. Upmark framlägger här med den övertygande klarhet, som ständigt karakteriserat hans framställningskonst, de bindande bevisen för att årsbokstavsstämpling tillämpats på guldsmedsarbeten från ämbetet i Stockholm alltsedan år 1689. Sedermera har en följd av uppsatser, av vilka flertalet återfinnes i *Fataburen*, utrett motsvarande frågor rörande andra städers guldsmeder samt lämnat innehållsrika historiker över enskilda guldsmedsämbeten och deras mästare. På så

sätt har författaren under det långa och omfattande insamlingsarbetet av ett osedvanligt stort notismaterial, lämnat den intresserade publiken del av vissa partier, efter hand som dessa tagit fastare form och närmat sig sin fullbordan. Denna metod har burit den frukten, att författarens framgångsrika studier på området blivit bekanta och kunnat tillgodogöras av många långt innan de i sin helhet kunde offentliggöras, och därigenom har också en växelverkan kunnat uppstå, i det att ett stort antal ägare och kännare av svenska guldsmedsarbeten med glädje ställt studiematerial till förfogande. Författaren torde också väl veta vad det vill säga att vara sysselsatt med de tidsödande förarbetena till ett stort arbete, som långt före sitt färdigställande är föremål för efterfrågan av en långtansfull publik av samlare och beundrare av det inhemska konsthantverket i ett av dess mest högtstående yrken. Det är ingalunda förvånande, att författaren i sitt förord talar om, att arbetet ej kan betraktas såsom avslutat. Han har den rikaste erfarenhet om ämnets outtömlighet, och han torde kunna vara förvissad om, att han har satt en bok i världen, som har utsikt att för all framtid fortsätta i nya kompletterade upplagor. För sin egen del erbjuder han sig också att även i fortsättningen mottaga kompletteringsmaterialet till förvaring och bearbetning.

Angående omfattningen av det nu föreliggande uppslagsverket kunna några siffror ge en föreställning. Trots en stark strävan att göra framställningen i möjligaste grad koncentrerad för att underlätta bokens bekväma användande, har sidantalet stigit till närmare tusentalet. De behandlade guldsmedsmästarnas antal är omkr. 2,700 och de avbildade stämplarna 6,764, vartill kommer ett hundratal avbildningar av framstående arbeten från skilda delar av det behandlade området. För varje guldsmed meddelas några korta biografiska uppgifter, framför allt årtalen för hans verksamhet, avbildningar av de stämplarna han brukat samt uppgifter om kända arbeten. Denna mängd av korta biografier är ordnad stadsvis med Stockholm först och därefter landets övriga städer i alfabetisk ordning. Inom varje stad meddelas guldsmederna i tidsföljd. Därjämte underlättas bokens användbarhet som uppslagsverk genom ett system av register över både namn och stämplarna, varigenom man från varje utgångspunkt lätt når det svar, som boken ger på en uppställd identifieringsfråga. Går man till de koncentrerade inledningsstycken, som stå närmast under varje stads vapen och namn, får man en sammanfattning av yrkets organisationshistoria. I de allra flesta småstäderna ha endast enstaka guldsmeder arbetat sam-

tidigt, och de ha därför i regel ej kunnat bilda eget ämbete, utan i organisationshänseende lytt under ett sådant i annan stad. Ursprungligen har Stockholms guldsmedsämbete omfattat hela riket, men redan tidigt upprättades ett ämbete i Arboga, egentligen ambulatoiskt och omfattande målarstäderna över huvud. Sedan kom en systematisk nyorganisation av ämbeten genom riksvärdien Antoni Grill 1690 och de närmaste åren, varvid ämbeten inrättades i Göteborg, Kristianstad, Karlskrona, Kalmar och Jönköping, varjämte det gamla ämbetet i Malmö nyorganiserades. Man sökte härvid ordna yrkesutövarna i bestämda provinser kring dessa huvudorter. Under 1700-talet tillkommo sedermera flera ytterligare ämbetsorganisationer, varvid dock de gamla huvudorterna alltjämt bibehöllo en i visst avseende ledande ställning, till dess vid 1800-talets mitt skråorganisationen upplöstes.

Principerna för stämplingen av det svenska silvret bli givetvis utförligt klarlagda samt synnerligen väl illustrerade genom massor av exempel. Bland de olika stämplarna är mästartens märke det äldsta, obligatoriskt alltsedan ett påbud av år 1485. Därefter följer stadsstämpelein, som påbjöds 1596. Den innehåller i regel vederbörande stadsvapen, ofta i förkortad form, eller ock någon annan symbol eller stadsnamnets initial. Formerna för dessa stämplarna växla i hög grad, då ju varje mästare hade sin stamp. Enbart för Stockholm avbildar författaren ett urval om 75 olika typer. Årsbokstavsstämplingen börjar som redan antytts i Stockholm 1689, varefter den införes i de övriga ämbetena individuellt; först 1759 blir bruket uniformt för hela landet. Förutom karatmärket för guld samt diverse andra mer speciella stämplarna, förekommer ännu en allmän typ av märken, nämligen kontrollstämpelein tre kronor, som infördes 1752, och därförut den s. k. åldermansrankan, det sicksackformiga spåret efter lossandet av den kvantitet silver, som behövdes för proberingen av halten.

De härmed gjorda antydningarna torde vara tillräckliga för att ge en föreställning om arten och betydelsen av detta dr Gustaf Upmarks stora arbete om guld- och silversmederna. Det torde också vara tydligt, att förarbetena för ett verk som detta ha inneburit att tusenden och åter tusenden av svenska guld- och silverarbeten passerat förbi författarens ögon och mellan hans händer. Ett kännarskap med betydande kringsynthet av det svenska silversmidets formhistoria är alltså ytterligare en frukt av dessa författarens studier. Då materialet till formhistorien alltså ligger samlat, och då det nu utgivna mästare- och stämpellexikonet har lagt den fasta

grunden för tids- och Ortsbestämningen, måste utsikterna betecknas såsom synnerligen ljusa för att det här anmälda stora uppslagsverket skall komma att närmast följas av ännu en bok av samme författare, behandlande det svenska guld- och silversmidets formhistoria.

S. W.

ARVID BECKSTRÖM: *Studier i Göteborgs byggnadshistoria före 1814.*

Ett bidrag till svensk stadsbyggnadshistoria. Stockholm 1923.

(Svensk byggnadskultur II.) 244 sid. 111 ill. i rotogravyr.

Stor 8:o.

Den »naturvuxna» staden och den anlagda te sig ur byggnadshistorisk synpunkt på rätt olika sätt. Det är många centrala och djupt intressanta problem i stadsbyggandet, som tränga sig i förgrunden vid studiet av en stad, som leder sitt ursprung tillbaka till urgammal tid och vars uppkomst är grundad på naturliga förutsättningar av geografisk art med därav betingade handels- och samfärdsförhållanden. För den i historisk tid på ny mark planmässigt anlagda staden bli de byggnadshistoriska problemen av en delvis mycket olika natur. Det är visserligen i regel de geografiska betingelserna för samfärdsel och handel som bestämma även den nyanlagda stadens placering och gestaltning. Men planen är en produkt av teoretisk spekulation över ett rådande system och dess tillämpning på de givna lokala förhållandena, och anläggningen får därigenom en enhetlighet och konsekvens av helt annan beskaffenhet, än den som kan deduceras ut ur ett stadssamhälle, som i sin bebyggelse avspeglar de på varandra följande århundradenas skilda förutsättningar och behov. — Göteborg är i utpräglad grad en anlagd stad och därtill anlagd efter ett synnerligen enhetligt och särpräglat system, det holländska, och ursprungligen befolkad företrädesvis med holländskt borgerskap.

Dessa förhållanden ge stadshistorikern en givande och synnerligen lockande utgångspunkt för studiet. Väl ingenstädes annars i Sverige ges ett så gott tillfälle att följa försvenskningens linje i ett stadssamhälles utveckling, och att klarlägga huru under ständigt nya svenska eller europeiska impulser stadens individuella egenart allt tydligare växer fram i närmaste samhörighet med dess anpassning och inväxande i svenska förhållanden och vanor på alla områden. Göteborgs byggnadshistoria visar för övrigt en märkligt klart uppbyggd periodindelning. Den börjar som fästningsstad och blir sedan en öppen civilstad. Yttre förhållanden såsom en rad av

eldsvådor ge byggnadsverksamheten dess skarpa periodgränser, inom vilka tidskaraktären renodlas. Men det rent byggnadshistoriskt märkligaste med denna intressanta stad är enhetligheten och sammanhanget i byggnadsledningen, som under ett helt sekel är starkt koncentrerad i en arkitektdynastis händer. Det är ej ett tomt uttryck när man kallar Göteborg under 1700-talet för Carlbergarnas Göteborg. Tre medlemmar av denna arkitektsläkt, Johan Eberhard, hans broder Bengt Wilhelm och dennes son Carl Wilhelm Carlberg förde nämligen i nu nämnd ordning spiran i stadens byggnadsledning, och de kunna sägas ha fört utvecklingen fram med konsekvens efter en enhetlig linje genom hela århundradets modeskiftningar. I dessa säregna personförhållanden ligger mycket av förklaringen till Göteborgs bebyggelsehistoriska särställning under 1700-talet.

Dessa förutsättningar ge a priori ett stort intresse åt behandlingen av Göteborgs byggnadshistoria, och var och en som stiftar en närmre bekantskap med Arvid Bäckströms bok skall däri finna ett material av överväldigande rikedom och mångsidighet, med vars hjälp bilden av staden i dess olika skeden kan byggas upp med en pålitlig sanningsenlighet av ganska sällsynt art. Framställningen fördelar sig naturligt i fyra stora kapitel, av vilka det första i något mer summarisk form behandlar 1600-talet, medan de följande utförligt och detaljrikt ge besked om de tre arkitekterna Carlbergs verksamhet, först Johan Eberhards det hela inledande tioårsperiod (1717—1727), därpå Bengt Wilhelms långa livsarbete (1727—1775) och slutligen Carl Wilhelms tid (1775—1814), som kröner det hela, och som har det särskilda intresset att jämförelsevis mer av de utförda verken blivit bevarat till våra dagar.

När man följer författarens noga dokumenterade och detaljrika redogörelser för byggnadsföretag av allehanda slag, finner man redan i förekomsten av ett ständigt återkommande litet ord, vad som varit ledmotivet vid sammanförandet av detta jättelika notismaterial under strikta över- och underrubriker. Det är ordet byggnadsledningen. Det som hela framställningen i arbetet går ut på att åskådliggöra är det alltomfattande ingripande, från stadsplan till enskildheter, som är karakteristiskt för Carlbergarna som Göteborgs byggnadsledare under 1700-talet. Allt vad som faller inom stadsingenjörens stadsarkitektens ämbetsområde har också fått sin plats inom denna framställning. Och som herrarna Carlberg tydligen hade både viljan och förmågan att i sin hand samla stadens byggnadsväsen både till konstnärligt initiativ och praktisk kontroll, så har denna redogörelse för byggnadsledarens åtgöranden också verkligen blivit en

krönika över snart sagt all byggnadsverksamhet inom staden, åtminstone allt det, som på ett eller annat sätt lämnat spår efter sig i tryckta eller otryckta dokument. Begreppet byggnadshistoria är med andra ord här taget i en mycket vid bemärkelse, ungefär liktydigt med byggnadskultur. Och man skall framför allt icke på denna framställning lägga den utdestillerade arkitekturhistoriens måttstock. Gjorde man det skulle man tro sig finna mängder av överflödigt eller obearbetat källmaterial på bokens sidor.

Det mål som den enhetliga byggnadsledningen i Göteborg under ett helt århundrade arbetade fram emot med en sällspord konsekvens och seg ihärdighet, ser man också förverkligat i sin tydligaste och mognaste form innemot periodens slut. Som en symbol för denna stadsbyggandets enhetliga genomförande står en i Arvid Bäckströms bok gjord rekonstruktionsritning av den av C. W. Carlberg byggda obrutna raden av privathus utmed Södra Hamngatan, samtliga tillkomna efter 1802 års eldsvåda. Här hade nu hela stadspartiet tagit form efter en mans intentioner allt ifrån domkyrkans tornhuv till stenpålarna vid kanalerna. Om man har tillfälle att följa förberedelserna för denna stora slutuppvisning i stadsbyggande genom hela boken och därmed genom Göteborgs stads hela tillvaro under två århundraden. Detta faktum torde vara nog för att antyda, att en framställning, som vilar på den breda och säkra grunden av ett omsorgsfullt samlat notismaterial, i sig bär möjligheterna till en helhetssyn över företeelserna och deras sammanhang, som ej på andra vägar står att nå.

I en kort anmälan kan man naturligen endast snudda vid en liten del av vad en så innehållsrik bok rymmer. Det finnes nämligen intet, som är så främmande för det här ifrågavarande arbetet som lättvindighet och skummande på det stora kunskapsmaterialets yta. Brett anlagd och grundligt genomförd källforskning är dess främsta karakteristikum. Det är helt enkelt en bok, där källmaterialet ligger samlat för en mångfald av teoriuppbyggnader och slutledningar, dem författaren åtminstone hittills har avstått från att utföra. Var och en som för framtiden kommer att syssla med historiska problem rörande Göteborg eller över huvud med någon form av svensk stadsbyggnadshistoria får emellertid anledning att dra nytta av det här nedlagda arbetet. Och författaren har genom utförliga register underlättat en sådan användning av sitt verk. Det är en bok som torde komma att bli citerad såsom källa lika många gånger minst, som den själv hänvisar till ett arkivaliskt källmaterial av imponerande omfattning.

S. W.

OLRIK, JÖRGEN: *Erik Pontoppidan. Fejekost til at udfejje den gamle Surdejg eller de i de danske Lande tiloversblevne og her for Dagen bragte Levninger af saavel Hedenskab som Papisme 1736.* Oversat og forsynet med Inledning. Köpenhamn 1923 (Danmarks Folkeminder Nr 27). 32 + 74 s. 8:o.

Detta i den för nordisk och framför allt dansk folkkänedom ovärderliga serien Danmarks Folkeminder ingående arbete tillhör det slags vetenskapliga litteratur, som icke blott bibehåller utan ökar sitt värde under årens lopp. Om detta förhållande icke kan lända till ursäkt, må det dock tjäna till förklaring därav, att Olriks översättning av sedermera biskopen Erik Pontoppidans på latin avfattade tendensskrift mot samtidens övertro och vidskepelse här först nu anmäles för svenska läsare.

Den efter tidens sed långrandiga och omständliga titeln är dock på sätt och vis ganska missvisande på sin nuvarande plats. Åtminstone för icke danskar ligger nämligen huvudintresset av Olriks publikation på långt när icke så mycket i den gamle polyhistorns av klassiskt vetande svällande framställning som i översättarens anspråkslöst och sakligt hållna inledning. Denna meddelar nämligen en god och synnerligen välkommen översikt över det uppgiftsmaterial beträffande folketro och folksed, som är till finnas i Danmarks akademiska på latin författade avhandlingar från slutet av 1500-talet till ungefär tiden för publicerandet av Pontoppidans skrift. Äro dessa uppgifter också i och för sig ofta ganska magra, är dock deras värde för forskaren oskattbart ej blott på grund av deras litterära ålder, vilken i flera fall överträffar de svenska motsvarigheternas, utan ock på grund av deras relativa integritet. Köttet till benen får hämtas från senare tidens iakttagelser, och även i det hänseendet ger översättaren genom såsom noter ingående kommentarer sakkunniga och målfylliga anvisningar. Skulle man mot Olriks inledning drista några anmärkningar, vore det dels att man högst gärna sett, att resuméerna i ett och annat fall gjorts utförligare, dels att det för forskaren varit önskligt, att översättaren av popularitetshänsyn icke alldeles uteslutit varje latinskt ord; särskilt hade det nog varit skäl att anföra de respektiva avhandlingarnas latinska titlar åtminstone i förkortning. För övrigt manar exemplet livligt till efterföljd även hos oss, ty även vi äga en ej sällan på knagglig och svårtydd latin författad akademisk litteratur från 1600- och 1700-talen, som innehåller åtskilligt synnerligen värdefullt men för de flesta svårtillgängligt material för vår inhemska folkkänedom.¹

¹ I detta sammanhang må här i förbigående erinras om en av Olrik omnämnd men ej använd avhandling av svensken Erik Notmann om de gamla götarnas övertro (De superstitione veterum Gothorum), tryckt i Kiel år 1706.

Vad beträffar Pontoppidans »Fejekost» (sopkvast), vilken ju utgör bokens huvuddel, har Olrik tydligen betraktat den såsom en i sin helhet typisk tidsföreteelse och behandlat den som ett kulturhistoriskt dokument, naturligtvis dock samtidigt med öppen blick för dess etnografiska betydelse. I Pontoppidans vidlyftigt lärda funderingar och retoriska konstruktioner finnas, såsom russin i en kaka, om ock ganska glesa, många ytterst värdefulla notiser och uppteckningar. Exempelvis må särskilt nämnas Luciaverserna (s. 45) och Staffansvisan (s. 47). Anmälaren har icke haft tillfälle att se det latinska originalet men anser sig dock kunna våga ett omdöme. Med sina oupphörliga klassiska citat och hänsyftningar och sitt »knudrete og tunge Theolog-Latin» har originaltexten otvivelaktigt satt även den kände Saxotolkaren på prov, men med sin grundliga kunskap och nitida, fyndiga formförmåga har han på ett glänsande sätt skilt sig från sitt välfullbordade arbete.

Det jämförelsevis lilla häftet är försett med ett uttömmande sakregister.

N. E. H.

Till anmälan insända böcker:

Från A.-B. Bohlin & C:o: Norlind, T., Svenska allmogens liv i folksed, folktro och folkdiktning. 2:a uppl. Stockholm 1925. — Från Ahlén & Åkerlund: Forsslund, K. E., Med Dalälven från källorna till havet. Del 2, bok 5. Stockholm 1926. — Från K. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: v. Post, L., v. Walterstorff, Emilie, och Lindqvist, S., Bronsåldersmanteln från Gerumsberget. Stockholm 1924—25. — Från Kunstindustrimuseet i Oslo: Dedekam, H., Kunstindustrimuseet i Oslo femti aar 1876—1926. Oslo 1926. — Från Kunstgewerbeverein zu Hamburg: Probleme der angewandten Kunst. Jahrgabe 1926, hrsgb. von Alfred Rohde und Hans Dorén. — Från utgivarna: Pettersson, A. G., Bergsmansgården Våtsjötorp i Karlskoga. Kristinehamn 1926; Löw, G., Anteckningar om Strängnäs stad och Strängnäs stift i äldre tid. I. Några frågor rörande Strängnäs topografi. Stockholm 1925; Vendels sockens dombok 1615—1645, utg. genom Nils Edling. Uppsala 1925; Forschungen und Fortschritte. Korrespondenzblatt der deutschen Wissenschaft und Technik. Årg. 1. H. 1—2, 5—6. Årg. 2. H. 1—3, 7. Berlin 1925—26.

REDOGÖRELSE

FÖR

NORDISKA MUSEETS UTVECKLING OCH FÖRVALTNING

ÅR 1925

STOCKHOLM 1926

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

260299

Nordiska Museets nämnd.

Sammansättningen av Nordiska Museets nämnd har varit densamma som föregående år och utgjordes alltså den 31 dec. 1925 av följande personer:

Ordförande: byggnadsrådet fil. dr ISAK GUSTAF CLASON, 1899.

Andre ordförande: rektor fil. dr OLOF ÖRTENBLAD, 1905.

Skattmästare: överdirektör VIKTOR ALMQUIST, 1897.

Styresman: fil. doktor GUSTAF UPMARK, 1913.

Övriga ledamöter: civilingenjör CLAES G. NORSTRÖM, 1900.
överintendenten fil. dr JOHN BÖTTIGER, 1901.
justitierådet LOUIS AMÉEN, 1909.

Under år 1925 hade nämnden 4 sammanträden.

Jämte ärenden rörande museet har nämnden under året på grund av remisser från Kungl. Maj:t behandlat och avgivit underdåniga utlåtanden rörande följande ärenden: angående länsveterinären G. E. P. Heurgrens anhållan om ett statsanslag av 5,000 kr. till bestridande av tryckningskostnaderna för ett arbete om »Husdjuren i nordisk folktro»; angående en av Samfundet för hembygdsvård, i likhet med vad som skedde åren 1921—1924, ingiven anhållan om ett statsanslag av 4,000 kr till fortsatt utgivning av »Tidskrift för hembygdsvård»; angående statsanslag av 2,500 kr. till Föreningen för svensk kulturhistoria till fortsatt utgivande av tidskriften »Rig»; angående statsanslag av 1,000 kr. åt konstnären Bror Hillgren till utgivande av en andra del av ett arbete om Delsbo socken; angående statsanslag av 6,000 kr. åt författaren Sigurd Dahlbäck till understöd för utgivande av ett arbete om Torne-Kalix-bygden i Sverige och Finland; angående Folkmusikkommissionens anhållan om statsanslag för arbetsåret 1926—1927; angående statsanslag av 6,000 kr. åt fil. lic. Karl Erik Forsslund till fortsatt utarbetning och utgivning av arbetet »Med Dalälven från källorna till havet»; angående statsanslag av 5,000 kr. åt Jämtlands läns landsting för främjande av kulturhistoriska forskningar inom Jämtlands län; angående statsanslag av 4,000 kr. åt Västerbottens läns hembygdsförening för arkeologiska, etnografiska och språkliga undersökningar inom länet.

Styresman och övriga tjänstemän.

Tjänstgörande den 31 dec. 1925 voro:¹

<i>Styresman:</i>	GUSTAF UPMARK, fil. dr, (1902) 1913.
<i>Ekonomichef:</i>	NILS RINGERTZ, överste, 1913.
<i>Intendenter:</i>	EDVARD HAMMARSTEDT, fil. dr, (1890) 1906. ALARIK BEHM, (1897) 1906. SIGURD ERIXON, fil. lic., (1914) 1924. SIGURD WALLIN, fil. lic., (1916) 1924.
<i>Professor i nordisk och jämförande folklivsforskning:</i>	NILS LITHBERG, fil. dr, (1912) 1919.
<i>Amanuenser:</i>	SUNE AMBROSIANI, fil. dr, 1903. ARVID BÆCKSTRÖM, fil. dr, 1916. ERNST KLEIN, fil. lic., 1921. VISEN LEWIN, 1885. ANNA LEWIN, 1886. SELMA STRÖM, 1886. LOUISE HAGBERG, 1891. IDA MÖLLER, 1898. GERDA CEDERBLOM, 1900. EMELIE VON WALTERSTORFF, 1903. LAURA STRIDSBERG, 1904. ANNA RUDBECK, 1909. LALLA KUGELBERG, 1910. RAGNHILD BERGSTRÖM, 1911. MÄRTA UPMARK, 1924. LILLY ÅHMARK, f. HAGLUND, 1924.
<i>E. o. amanuenser:</i>	GÖSTA BERG, fil. kand., 1925. SIGFRID SVENSSON, fil. kand., 1925.
<i>Bokhållare:</i>	HARALD ENGWALL, 1907.

Amanuensen fröken Visen Lewin, som tillträdde sin befattning år 1885 och under senare årtionden tjänstgjort som föreståndare för Nordiska Museets bibliotek och arkiv, beviljades på egen begäran avsked med pension från och med den 1 jan. 1926, varvid Nämnden till protokollet uttalade sin tacksamhet och sitt erkännande av det långvariga, plikttrogna och skickliga arbete, som fröken Lewin under en 40-årig tjänstetid ägnat museet. Åt fröken Laura Stridsberg uppdros i samband härmed att förestå museets bibliotek och arkiv.

¹ Årtalen angiva tidpunkten för tjänstemans anställande vid museet och befattningens tillträdande.

Amanuensen Ernst Klein har under året tjänstgjort på Skansen med uppdrag att omhänderhava anordnandet av folkmusik, historieberättande m. m. (folklivsframställningar) samt fester med kulturhistorisk prägel, vårfesten m. m.

E. o. amanuenserna Gösta Berg, Sigfrid Svensson och fröken Gunnel Hazelius antogos från och med den 1 jan. 1926 till ordinarie amanuenser.

Tjänstledighet har under året åtnjutits:

av styresmannen partiellt under februari månad för fullbordande av vetenskapligt arbete;

av professor Nils Lithberg under hela året för utarbetande av det omfattande verk över »Schloss Hallwil», för vilket ändamål han åtnjöt tjänstledighet även under år 1924 från 1 okt. till detta års slut;

av intendenten Sigurd Erixon under en vecka för avläggande av filosofie licentiatexamen;

av amanuensen Ernst Klein under fyra dagar för resa till Lund i och för avläggande av filosofie licentiatexamen;

av amanuensen fröken Lalla Kugelberg under en månad, 18 mars—15 april, för utländsk resa på egen bekostnad;

av amanuensen fru Lilly Åhmark från årets början till den 15 maj, då hon inträdde i tjänstgöringen vid räkenskapskontoret å Skansen;

Ekonomichefen överste N. C. Ringertz var från årets början till den 9 mars av sjukdom hindrad från att tjänstgöra.

Såsom extra tjänstemän hava under året följande personer arbetat vid museet, nämligen: fröken Signe Mildén från årets början till 1 december, delvis som vikarie för fru Lilly Åhmark; fröken Ulla Sterky under hela året, sysselsatt med lagning av textilföremål och under sommaren som vikarie å Skansen; fröken Gunnel Hazelius under hela året; intendenten för Västerås museum Sven Kjellberg under januari och februari månader vid museets allmogeadelning; fröken Svenny Svensson, utan avlöning under februari—maj månader, sysselsatt med arbete med textila föremål; fröken Alfild Erixon från 5 okt.—5 dec., sysselsatt med arbete för byarkivet; fröken E. Leijonhufvud 16 mars—19 juni, sysselsatt med arbete för byarkivet; fröken Hedvig Bratt under större delen av året, sysselsatt med utskrivning av dublettexemplar av huvudliggaren och fröken Agnes Ljungberg samt fru Malin Strahl med kollationering av denna; herr Bernt Strömman har liksom under föregående år utan avlöning utfört arbete i biblioteket.

Efter övervaktmästaren August Lindstein, som avled den 6 maj 1925, utnämndes rustmästaren Hjalmar Fransson till övervaktmästare och i hans ställe till rustmästare, vaktmästaren Gustaf Persson.

Institutionens allmänna förhållanden.

Statsanslag har utgått med ett belopp av 126,550 kr., varjämte Riksdagen beviljat dels lönetillägg med ett sammanlagt belopp av 18,425 kr., dels även dyrtidstillägg åt museets tjänstemän och åt vaktmästarpersonalen vid museiavdelningen, så att dessa befattningshavare varit i löneavseende jämställda med motsvarande befattningshavare vid statens icke nyreglerade verk. Övrig personal vid museet och Skansen har åtnjutit dyrtidstillägg enligt av nämnden bestämda grunder.

Till de av intendenten Sigurd Erixon ledda byundersökningarna har dessutom beviljats ett statsanslag av 3,000 kr.

Stockholms stads anslag till Skansens förkovran och utveckling har även under år 1925 utgått med 40,000 kr. under samma villkor som under närmast föregående år.

Donationer. Den mecenat, hovjägmästaren Helge Axelsson Johnson, som tidigare önskat vara okänd och som åtagit sig att bekosta fullbordandet av den av Carl Milles utförda Gustaf Vasa-stoden i museets stora hall, har under året till detta ändamål som gåva till museet överlämnat ytterligare 25,000 kr. Gustaf Vasa-stoden fullbordades under våren 1925 och avtäcktes den 22 maj 1925 i närvaro av H. M. Drottningen och övriga i staden varande medlemmar av det kungliga huset samt inbjudna. Museet fick därvid mottaga ett gåvobrev å Gustaf Vasa-stoden av hovjägmästaren Helge Axelsson Johnson, tal höllos av Svenska Akademiens ständige sekreterare dr E. A. Karlfeldt samt av museets styresman, sång utfördes av hovsångaren John Forsell och av sångsällskapet »De Svenske» under ledning av direktör Emil Carelius samt musik av Kungl. Flottans musikkår. — Hovjägästare Helge Axelsson Johnsons namn har inhuggits på en av donatorstavlorna i museihallen.

Fru Elise Laurin lät den 13 mars 1925 till museet som gåva överlämna ett belopp av 500 kr. att användas till iståndsättning av en i museets ägo befintlig clavicymbal, ett slags flygel från 1700-talets mitt, så att detta instrument skulle försättas i spelbart skick.

Den guldmedalj, som museet under år 1924 beslöt låta slå över grevinnan Wilhelmina von Hallwyl, blev färdig och överlämnades till grevinnan under år 1925; medaljen, utförd av medaljgravören Erik Lindberg, bär å åtsidan grevinnan von Hallwyls bröstbild och omskriften »WILHELMINA VON HALLWYL FÖDD KEMPE»; å frånsidan inskriften »Nordiska Museet till sin välgörarinna den 1 oktober 1924».

Till Artur Hazelius-fonden, vartill insamling begyntes i samband med museets 50-årsfest år 1923, har under år 1925 ytterligare insamlats ett belopp av 4,141 kr. så att fonden med därå upplupna räntor vid årets slut

uppgick till ett belopp av kr. 39,733:76. — Angående Artur Hazelius-fonden se nedan sid. 66 ff.

Museibygnaden. De åtgärder till stärkande av brandsäkerheten inom museibygnaden, till vilka 1924 års Riksdag hade beviljat ett belopp av 26,000 kr. och som till väsentlig del blivit av Kungl. Byggnadsstyrelsen utförda under år 1924, besiktigades och godkändes den 5 februari 1925; därvid återstodo dock en del arbeten med insättande av brandsäkra dörrar m. m., vilka blivit utförda under år 1925. Arbetet i sin helhet hade vid detta års slut ännu icke blivit fullt avslutat, så att slutbesiktning kunnat äga rum. — Diverse reparationsarbeten å museibygnadens tak, reparation av övervaktmästarebostaden och av tjänstemännens frukostrum med tillhörande kök, ändringar i de elektriska belysningsanordningarna till vinnande av större säkerhet m. m. hava under året utförts. Såsom museets kontrollant tjänstgjorde liksom under föregående år intendenten i Kungl. Byggnadsstyrelsen Knut Bildmark.

Genom planteringsinspektören Kristian Nilsson har förslag utarbetats till förbättrade anordningar av vägar, gräsplaner m. m. i museibygnadens närmaste omgivning, avsedda att efterhand komma till utförande.

Pensionering. Med avseende på det reglemente för pensionering av Nordiska Museets tjänstemän, som av Nämnden fastställdes år 1915 och som finnes tryckt som bilaga till årsberättelsen för nämnda år, beslöt Nämnden följande ändring i § 2: mom. 2, nämligen: »Avkortad pension, som utgör viss del av hel pension och utgår till den som under minst 10 år innehaft tjänst vid Nordiska Museet» etc. — tidigare hade bestämmelse om »minst 15 år» varit gällande.

Nordiska Museets kansli. Diariet över inkommande skrivelser 1925, vilket förts av amanuensen fröken Louise Hagberg, upptager 2,401 nr (räkningar, kvitton, kostnadsförslag, anbud m. m. ej här införda). Utgående skrivelser i registratur och kopieböcker utgöra 1,492. För Livrustkammaren finnes numera särskilt diarium och särskild kopiebok.

Postböckerna upptaga 12,829 avgångna försändelser (Livrustkammarens även häri inräknade), varav 6,846 st korsband.

Samlingarna.

Utrymmesbristen gör sig alltså starkt märkbar. I de olika avdelningarnas utställningsrum kan numera i regel icke ett nyförvärvat föremål finna plats utan att något annat dylikt flyttas till magasinen; detta gäller snart alla museets avdelningar. I magasinen är det likaledes synnerligen trångt, vilket givetvis är till stor olägenhet för bibehållande av den möjlighet till överblick över föremålsbeståndet som är oundgänglig. Styresmannen har sett sig tvungen

att meddela vederbörande att museet icke längre är i tillfälle att upplåta samma magasinsutrymme som hittills åt Svenska Läkarsällskapets medicinsk-historiska samlingar (föreståndare dr Wilhelm Djurberg); ifrågasvarande samlingar måste, säkerligen till men för ett fortsatt samlande, under år 1926 hoppackas i lårar så att en del magasinsutrymme blir disponibelt för Nordiska Museet själf. De av Läkarsällskapet på sin tid bekostade entresolerade magasinsloften tillfalla enligt avtal Nordiska Museet utan särskild lösen.

För tillvaratagande i möjligaste mån av tillgängliga magasinsutrymmen hava även under år 1925 diverse hyllor, skåp o. dyl. anordningar uppsatts, såväl i bottenvåningen som å vindarna.

De i Nordiska Museets huvudliggare katalogförda samlingarna hava under 1925 ökat med 4,952 nummer, varav 1,000 utgöra från Statens Historiska Museum deponerade samlingar.

Arbetet med föremåls införande i huvudliggaren har liksom förut handhafs av amanuensen fröken Anna Lewin.

Kollationering av huvudliggaren och utskrivning v dubbelexemplar av densamma har fortsatt.

Angående förvärven till samlingarnas olika avdelningar meddelas följande:

Allmogeavdelningen.

Föreståndare: intendenten fil. dr N. E. HAMMARSTEDT; vid hans sida har som biträdande föreståndare stått intendenten fil. lic. SIGURD ERIXON; övriga arbetande inom avdelningen: amanuenserna fröken GERDA CEDERBLOM (dräkter), fröken EMILIE VON WALTERSTORFF (textilier), fröken LOUISE HAGBERG (forntro) och e. o. amanuensen fil. kand. GÖSTA BERG.

På allmogeavdelningen har insamlingsarbetet i det stora hela fortgått efter samma linjer som förut. Förvärven äro tämligen omfattande och härröra särskilt från Väster- och Norrbotten, Dalarna, Småland och Skåne. En hel del föremål ha insamlats ute i fältet, men flertalet ha inkommit genom byte eller förvärv i andra hand.

Av föremål, som ej lämpligen kunna fördelas under de följande rubrikerna, må här nämnas en samling hästskor av olika typer från en hovslagarekurs vid veterinärinstitutet 1880 och ett antal möbler och smärre föremål utan känd härkomst, som ingingo i det omnämnda bytet med Malmö museum (de torde i allmänhet härröra från de sydligare landskapen).

Här må också omnämnas den stora samling lergökar, som museet såsom gåva fått mottaga av byråchefen Aug. Lyttkens' stärbhus. Dessa föremål härröra från nästan alla svenska landskap och torde kunna ge bidrag även till belysande av den keramiska tillverkningen i landets olika delar.

Betydande värden ha slutligen tillförts allmogeavdelningen genom att en

stor mängd möbler befriats från senare tiders övermålning och på så sätt återfått sin gamla färg. Det må vara nog att som ett exempel nämna det förut i grått övermålade ståndskåp från Attmars sn i Medelpad, som i färg avbildas i Sigurd Erixons Möbler och heminredning pl. 2 och som nu framträder i sin ursprungliga färgprakt från 1670 i rött, grönt, gult och svart. I ett fall som detta har övermålningen i själva verket t. o. m. konserverat den gamla ytbehandlingen.

Skåne. I årets förvärv från detta landskap ingå åtskilliga möbler, bland vilka märkas ett ståndskåp från Veberöds sn, daterat 1797 (Sigurd Erixon, Möbler fig. 267), ett par väggbänkar från samma socken, den ena med sidokarm (Erixon, Möbler fig. 160 f) och ett par små bänksängar, den ena med skärningar, från Balkåkra socken. Vidare ett hängskåp från St Olofs sn, Albo hd, daterat 1837 och med typisk sydsvensk ornamentik (Erixon, Möbler fig. 423), ett präktigt målat ståndur från Göinge hd, fig. 1, och ett hörnskåp (»krogskav») från Hedeskoga sn, Herrestads hd.

Också i övrigt äro förvärven ytterst rikhaltiga. Särskilt ha samlingarna av redskap kompletterats med ett stort antal intressanta nummer från skilda socknar, bland vilka särskilt böra nämnas ett par »gniefjölar», överklädda med skinn, fig. 3, flera liar av olika typer och en tämligen enkelt konstruerad plog från Högestads sn, Herrestads hd. I viss mån gäller det samma hushållsredskapen, där särskilt bytet med Malmö museum tillförde samlingarna flera ortskaraktäristiska föremål. I detta förvärv ingingo även tvenne präktiga malmgrytor med inskriptioner och årtal.

Dräktavdelningen har ävenledes att notera flera värdefulla förvärv, vilka samtliga härstamma från landskapets östra hälft. Särskilt kunna nämnas en högtidströja för kvinna med kantbårder av siden och rika silkesbroderier, en ståtlig, bunden klut med knypplade spetsar och ett par brudskärp med breda lister av blekrött siden, allt från Herrestads hd. Även från Villands hd ha inkommit brudlister, men härifrån utgöres det förnämsta förvärvet dock av en brudgumsskjorta, fig. 2, daterad 1809, med utsökta broderier i platt- och utskuren söm på den höga kragen och bröststycket.

Bland textilförvärven är en åkdyna i rödlakansvävnad från Ingelstads hd att anteckna.

Blekinge. Bland möbelförvärven observeras en trebent stol av mycket ålderdomligt kynne, fig. 4, från Kyrkhults, och ett hörnskåp, daterat 1808 från Hällaryds sn. Några skadade, men ur motivens synpunkt intressanta bonader av kinnevaldsskolan, ha inköpts från Kyrkhults sn.

Till större delen bestå emellertid förvärven av smärre föremål, askar, dryckeskärl, ostformar etc. från flera socknar.

Småland. Liksom föregående år ha förvärven från detta landskap varit omfattande och tämligen allsidiga. De utgöras såväl av möbler som av redskap

och andra smärre föremål. Av stort intresse är en sparlakanssäng med halvrund krans från Tingsås (Erixon, Möbler fig. 96). I övrigt har bl. a. inkommit ett stort antal stolar av enklare typ. Bonader ha inköpts, framförallt i Urshult.

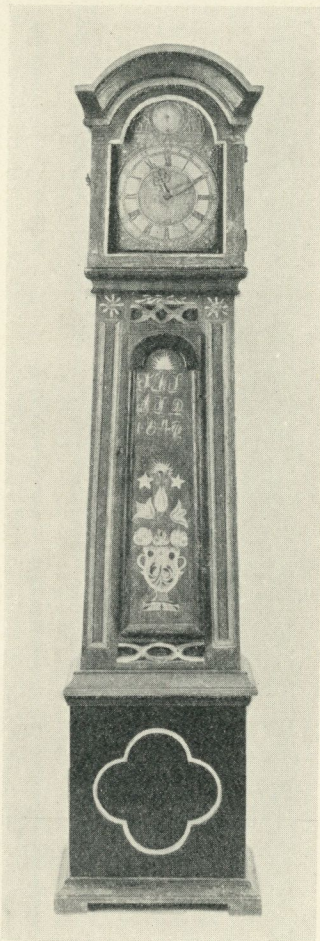

Fig. 1. Ståndur, daterat 1847, från Göinge hd, Skåne.
H. 199 cm. Nord. M. 154,594.

Bland redskapen observeras utom mera hantverksmässiga sådana, såsom tråddragningsredskap från Gnosjö och en uppsättning verktyg för tillverkning av korgsprötar etc., åtskilliga jordbruksredskap. Ett par »ljungliar» från Åsenhöga med mycket kort blad utfylla kännbara luckor i museets samlingar.

Husgerådet representeras av en mängd kopparföremål av olika användning, till större delen från landskapets nordvästra del, av ostkar, tinor, brödkrus etc.

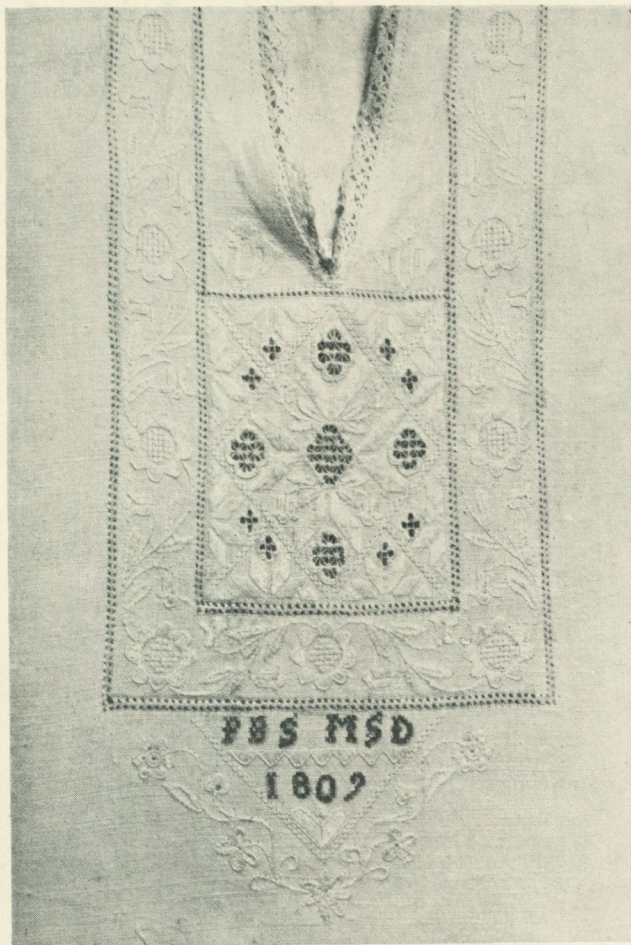

Fig. 2. Bröstbroderi på brudgumsskjorta från Fjälkinge sn, Villands hd, Skåne.
Nord. M. 152,374.

Dräktpersedlar ha också inkommit, mest bestående av brudgumsvästar från skilda socknar. Även beståndet av kvinnodräkter har riktats, huvudsakligen med brudplagg: schalar, vantar etc.

Från Gnosjö sn har inkommit ett brunt hårtäcke, vävt i treskaft med rän-

der i mörkbrunt och vitt. Vidare några hängkläden och hyllremсор i upphämta från Urshult och en blårutig sparlakansvävnad i tvåskift från Tingsås.

Halland. Relativt fåtaliga förvärv. Främst är att nämna en kista från Breared med rik blomstermålning, daterad 1834. I övrigt bestå de inkomna föremålen endast av smärre husgerådssaker och ett halskläde av siden.

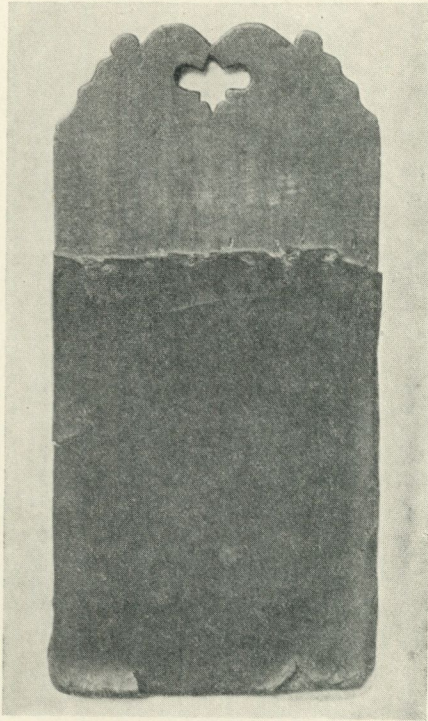

Fig. 3. »Gniefjöl», skinnklädd, dat. 1788, rån Åbus sn, Villands hd, Skåne.
L. 60 cm. Nord. M. 152,361.

Bohuslän. Härifrån ha bl. a. inkommit en kaffekanna av mässing från Svarteborgs sn och en särk med midjeband och långa ärmor och halsremsa med hålsömsbroderi.

Västergötland. Den västgötska folkulturen är bland de nyinkomna föremålen endast representerad av ett tämligen enkelt, vitmålat ståndur från Böne sn, ett par jordfynd från Varnum och en dubbelvävd, rikt mönstrad ylleschal från Örby sn.

Östergötland. Utom en del glasföremål, som delvis också torde ha varit i användning i bondehemmen och som inkommit från flera socknar i södra

delen av landskapet, ha vi att anteckna några enklare bruksföremål från Trehörna, Ö. Husby, St. Åby och Kisa samt en del handmålade tavlor från sistnämnda socken med framställning av årstiderna etc.

Södermanland. Ett skänkskåp med typisk blomstermålning, marmorering och årtalet 1779 från Julita sn är museets förnämsta sørmländska förvärv under året (Erixon, Möbler fig. 313). Från Sorunda sn ha vidare inkommit

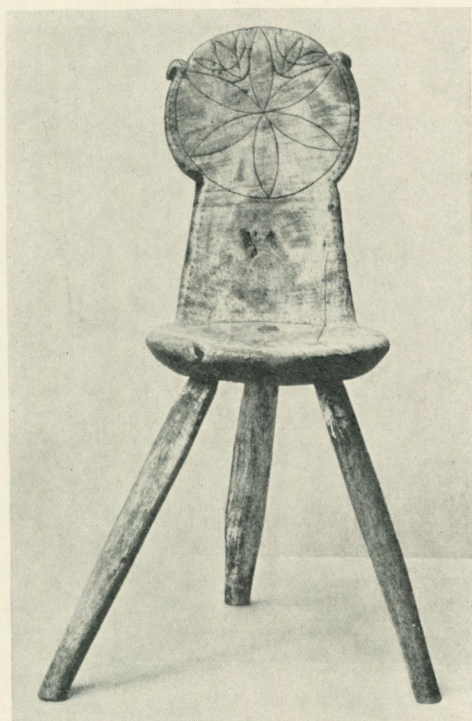

Fig. 4. Stol från Kyrkults sn, Listers hd, Blekinge. H. 84 cm.
Nord. M. 151,545.

ett hammarklaver, daterat 1803 och ett par bandvävskedar, från Tyresö ett par vackert skurna lokor.

Härtill kunna läggas några bindmössor med stycken från Botkyrka sn och en »kyrkkäpp» av spanskt rör med silverknopp från Ösmo.

Närke. Detta landskap, som är tämligen svagt företrätt i samlingarna, har ej heller detta år lämnat någon rikare tribut. Dock äro att anteckna ett mangeldon (daterat 1741) från Kumla och ett ostkar (1731) från Vintrosa. Av intresse är vidare en uppsättning oxskor (sommar- och vinterskor) från Lerbäck.

Uppland. Bland möbelförvärven märkas ett skänkskåp, daterat 1794, från Järlåsa sn och ett ståndur från Almunge. I övrigt ha inkommit selvbåge och lokor från Frötuna, en selvbåge av horn från Norrtälje etc.

Från Söderbykarls sn härrör en brudgums- eller gillesväst och tvenne stora yleschalar.

En dubbelnockad rya, daterad 1802 har inkommit från Länna sn och en geometrisk rya med korndrällsbotten från Våla hd.

Värmland. Museets samlingar av värmländska möbler ha erhållit en värdefull komplettering genom några ur framlidne intendenten Nils Keylands

Fig. 5. Væggbonad, målad på papper, daterad 1808. L. 121 cm. Nord. M. 152,143.

dödsbo inköpta föremål. Bland dessa märkas ett skänkskåp av den vanliga värmländska typen med rik blomstermålning på mörk botten, och ett ståndur. En fällbänk i byråform har inköpts från Karlstad.

Som gåva har museet vidare fått mottaga en samling husgeråd, tillverkade vid döfstumskolan i Glava i slutet av 1870-talet. För övrigt kan nämnas en med inbrända ornament prydd spånask från N. Finnskoga.

Av den i Köla sn vanliga typen av ekor har museet låtit utföra en modell.

Västmanland. Ett par skåp, en soffa och ett par bord utgöra de ej särdeles märkliga möbelförvärven. Härtill kommer en stor dubbelpulpet, som stått i den till Skansen flyttade Yrstatorpsboden. Från Vikers kapellförsam-

ling härröra också ett antal husgerådsredskap och verktyg, som förvärvades i samband med nedtagningesarbetena på nämnda byggnad. Bland dessa äro matsäcksväskor, såstänger, potatissäll, handkvarnsstenar och lyktor, bl. a. en »fantalykta» (korg av järnband för stickor) och en gruvlykta, tillverkad av ett nöthorn. En torvskärare och en »rotsläde» förtjäna också att antecknas. Från Kungsåra sn härrör en handsåg (jordfynd), daterad 1680. En mot museet alltid hjälpsam hemmansägare i Skultuna sn har skänkt ett borr för bösspapor.

Dalarna. Årets förnämsta förvärv är ett rikt och praktfullt målat tak från Envikens sn. Det är sannolikt utfört omkring 1760 av Hans Ersson Enman, en av Dalarnas främsta konstnärer. Från Järna sn har som gåva mottagits ett vändsäte med svarvade ben och dockor, det första i museets

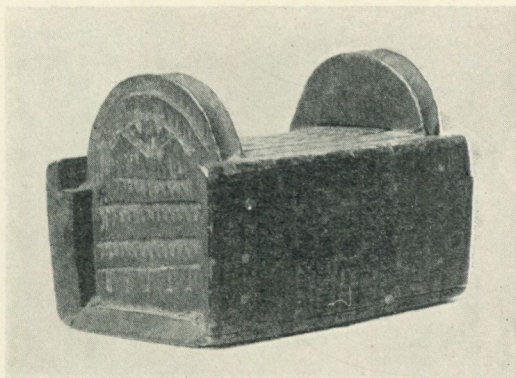

Fig. 6. »Skinnarskrin», daterat 1725, från Malungs sn, Dalarna, L. 18 cm. Nord. M. 152,532.

dalasalning. Ett hängskåp, daterat 1850, från Lima sn är snidat och målat av Hållars Mattias Olsson (Erixon, Möbler fig. 431). Från sistnämnda socken härröra också en hel rad präktiga skåp, kärllhyllor och baldakinskanikor av stort intresse (två st. avbildade i Erixon, Möbler fig. 215, 234). Inköpen av bergsmansmöbler, närmast med tanke på omordningen av Laxbrostugan, ha under året fortgått. Slutligen är att nämna några väggbonader av Leksands- och Rättviksmålare, av vilka en avbildas fig. 5.

Vid arbetena med nedtagning av det till Skansen inköpta härbret från Malung förvärvades från denna socken, som förut ej var särskilt väl representerad i samlingarna, ett mycket stort antal smärre föremål, särskilt husgeråd. Härav böra nämnas en knotskål, daterad 1657, och ett litet skrin, kallat »skinnarskrin» (fig. 6), daterat 1725, men av rent medeltida typ. Från St. Tuna har museet mottagit som gåva ett intressant klövjedon med spånflätade korgar, överdragna med kalvskinn. Ett par i detaljerna en smula varierande

»gryfsor» (svedjebruksredskap) av en typ med mycket begränsad geografisk utbredning ha inkommit från Ludvika sn (båda avbildade hos Gösta Berg, Västmanlands fornm.-fören:s årsskr. 1925). Från Grangärde härröra slutligen bl. a. en »skålkakehäll», en selbåge, lokor och en samling handsmidd spik med uppgifter om respektive tillverkningsorter.

Av två stycken å Skansen förvarade, men på grund av sitt dåliga skick för en tid sedan utdömda kyrkbåtar från Hälsingland och från Rättviks sn har museet låtit hr David Ljungdahl utföra modeller.

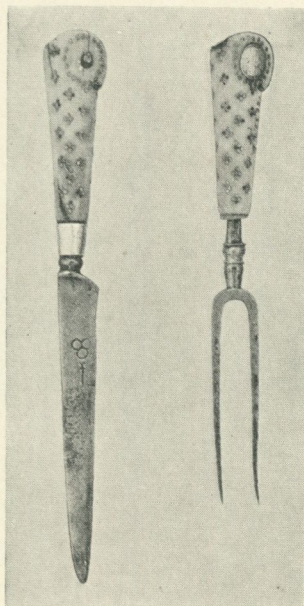

Fig. 7. Kniv och gaffel från Hedesunda sn, Gästrikland. Knivens l. 20,5 cm, gaffelns l. 17,5 cm. Nord. M. 152,320.

Dräktdelar ha inkommit från ett flertal socknar. Leksand är måhända bäst representerat med bl. a. en brudgumsskjorta i leksandskrus, en vit, lång halsduk med vackra tvärbårder i plattsöm och ett pråktigt förskinn. Vidare till kvinnodräkten fem förkläden, använda vid olika tillfällen, varibland tre s. k. gulförkläden att bära i fastan och vid personlig sorg, ett livstykke och ett par halvhandskar av sämskskinn. Från Malung härröra en broderad kjolväska och en del kvinno-»hattar» med knypplade spetsar, från Orsa tvenne »grönförkläden» och en rikt broderad kvinnokrage med knypplad spets. Från detta landskap har också det största antalet textilförvärv under året kommit, däribland förlåtar från Siljansnäs, Våmhus och Gagnef samt från nämnda

socknar jämte Ål, Nås och Älvdalen prover på fälltäcken och tyger till dräkter. Från Skattungbyn ha erhållits flätningar och från Malungs sn två underlakan, »underbredor», av ludet kalvskinn. Två som komplettering värdefulla förvärv ha gjorts från Floda sn, nämligen ett »plockåklä», daterat 1839, och ett rosegångstäcke av utpräglad Flodatyp. Från samma socken ha slutligen erhållits 21 st. prover på svensk ull i olika kvalitéer.

Gästrikland. Nyinkomna äro ett ätbestick, bestående av kniv och gaffel med skaft av ben, silverbeslag och skaftet ornerat med inslagna silverstift,

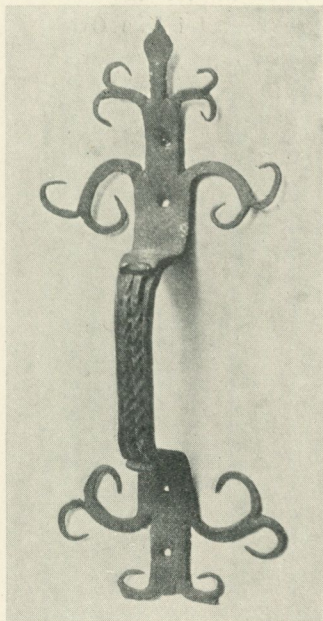

Fig. 8. Dörrhandtag från Delsbo m, Helsingland. H. 42 cm.
Nord. M. 149,891.

från Hedesunda sn, fig. 7, samt en ringformig, slät sölja av silver med årtalet 1735.

Helsingland. Samlingarna härifrån ha ökats med flera kvalitetssaker, av vilka främst är att anteckna en stor väggmålning, daterad 1775 från Delsbo sn. Den har fyllt hela gavelväggen i en stuga och utgör med sin ryttarframställning i tre fält, sin eleganta ornamentik och diskreta färgskala ett gott prov på den höjd målarkonsten i denna landsända en gång ägde. Också ett stycke av en annan väggmålning från Delsbo, som museet fått mottaga som gåva (av konstnären Bror Hillgren), har sitt intresse. Den framställer Luther med handen vilande på bibeln, varå står årtalet 1524. Målningen härrör från 1700-talet.

För övrigt har bl. a. inkommit en del vackra prov på smideskonsten i landskapet: portklappar, dörrhandtag (fig. 8), några bonader från Alfta sn, utförda av Rättviksmålare etc. Bland möblerna må särskilt nämnas en typisk Bjuråkerskista och en rikt beslagen, välgjord kista från Bollnäs. En del seldon från Delsbo äro också av stort intresse.

Bland dräktförvärven, vilka samtliga härröra från Delsbo, märkas ett kvinnolivstykke av sämskat skinn med foder av grön vadmal, en fårskinnströja och en mörkblå barnkolt med röda kanter och mässingsknappar.

Jämtland. En skedkasse av för landskapet typisk form och ornering samt en »liåmusa» att forsla lieblad i från Ovikens sn äro jämte en broderad dyna, daterad 1783, och en flossadyna (båda »brudkuddar» från Lits sn) de anmärkningsvärda förvärven.

Ångermanland. En hel del värdefulla möbler ha inkommit från Björna och Nordmaling, bland dem ett skåp daterat 1760 från den förra och ett par skåpsängar från den senare socknen. Dessutom ett stort antal smärre föremål: »näverrivor» (burkar), grynstampar, skinnsäll etc.

Till kvinnodräkten höra fem huvud- eller halskläden av siden från Anundsjö, Nordmalings och Björna socknar. Mansdräkten representeras av en brudgumsväst från Björna och en ylletröja, vävd i gåsögon från Nordmaling. Av textilförvärven äro att nämna ett par rosengångstücken av olika typer från Björna sn och en »sänghjälp» från Nordmalings sn.

Västerbotten. Den tämligen rikhaltiga accessionen består dels av möbler, såsom ett antal ståndur från Skellefteå landsförsamling och Örträsk sn, dels av smärre föremål, såsom vackert skurna linfästen, dryckeskannor etc. Enklare rosengångstücken ha erhållits från Örträsk, Burträsk och Skellefteå landsförsamling.

Norrbotten. Också detta landskap är starkt representerat bland nyförvärven. Bland dessa förtjänar särskilt att framhållas en synnerligen vacker, rikt målad lucksäng från Råneå sn. Den är 2-våmig och daterad 1822 (Erixon, Möbler fig. 44). Huvudmängden utgöres av husgeråd och redskap. Bland de senare må här endast omnämnas en grepe för träkol, en »skylbryta» (att vräka omkull sädesskylarna med), ett bräde att forma kobindslen i och en hel krukmakareverkstad med prov på produkterna, allt från Råneå. Som ett exempel på handelsförbindelser med det sydligare Sverige kan här också omtalas några bandvävsbrickor av rödbok från samma socken. En mattbit sammansatt av brickade band från Neder-Luleå sn och en slädrya i noppväv med oklippta noppor från Råneå sn komplettera museets vävnadsbestånd från dessa orter.

Lappland. Till den lapska samlingen skänktes av ingenjör H. Huldt två präktiga tennbroderade renselar från Lycksele och Åsele lappmarker. Från Jukkasjärvi socken, Torne lappmark, förvärvades en av björkvirke synnerligen väl arbetad saltflaska av ovanligt stora dimensioner.

Estland. Från öarna Dagö och Mohn vid Estlands kust förvärvades en god samling dräktdelar samt dessutom strödda klädespersedlar, textilprov och smycken från andra delar av Estland. En sölja avbildas fig. 9.

Finland. Ett hörnskåp med ur från Replot socken i Österbotten och ett skåp från Kuorevesi socken i Tavastland inköptes genom antikvitetshandel i Helsingfors. Från Borgå erhöles avgjutning av en i denna stad förekommande gammal brödtyp kallad »borgåtippa».

Norge. Ett par skidor från Stadsbygden, Södra Trondhjems amt, skänktes av docenten I. Arwidsson.

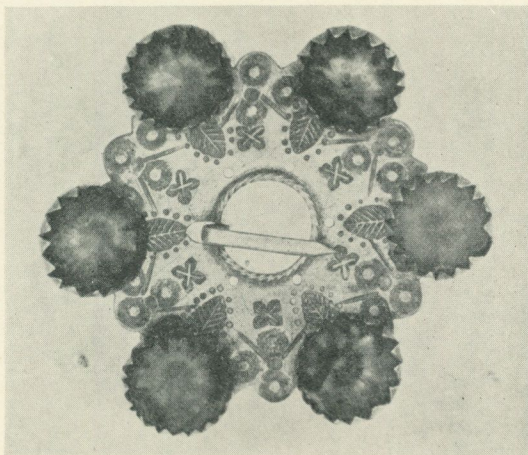

Fig. 9. Sölja till kvinnodräkten av silverblandad metall och glas, från Estland.
Diam. 6,5 cm. Nord. M. 151,779.

Den komparativa avdelningen tillökades genom en herderock av vit vadmal med rika applikationsbroderier från Ungern. Ett mycket märkligt förvärv är också en till ett hundratal nummer uppgående samling lergökar från skilda länder i Europa och Asien, vilken hopbragts av framlidne byråchefen A. Lyttkens.

Samfundsväsen. Denna avdelning har riktats med åtskilliga värdefulla förvärv. Bland dem förtjäna särskilt att omnämnas ett präktigt byhorn av koppar, fig. 10, från Hörs sn, Frosta hd, Skåne, daterat 1799, och försett med en längre inskrift, tvenne »revstänger» eller famnmått från Dalarna, använda vid mätning av jord samt en unik s. k. »preussare», fig. 11, använd vid fastlagsleken »ta ringarna», från Fjälle sn, Torna hd, Skåne. Apparaten består av ett platt träfodral med inlagda järnringar. Genom en fjäderanordning glida dessa automatiskt ned, så att den understa ringen

skjutes fram. Vid tävlingen gällde det för ryttarna att med en käpp rycka till sig denna. (Jfr Sigfrid Svensson, Råg 1926.) — I övrigt märkas en

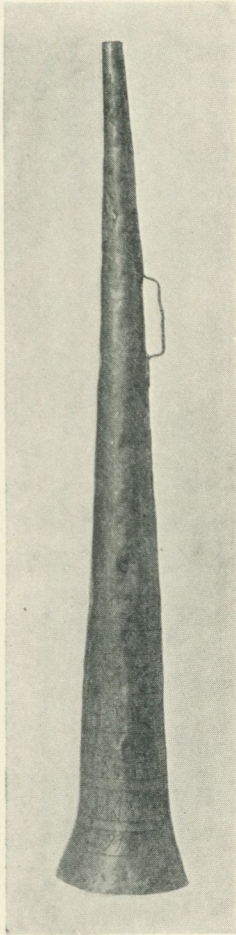

Fig. 10. Byhorn av koppar, daterat 1799 från Hörs sn Frosta hd, Skåne. L. 59 cm. Nord. M. 154,674.

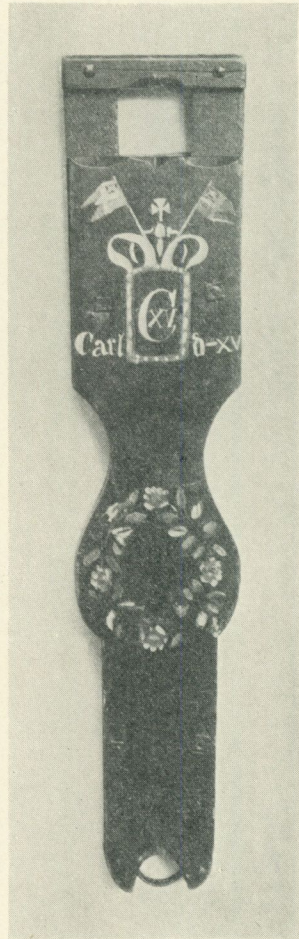

Fig. 11. »Preussare» från Fjälle sn, Torna hd, Skåne. L. 68 cm. Nord. M. 152,777.

stor, mångkantig dagsverkskavel och ett par karvstickor från ett järnbruk i Grangärde sn, Dalarna, karvstickor nyttjade vid vedleverans till Skansen från Rådsmansö i Uppland och några hand- och fotbojor från Seglora sn, Västergötland.

Jakt och fiske. Några vargspjut ha inkommit dels från Malung i Dalarna, dels också från Urshult i Småland. Härtill kunna läggas ett stort antal fångstjärn för olika djurarter från Norrbotten.

Samlingarna till fiskets historia ha kompletterats bl. a. med en bastmjärde för småfisk från Urshult, en krok att ta ut fisken ur noten med från Råneå sn, Norrbotten och ett par »notvantar», bundna av tagel och brukade av sikfiskare vintertid i Multrä sn, Ångermanland.

Mått, mål, vikt och tid. Ett mycket stort förvärv till denna avdelning gjordes i och med inköpet av teckningslärare John Ekströms samling. Huvud-

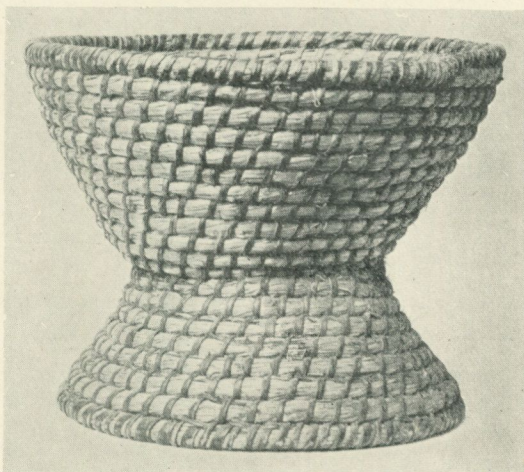

Fig. 12. Fjärdingsmått, bundet av halm, från Kristianstadstrakten.
H. 25 cm. Nord. M. 152,360.

vikten var i denna lagd på solvisare, alnar o. d., men den innehöll också åtskilliga andra hithörande instrument. En särskild redogörelse för soluren torde framdeles komma att inflyta i Fataburen. Även en del av de under året från Statens Historiska Museum deponerade föremålen höra hit. En runstav med svärdfästeformad överdel ingick i bytet med Malmö museum. Från Kristianstadstrakten härrör slutligen ett lustigt fjärdingsmått (för en fjärding och $\frac{1}{2}$), fig. 12, bundet av halm.

Forntro och folksed. Till denna förvärvades under året en del föremål förbundna med de stora årshögtiderna jul och påsk. Att nu till denna avdelning några mer uppseendeväckande fynd skola erhållas, är ju icke att förvänta. För upplysning om de särskilda föreställningarnas och sedernas utbredning äro emellertid flera av de inkomna föremålen av synnerligt värde. Olika former julbröd erhöles sålunda från Ravlunda socken i Skåne (ett av

dem avbildat hos Hammarstedt i Från Nordiska Museets samlingar pl. 28), Ljuders socken i Småland och Lockne socken i Jämtland, och en stämpel för julbröd från Almundsryds socken i Småland. Julhalmsfigurer erhöles från Brunflo och Mariby socknar i Jämtland och en julkrona av halm från Rø socken i Uppland. Bland vidare förvärv böra nämnas »påsktyg» från Västerås och Åmål och tavla med »käpp och krycka» från Kisa socken i Östergötland. Från Fru Ahlstads socken i Skåne erhöles en hästskalle, som av fyndomständigheter och uppgifter att döma torde utgjort något slags grundoffer eller skyddsföremål, en i så fall hittills i vårt land, så vitt bekant, ensamstående företeelse, vilken kräver närmare och grundlig undersökning.

Avdelningen för de högre stånden.

Föreståndaren intendenten, fil. lic. SIGURD WALLIN har haft biträde av museets styresman fil. dr GUSTAF UPMARK och av amanuenserna fil. dr SUNE AMBROSIANI (skrävåsen, arbetets historia m. m.), fil. dr ARVID BÆCKSTRÖM, fröken ANNA LEWIN (dräkter, textilföremål), fröken GERDA CEDERBLOM (leksaker m. m.).

Bland de föremål i museets årsförvärv, som kunna räknas såsom hemmahörande inom de av högrestånds-avdelningen representerade kulturområdena, framträder ett begränsat antal ting, vilka ha det individuella intresse, att de lämpligen kunna framhållas i en hastig översikt. Redan införlivandet i samlingarna av dessa särskilt betydelsefulla saker innebär en direkt ökning av avdelningens förmåga att fylla sin uppgift att illustrera herreklassens levnads-sätt under den nyare tidens perioder. Särskilt gälla dessa tillskott 1700-talets senare hälft och 1800-talets början; rokokotiden kan sägas vara den av årsförvärven mest gynnade perioden. Men lyckligtvis kunna även antecknas ett par föremål av betydelse från 1500- och 1600-talen, tidsområden vilkas komplettering är lika önskvärd som svårförverkligad. — För så gott som alla de dyrbarare förvärven har museet att tacka frikostiga donatorer. De föremål av här omtalade betydelse, som förvärvats genom köp, äro för året lätt räknade. Den ojämförligt viktigaste gåvan har tillfallit museet på grund av testamente av fröken Ebba Gartz, Stockholm. Förutom ett ytterst märkligt dockskåp innehåller denna gåva andra möbler, en samling porträtt, ett flertal silverpjäser samt åtskilligt annat intressant bohag från äldre tid. Samfundet Nordiska Museets Vänner har under året till samlingarna överlämnat flera föremål av stort värde. Andra större gåvor, som samlingarna under året fått mottaga, omnämnas här nedan. Från Statens Historiska Museum har även detta år överförts såsom deposition ett stort antal jordfynd, huvudsakligen från Stockholm, vilka innehålla ett värdefullt material av allehanda husgeråds-

saker, särskilt från de äldre perioderna. Betydelsen av dessa, huvudsakligen av fragment bestående samlingar ligger i deras säkra lokalbestämning samt deras rika formförråd, synnerligast på keramikens område.

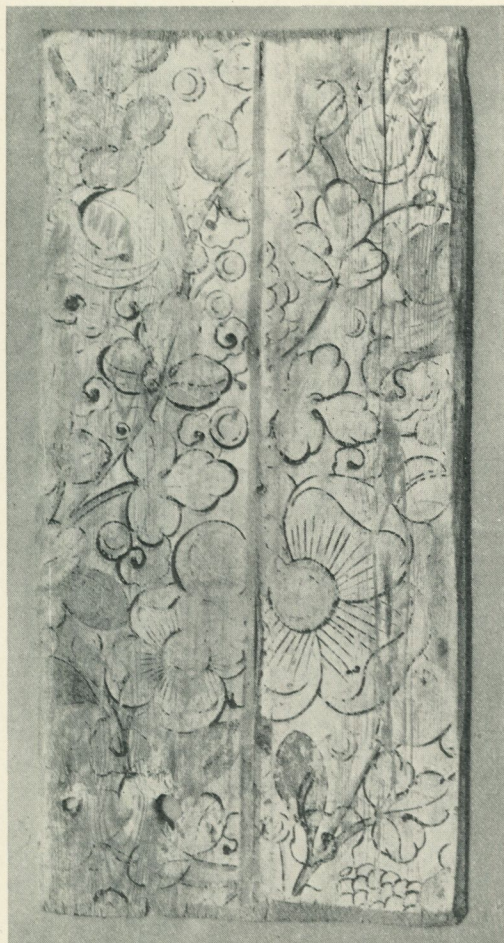

Fig. 13. Målning i tempera på trä, fragment av dekoration från omkr. år 1600, Amsbergs kapell, Dalarna. H. 95,5 cm. Nord. M. 154,754.

Den äldre Vasatiden. Från tiden omkr. år 1600 härröra några fragment av dekorativ målning, fig. 13, utförd i tempera på trä och visande dels fantasirikt kartuschverk, dels en yttäckande blomdekoration. Dessa delar av en redan på 1600-talet spolierad helhet ha återfunnits på baksidan av tre fyllningar i ett panelverk i Amsbergs kapell i Dalarna. Målningarna äro till

arten närsläktade med de rumsdekorationer från 1500-talets herremanshem, som finnas bevarade i Gripsholms och Rydboholms slott, och de komma i museets tyvärr fåtaliga samling från den äldre Vasatiden att tjäna som exempel på denna dekorationsart, förut alldeles orepresenterad. — Tidens svenska guldsmedskonst har även blivit företrädd i samlingen genom ett gott arbete, en kåsa av silver med driven och gjuten ornering, tillverkad vid 1500-talets slut av guldsmeden Lorentz Hartman, mästare i Stockholm 1582—1617. Särskilt det platta handtagets ornering med en kvinnlig maskaron är ett vackert exempel på tidens högtstående konsthandverk. Kåsan finnes avbildad i Uppmarks handbok Guld- och silversmeder i Sverige, fig. 5. — Ett bord av kalksten med dekorerings i relief bär årtalet 1561. Jämte ett antal solvisare av kalksten daterade på 1500-talet, kan slutligen nämnas en mortel av malm med inskrift på tyska och årtalet 1567.

Den yngre Vasatiden. Från denna period har nästan intet annat förvärvat än en uppsättning sängkappor av mycket tidstypisk art men i ganska medtaget skick. Det är fyra raka jämbreda remsor, två längre och två kortare, som bildat den övre avslutningen kring en fristående sparlakansäng. Kapporna bestå av vit atlas, nu nästan helt bortnött, med ett rikt mönster i applikations- och kontursömsbroderi med guldtråd samt silke i flera färger. — Ett bokband av kalvskinn med rika blindpressningar, från år 1635, är ett för tidens svenska bokbindare typiskt arbete.

Den karolinska tiden. Ett par möbler äro här att anteckna, dels en soffa, helt av trä och avsedd för lösa dynor, med rygg och ben prydda med snidad akanthusornamentik, dels några högrbyggade stolar med rottingklädsel. Soffan härstammar enligt traditionen från Gillberga kyrka, Värmland, och stolarna äro från Dalarnas bergslag; bådadera tillhöra en medelklass av lätt provinsiell färgning. — Från ett kungligt hushåll kommer däremot en tenn-tallrik med drottning Hedvig Eleonoras monogram och den typiskt utförliga inskriften: STRÖMSHOLM A:O 1680 FÖR GOVUERN. Från de stora tennserviserna å riksänkedrottningens många slott ha redan förut flera pjäser hamnat i museet. — Ett par små ljusstakar av silver med platt 8-kantig fot härstamma från ett adelshus. De äro tillverkade år 1698 av guldsmeden Johan Schenck i Stockholm (mästare 1697—1710); å foten är graverat Falkenbergiska vapnet och initialerna G C F B, hänvisande på Gustafviana Christina Falkenberg af Bålby (född 1675, död ogift). Ett förträffligt guldsmedsarbete av annan art är bandet till en liten bok i duodes, fig. 14, en ABC-bok med ett antal böner som text, ägarens namn i guldtryck på första bladet: »Carl Johansson Falck, Åhr 1708» och på sista bladet en morskt tupp tryckt i träsnitt med röd färg. Bandet är av hela silverplattor med rik driven ornering av bladverk och två figurscener, Kristi födelse och dop. Boken är given till faddergåva åt Carl Johansson Falck (sedermera handelsman och

bryggare i Stockholm, född 1705, död 1764) enligt anteckning av hans dotter. — Till tidens pompösa utstyrelse hör ett textilt föremål av ovanlig art, ett sadeltäcke, fig. 15, vävt i gobelinteknik med mönster i blått, brunt och gult. Ehuru det måste ha tillhört en förnäm miljö, visar arbetet en viss förvanskning av mönstret, som tyder på att vävaren antingen ej klart förstått sin förebild eller ock att hans förmåga ej räckt till att detaljerat efterbilda densamma. Kompositionens mittstycke är sålunda tydligen en för-

Fig. 14. Bokband av drivet silver till ABC-bok för Carl Johansson Falck 1708.
H. 10.7 cm. Nord. M. 151,800.

vanskning av ett vapen med krona och vapentäcke. Den sällsynta pjäsen har under 1800-talet förvarats på Öland; den torde härstamma från tiden omkr. 1700.

Tiden 1720—1750. Två miniatyrporträtt visa personer från denna period, nämligen magistratssekreteraren Samuel Ekerman (född 1701, död 1754) och den ovan omtalade bryggaren Carl Johansson Falck. Möjligen äro miniatyrerna utförda på gustaviansk tid som kopior efter porträtt från denna period. Ett par porträtt i olja, troligen från 1740-talet, visa ännu en gång denne senare samt hans maka Anna Catharina Åbrinck (född 1725, död 1772, gifta 1742). — Till denna tid torde också kunna hänföras två pokaler av glas,

på starkt profilerad fot och med etsad dekorerung i Kungsholmsglasbrukets vanliga former; den ena pokalen bär inskriften »La perfection Billström». — Ett stickat täcke av rosafärgad atlas bär ett rikt broderi i vitt i utpräglade régenceformer.

Rokokotiden. Från ett hus i Stockholm, Folkungagatan 10, har tillvaratagits en väggbeklädnad av papper med målad ornering i fält med omramningar och ytdekorerung i lätt och graciös rokokostil, en rätt sällsynt representant för tidens rumsinredningskonst. — En starkt bukig byrå med skrivklaff företräder, ehuru osignerad, med all tydlighet den goda Stockholmska möbelkonsten under denna period. Fasaden markerar genom inläggning och beslag nio lådor men av dessa är den nedersta raden sammanslagen till en och den översta motsvaras av ett fack, till vilket man får tillträde genom att skjuta åt sidan två skivor, som utgöra botten i hutchen. Den präktiga möbelen är en testamentarisk gåva till museet av fröken Sophie Granberg. Historiskt intressantast bland förvärven av rokokomöbler är emellertid ett dockskåp, betydelsefullt både genom sina omsorgsfullt gjorda rumsinredningar och sin ytterligt rika och mångsidiga möblering och övriga husliga utrustning. Det är kanske det förnämsta numret i hela årsförvärvet och säkert i fröken Ebba Gartz' testamentariska gåva. — Rokokosilvret företrädes av en gräddsnäcka tillverkad år 1763 av guldsmeden Petter Åkerman i Stockholm, och ett sockerskrin, Stockholmsarbete från år 1765. Detta senare har år 1897 utgjort en minnesgåva till fru Thyra Grafström. — Tre Mariebergsfajanser kunna antecknas: en tedosa med dekor i mangan och gult, Ehrenreichs period (1758—1766), ett fat med dekor i blått, daterat 1768, en helvit, flätad fruktskål, daterad 1772. — Ett miniatyrporträtt visar den ovannämnde bryggaren Falcks dotter Maria Catharina, som barn; född 1752, död 1802, gift med justitieborgmästaren Carl Fredrik Ekerman. Ett par miniatyrporträtt visa dessa båda makar i rokokotidens dräkt; möjligen äro de dock på gustaviansk tid gjorda kopior. — En nummerstark samling av découpurebilder visa intressanta prov på en under hela 1700-talet omtyckt genre, ett slags mosaik av sidenlappar, som fästas under en till ett galler utskuren konturteckning på papper. Denna samling innehåller åtskilliga figurer i comedia del artes genre och diverse blomsterkompositioner, lambrequiner dekorerade med blommor samt arkitekturdetaljer. Det mesta har aldrig gjorts färdigt och 1700-talets färgglada rikt mönstrade sidentyger stråla ännu i ursprunglig friskhet tack vare att samlingen åtnjutit en omsorgsfull vård. Vid 1800-talets början ägdes den av fröken Augusta Claesson (född 1808, död 1882).

Den gustavianska tiden. En rumsinredning i tidig och graciös gustaviansk stil med snidat panelverk, som sedan flera år förvarats magasinerad i museet, har i år kunnat kompletteras med rummets fönstervägg med karmar, bågar och panel. Huset, där rummet varit inrett, Adolf Fredriks kyrkogata

7, Stockholm, har nämligen under sommaren rivits, varvid dessa inredningsdelar kunde löstas. Hela rumsinredningen torde nu komma att uppsättas i

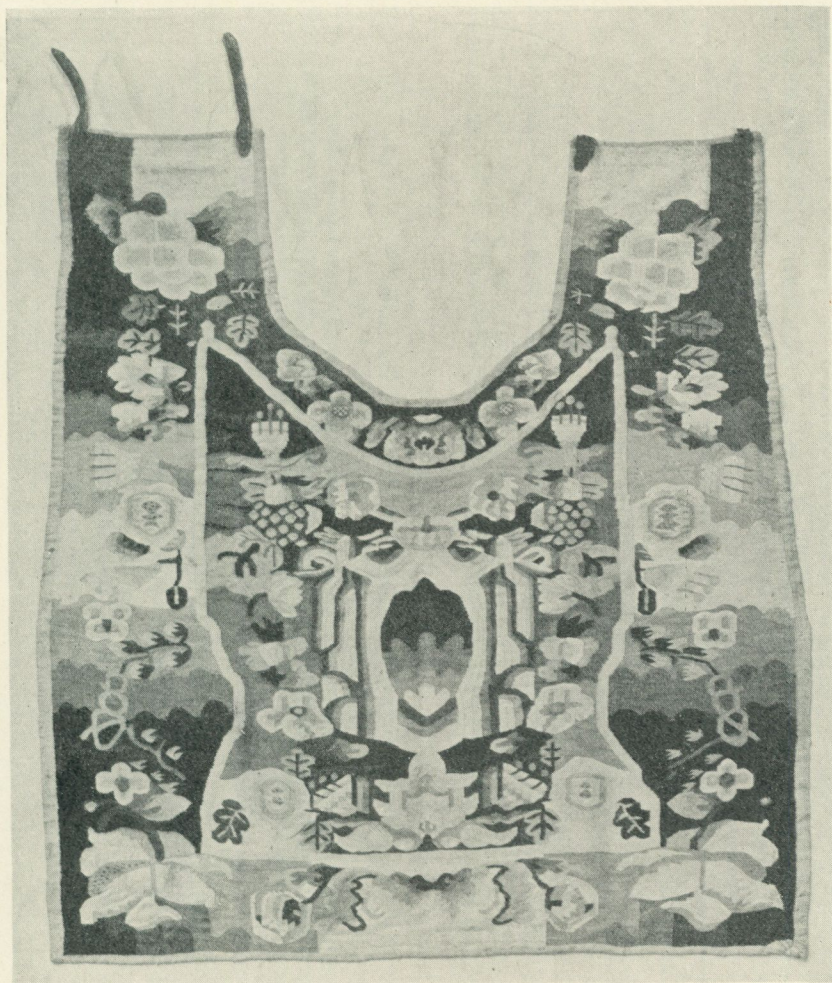

Fig. 15. Sadeltäcke vävt i gobelinteknik, omkr. år 1700. L. 175 cm. Nord. M. 150,725.

museet som ersättning för en kopierad dylik, vilken hittills företrätt den gustavianska stilens tidigaste skede. — Över den ovan omtalade väggbeklädnaden i rokoko i huset Folkungatan 10, befann sig en liknande papperstapet i gustaviansk stil med målat ramverk av lagerstavar, bandrosetter och blom-

mor. Även denna tapet har överlämnats till museet. — Av gustavianska möbler är här endast att anteckna en stol av björk med rygg av flera raka spjälor, ornerad med lätta träsniderier och vitmålad, tillhörande periodens senare, engelskt influerade skede. — Det icke alltför rika beståndet av silver från gustaviansk tid har fått ett välkommet tillskott i två cylindriska kaffekannor, den ena gjord 1788 av guldsmeden Simson Ryberg i Stockholm, den andra 1807 av Pehr Zethelius i Stockholm. En silverkaffekanna av samma typ är nära nog centralfiguren i en målning av Per Hilleström d. y., från 1780-talet, gåva av Nordiska Museets Vänner, fig. 16. Tavlan visar en med detaljerat intresse återgiven borgerlig miljö hos spåkvinnan, ett motiv som målaren flera gånger varierade. — Ett par ovala porträtt i olja, målade av Anders Eklund 1779, visa de ovan omtalade makarna Ekerman i gustaviansk kostym. Mannen bär den svenska dräkten och kring halsen den till minne av Gustav IV Adolfs dop utdelade medaljen. Såsom borgerskapets talman vid 1773 års riksdag var han en av faddrarna vid det kungliga dopet. — Till den gustavianska tidens senaste period hör ett bordsur monterat i porfyr och förgylld brons, urverket signerat av Stockholmsurmakaren Wessman. — Årets förnämsta förvärv till dräktsamlingen är en högst elegant herrdräkt från 1780-talet, som tillhört Axel von Fersen d. y., fig. 17. Den består av en lång rock av randigt mörkblått siden med rika plattsömsbroderier i glada färger samt väst av vitt siden med samma slags broderi. Ett par knäbyxor av blått siden medföljde dräkten, men torde ej ha burits till densamma. Gåva av Nordiska Museets Vänner. — Från omkr. 1800 härstammar ett eldskärmsbroderi på vitt siden.

Empiretiden. Även från denna period ha tapetprov tillvaratagits i huset Folkungagatan 10, Stockholm, och dylika ha också mottagits från Vintra å Djurgården i Stockholm och från Bäckaskogs kungsgård i Skåne. Från ett gammalt Stockholmshus, Garvaregatan 5, har kommit flera vita empirekakelugnar och ett stort skåp, byggt som pendant till kakelugnen i en sal i huset och inrett med skrivklaff och skåputrymmen. — Bland möblerna kunna nämnas: en stor chifonnier av mahogny från periodens senare del, i tunga arkitektoniska former och med sinnrik lådinredning; en länstol i utpräglade empireformer, av björk med ornament i pastellage och vitmålad; ett par lättare småstolar med lyra i ryggen, den ena gjord av Melkior Lundberg d. y. (stolmakare i Stockholm 1800—1834), den andra av Johan Petter Grönvall (stolmakare i Stockholm 1816—1849), båda stolarna från Sundby herrgård i Södermanland; ett par taburetter av mahogny klädda med gul halvsidendamast, från Urshults s:n, Småland; en himmelsäng från Skye herrgård i Småland (avbildad i Sigurd Erixons arbete *Möbler och heminredning*, del I, fig. 84). Tidens möbelklädsel representeras av 4 bitar siden med avpassade mönster för stolryggar och sitsar, samt ett par prover av gul och grön sidendamast.

— Empiresilvret företrädes av några representativa föremål. En oval brödkorg på fot och med grepe är ett tunt och lätt arbete av flätade silvertrådar och tillhör periodens början; korgen är gjord år 1814 av guldsmeden Erik Adolf Zethelius i Stockholm. I utpräglade empireformer äro ett par strösockerskålar, gjorda av samma guldsmed år 1824, foten buren av tre sfinxer. Ett stort tekök av silver, gjort år 1823 av guldsmeden Anders Silfverberg i

Fig. 16. Per Hilleström d. y., Hos spåkvinnan, oljemålning, 1780-talet. Gåva av Nordiska Museets Vänner. H. 55 cm. Br. 69,5 cm. Nord. M. 154,743.

Ystad är en gåva av Nordiska Museets Vänner. — En akvarell signerad E. A. Adde 1849 visar Johannesfors bruk under Forsmark. Ett miniatyrporträtt framställande rådmannen Adolph Ludvig Ekerman (född 1786, död 1829) är signerat »Hoffén målat 1816». — Empiretidens dräktsamling har ökat med flera föremål, bland vilka en brudklänning av »silverskir», fig. 18, får räknas som en av de värdefullaste dräkter, museet hittills förvärvat från denna period. Klädningen bars av hovfröken hos drottning Desideria, sedermera statsfrun Clara Christina Eleonora Rålamb (1806—1899), vilkens bröllop, med hovmarskalken greve Gustaf Ulf Bonde stod på Stockholms slott den 16 december 1828. Det om-

talas att detta var det sista bröllop, givet av kungahuset för personer ur uppvaktningen, vid vilket den traditionella fackeldansen förekommit. Ännu en brudklädning är att anteckna, betydligt enklare än den nyssnämnda; den

Fig. 17. Dräkt av mörkblått och vitt siden med broderier i färger; tillhört greve Axel von Fersen d. y.; franskt arbete, 1780-talet. Gåva av Nordiska Museets Vänner. Nord. M. 154,745.

är av vit crêpe med applicerade blommor och blad och bars år 1832 av Carolina Mariana af Burén, född Ehrencrona (1814—1884). Till brudutstyrselar ha även hört ett par tofflor med pärlbroderier, använda 1835 av Jöns Jakob Berzelius' brud, Elisabeth Poppius, samt flera brudnäsdukar, där-

ibland en, som tillhört Catharina Lovisa von Schantz, född Broms (1794—1870). Ett par skor av mångfärgat rutigt siden ha tillhört drottning Desi-

Fig. 18. Brudklädning av »silverskir», buren 1828 av hovfröken Clara Christina Eleonora Rålamb. Nord. M. 152,169.

deria. Slutligen kan här nämnas en s. k. vävbok med vävnadsmönster och tillhörande tygprover från 1823, vilken tillhört Anna Lovisa von Hofsten, född Kjellblad (1798—1883); den är som alla dylika en mycket värdefull sak för museets samlingar. — Från empiretidens senaste del härstamma två stycken ytterligt fint stickade små barnmössor av tyskt ursprung och en s. k.

skjortnål av guld med hårminne från 1840-talet, använd att sammanhålla skjortbröset i stället för knapp och knapphål.

1800-talets senare hälft och 1900-talets början. Här är att anteckna ett antal silversaker, dels ett bruksföremål, en soppslev från 1874, dels några av de för perioden så typiska hedersgåvorna. En dryckeskanna, ett drivet fat och ett skrin äro sådana gåvor till källarmästaren Th. Lagerström i Stockholm, och ett drivet silverfat har utgjort hedersgåva till fru Ida Zander, Stockholm. — Bland dräktförvärven kunna framhållas några civiluniformer, nämligen större och mindre hovuniformen samt adelsuniformen. Bland damdräkterna märkas en klädning av brunrandigt siden från omkr. 1860, en barnklädning av rosafärgad alpacca från 1870-talet och en fullständig damriddräkt från 1890-talet. — Från Almedals fabriker har museet mottagit en provkarta med lin i olika stadier från råvaran till väven.

Några större samlingar, förutom de inledningsvis omtalade, ingå i årets förvärv och nämnas här utom den kronologiska serien. Från fru Gina Hazelius och fröken Gunnel Hazelius har museet som gåva mottagit ett stort antal föremål av allehanda slag, vilka tillhört dr Artur Hazelius och äro avsedda att ingå i det minnesrum, som kommer att inredas i födelsehuset på Skansen. Ett närmare omnämnande av denna samling kommer att ske efter byggnadens och minnesrummets färdigställande. — En stor samling av träprover av allehanda slag, sammanförd av framlidne byråchefen Aug. Lyttkens, har som gåva överlämnats av hans sterbhus.

Av F. Bobergs kolteckningar i serien »Svenska bilder från början av 1900-talet» ha under året genom konsortiet för åstadkommande av denna serie 343 st. överlämnats till museet.

Från sterbhuset efter teckningsläraren John Ekström, Stockholm, har förvärvats vissa delar av vad denne ytterst flitige och insiktsfulle samlare under en lång tidrymd hade sammanfört. Viktigast är samlingen av solur med därtill hörande litteratur rörande solurens historia, teori och konstruktion. Samlingen representerar en mångfald typer från olika tider och innehåller över 200 föremål. Dessutom övertogs över 400 andra föremål, alnmått, belyningsredskap, redskap för handarbeten m. m.

Från herrgårdarna Hålbönäs i Södermanland och Kåreholm i Östergötland har museet av greve N. C. Mörner med grevinna fått mottaga en präktig samling åkdon, vilkas värde blir än större genom de familjetraditioner, som knyta sig till de olika pjäserna och bidra till deras datering. — En släde är av den under 1800-talets andra hälft vanliga typen med hundsvott och säteslåda, »drummel», baktill men härstammar möjligen från 1840-talet. De tre andra slädarna äro kurslädar. Två av dem härröra från tiden omkring år 1800 och ha använts i finska kriget 1809 på Åland av överstelöjtnanten vid 2:dra gardesregementet N. C. Mörner. Den ena har skidmedar och är även i övrigt

konstruktivt nära besläktad med vissa nordsvenska och finska typer. Den tredje härrör från 1830-talet och har även den skidmedar. Av vagnarna har en, av enklare typ med tvänne säten, tillhört Kåreholm sedan 1820-talet. En gulmålad trilla med ett säte och kuskbock bak, tillhörde på 1820-talet överstelöjtnanten N. C. Mörner på Hålbönäs. En stor droska med sufflett och kuskbock härstammar troligen från 1790-talet och även den tillhörde på 1820-talet överstelöjtnant Mörner och brukades vid familjens brunnsresor till Medevi. Den kallas också »Medevivagnen», en term som vid denna tid ofta anträffas

Fig. 19. Kalesch från 1820—30-talet; tillhört excellensen greve A. G. Mörner, Stockholm. L. 323 cm. Nord. M. 154,547.

i inventarieförteckningarna från Mälardalens herrgårdar. En annan droska med liggande fjädrar, sufflett och kuskbock är av yngre typ (1840-talet). Den är klädd med blått kläde. — Den ståtligaste pjäsen i samlingen är en stor gulmålad kalesch, fig. 19, med sufflett och kusksäte och krönt M på dörrarna. Vagnen är klädd med blå sidendamast och baktill sitter en platta för betjänten, med nedhängande remmar med tofsar att hålla i. »Denna galavagn har på 1820—30-talet körts med spann om fyra hästar och tillhörde excellensen A. G. Mörner i Stockholm.» Den kom sedermera till hans egendom Björksund i Södermanland och har därefter tillhört sonen J. O. Mörner på Hålbönäs och sonsonen-givaren på Kåreholm-Herrborum. — Till samlingen hör slutligen

en liten brunmålad vagn för barn, använd sedan 1820-talet i ett par generationer i den Mörnerska släkten.

Leksaker och spel. Årsförvärvet är här av yppersta slag, främst genom ett dockskåp från rokokotiden, 1700-talets mitt eller något senare. Det är sällsynt stiltroget inrett och möblerat och över huvud taget märkligt genom fullständigheten och kvaliteten i bohaget av alla slag. Kök och handkammare

Fig. 20. Docka från år 1868. H. 49,5 cm. Nord. M. 152,195.

äro synnerligen välförsedda med tenn- och fajansserviser, den senare gjord vid Rörstrand år 1746. Det i hög grad betydelsefulla skåpet torde senare bli mer utförligt behandlat i Fataburen.

Förutom ovannämnda praktpjäs ha inkommit en hel del värdefulla föremål. Här bland ännu ett dockskåp, detta från 1870-talet, tidstypiskt, bra och mycket fullständigt. Några enstaka möbeltyper från 1860-talet äro även att beakta liksom en ståtlig docka från 1868, fig. 20. Hon är visserligen till börden parisiska men med dräkter förfärdigade i Sverige, minutiöst väl utförda och nära anslutande sig till tidens moder. Från 1830-talet härstammar ett

dockhuvud i papper maché med tidstypisk håruppsättning. En liten förtjusande pappersdocka framställande Jenny Lind med fullständiga dräkter till ett flertal operor, vari hon uppträtt, är även mycket värdefull. En samling teaterscenerier av papper i färgtryck, »maquettes», äro även karakteristiska för en gången tid, då man på ett helt annat sätt än nu förstod att utnyttja små amusemanger inom hemmets fyra väggar. Till sist må omnämnas en samling mycket ståtliga tennsoldater.

Av sällskapsspelen kunna framhållas en lek av små spelkort från 1840-talet samt en ask innehållande miniatyrartade schackpjäser, brädspelsbrickor m. m. med påskriften: »Egenhändigt konstarbete är förärad af Konung Adolf Fredrik till dess Gemål 1743».

Musikinstrument. Av byråchefen Aug. Lyttkens' sterbhus har som gåva överlämnats en samling av icke mindre än omkr. 300 lergökar, sammanbragt av honom från allehanda platser inom och utom landet och representerande en riklig mångfald av typer. Samme samlare överlämnade år 1911 till museet en samling huvudsakligen svenska lergökar, vilken härmed fått en fyllig komplettering. I övrigt ha följande musikinstrument förvärvats: ett hammarklavér av Pehr Lundborg i Stockholm 1803, inköpt i Sorunda sn, Södermanland; tre stycken psalmodikon, nämligen från Åsenhöga sn, Småland, Örträsk sn, Västerbotten och Råneå sn, Norrbotten; ett »monicord» från Björna sn, Ångermanland och en fiol från Örkelljunga sn, Skåne.

Skråavdelningen. Årets förvärv äro följande:

Stockholm: Boktryckerikonstförvantskapets sjuk- och begravningskassa jämte Gutenbergska stiftelsen ha överlämnat sina *äldre* handlingar och räkenskaper, trycksaker m. m. tillika med två stora kassakistor av järn från 1840-talet, i vilka handlingarna under senare år förvarats. Dessa båda stiftelser fortleva som bekant ännu och alla handlingar, som äro av för dem aktuell betydelse, ha vid överlämnandet undantagits. — Glasmästarämbetet: protokollsbok från 1604, 4:o, pappband med pergamentsomslag. — Hovslagarämbetet: låda (skrin), daterad 1623, som överlämnats till Statens Historiska Museum 1868 och nu därifrån deponerats. — Kammakarämbetet: räkenskapsbok 1734—1891, 4:o, träband. — Sadelmakare: Stadgar för sadelmakare gesällernas i Stockholm Sjuk- och begravnings-Cassa, Stockholm 1855, jämte motbok för anteckning om avgifter till denna, vilka tillhört J. W. Moreus. — Snickare och Schatoullmakarämbetet: gesällbrev för Johan Olof Noreus år 1842. — (Väv)stolmakargesällskapet: bågare av tenn med inskriften: Stolmakargesellerna Den: 18 Januari A:o 1801.

Linköping: Sadelmakare: Läro-Contract enligt tryckt formulär av den 2 jan. 1853; gesällbrev utfärdad av Fabriks och Hantverks-Föreningen den 26 jan. 1856; gesällbok utfärdad i landskansliet å Linköpings slott år 1857, allt för J. W. Moreus. — Snickarämbetet: avtryck i lack av ämbetssigillet.

Arbetets historia. De viktigaste förvärven falla inom följande yrken: Bössmeder: två stycken bösspipborrar från Skultuna s:n, Västmanland. — Garvare: från de gamla Lundinska (ursprungligen Westinska) garverierna Garvaregatan 7, Stockholm, har erhållits ett stort stenblock med rektangulär överyta och däri infälld mässingsplatta. — Hovslagare: en samling hästskor, tillverkade som examensprov vid hovslagarekurs vid Veterinärinstitutet i Stockholm år 1880. — Tråddragning: redskap från Gnosjö och Åsenhöga socknar, Småland, där dragning av järntråd sedan länge existerat som hemindustri; gulddragarredskap för dragning av den grövre tråden, från den gamla gulddragarfirman i Stockholm Fyhrwald o. Komp.; senast ha redskapen varit uppställda i ett för dem särskilt byggt hus på gulddragare Björks egendom Berg i Nacka socken vid segelleden. — En press från omkr. år 1800, troligen avsedd att användas för pressning av stämplar, sigill eller dyl., har tillhört K. Husgerådskammaren. — Enstaka redskap ha inkommit från kakelugnsmakare, snickare, skomakare m. fl. yrken.

Eldens ekonomiska användning. Denna avdelning har bland jordfynden erhållit stora mängder kakel från olika tider, som på ett utmärkt sätt kompletterat museets äldre bestånd. Många av dessa kakel ha bevarats endast i fragmentariskt skick, vilket ligger i sakens natur, men även i sådan form äro de värdefulla för forskningen. Samlingen av skålformiga, förmodligen 1500-talet tillhöriga kakel, har utökats, likaså ha inkommit halvcylindriska kakel av olika slag jämte andra 1500-talstyper. Bland 1600-talskaklen ha så många av samma sort hittats, att det ser ut som om man »tippat» hela kakelugnar. — Från 1700-talet ha förvärven varit få, dock kan erinras om de kakelugnsmodeller, som medföljde det Gartzska dockskåpet och som omnämnts i Fataburen år 1911 sid. 17 ff. — Med den Ekströmska samlingen tillfördes denna avdelning en mängd föremål. Där fanns nämligen över 100 ljussaxar av olika material med eller utan brickor, vaxstapelställ, ljusknektar, ljussläckare och olika slag av tändningsredskap. — Från olika håll ha dessutom inkommit enstaka föremål till denna avdelning.

Stockholmssamlingen. Denna har fått en betydande tillökning genom de mängder jordfynd, som deponerats från Statens Historiska Museum, utgörande dels byggnadsdetaljer från De la Gardieska palatset i Kungsträdgården, dels föremål av skilda slag, som haft förmåga att motstå jordens förstörande krafter, härstammande från Operatomten, Helgeandsholmen, kvarteret mellan Fredsgatan, Drottninggatan och Norrström, som för korthetens skull betecknas som Bondeska palatsets tomt, från Dramatiska teaterns tomt, från Skeppsbron 20 och 44 samt från några andra mindre givande fyndplatser.

Direkt från rivningar och ombyggnader ha under året förvärvats byggnadsdetaljer från bl. a. följande hus: Adolf Fredriks Kyrkogata 7, Garvaregatan 5 och 7, Folkungagatan 10, Lilla Nygatan 8—10, Lilla Vattugatan 11;

omnämmanden angående arten av dessa inredningsdelar återfinnas ovan i redogörelsen för högrestånds-avdelningens tidsperioder. I samband med återuppförandet å Skansen av Artur Hazelius' födelsehus från Surbrunnsgatan 45 ha kakelugnar m. m. mottagits från ett par andra hus i staden, varom meddelande återfinnes i redogörelsen för Skansens kulturhistoriska avdelning. Slutligen böra här nämnas ett par ståtliga snidade portar i rokokostil, som länge stått förvarade i en materialgård och nu skänkts till museet.

Kyrkliga föremål. Bland de fåtaliga förvärven märkas: målningar på trä från omkr. år 1600 från Amsbergs kapell, Dalarna; Kristus, oljemålning på trä från Urshults gamla träkyrka, Småland; dopfunt av kalksten, 1600-talet, från okänd kyrka; golvvur som tidigare tillhört Knätte kyrka, Västergötland; soffa som uppges ha tillhört Gillberga kyrka, Värmland.

Skansens kulturhistoriska avdelning.

Föreståndare: intendenten fil. lic. SIGURD ERIXON. Inom den museala avdelningen ha utom föreståndaren tjänstgjort: intendenten fil. lic. SIGURD WALLIN, som lett uppförandet av Artur Hazelius' födelsehus och utövat tillsyn över de till stadskulturen hörande anläggningarna på Skansen samt e. o. amanuensen fil. kand. SIGFRID SVENSSON. Vidare har amanuensen fil. lic. ERNST KLEIN biträtt vid de arbeten, som rört lappkulturen och vid översättningen av Skansens vägledning till tyska språket. — Inom avdelningen för folklivsframställningar och levande folkkonst har tjänstgjort amanuensen fil. lic. ERNST KLEIN.

Museala avdelningen.

Nybyggnader och husförvärv. Från Hultsfreds marknadsplats i Hvena sn, Aspelands hd, Småland, förvärvades såsom gåva av Hultsfreds hembygdsförening en långa marknadsbod. Dessa inrymmas i en smal knuttimrad byggnad, som ursprungligen varit dubbelt så lång och bestått av tio bodar. Varje bod tillslutes framtill av tvenne luckor, av vilka den understa kan fällas ned och användas som disk. Bodarna, fig. 21, ha uppförts vid planen mellan Bollnässtugan och Seglora kyrka och stodo färdiga till värfesten. Vid vägkorset framför bodarna har uppsatts en kopia av en vägvisare, fig. 22, som förut funnits vid samma marknadsplats men som nu tillhör Hultsfreds hembygdsförening.

Från Yrstatorp, Vikers kapellförsamling, Nora bergslag i Västmanland, erhöles som gåva av Dalkarlsbergs A.-B., Striberg, en ståtlig loftbod med öppen svalgång och försedd med rika kontureringar av brädracken och skyddsbräder. Boden är typisk för den yngre bergsmansstilen och försedd med avvalmat och

torvtäckt tak. Den kommer att bilda en sidoflygel till Laxbrostugan såsom en del i den bergsmansgård, som det är meningen att så småningom här uppföra. Arbetet med boden igångsattes under året och stengrunden blev lagd före dess slut.

Från Idbäcks by i Malungs sn, Dalarna, inköptes ett »sänghärbre», en dubbelrummig loftbod med öppen svale. Av största intresse är en tvillingsäng i ena boden med utskärningar i medeltida former (avbildad Erixon, Möbler fig. 6—7). Huset har flyttats till Skansen, där det nu är lagrat i avvaktan

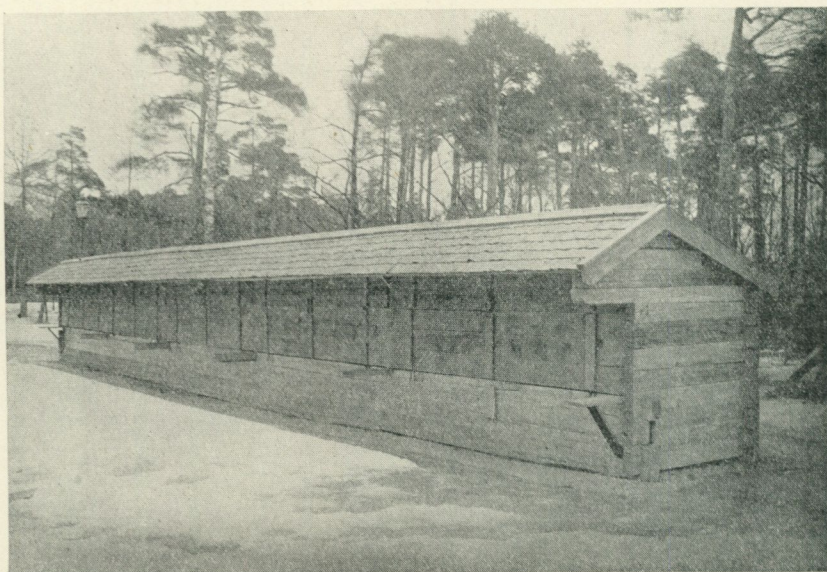

Fig. 21. Marknadsbodar från Hultsfred, Hvena sn, Småland. Gåva av Hultsfreds hembygdsförening.

på att inom en snar framtid uppföras. Det kommer att ingå i en planerad dalagård med Morastugan som manbyggnad.

Den byggnad vid Surbrunnsgatan 45 i Stockholm, där Artur Hazelius föddes den 30 november 1833, överlämnades i samband med Skansens 25-årsjubileum 1916 som gåva av sällskapet »Vänner till Pauvres Honteux», dock med förbehåll, att byggnaden finge övertagas och flyttas till Skansen först när den bleve för sällskapets asyl obehövlig. Då tomten, där byggnaden låg, våren 1925 måste röjas för en nybyggnad, blev Hazelius huset under vårens lopp nedtaget och transporterat till Skansen, varefter under sommaren nyuppförandet påbörjades inom området för den gamla materialgården ovanför

Hasselbacksingången och gent emot expeditionslängan. För byggnaden undanröjdes några av materialgårdens skjul. Under hösten fullbordades husets yttre samt murnings- och snickeriarbetena i det inre och vid årsskiftet hade arbetena fortskridit så långt, att kakelugnarna uppsatts i rummen i vindsvåningen samt en del målnings- och tapetseringsarbeten utförts i dessa. — Av direktör Josef Hellström, Stockholm, har som gåva till husets återuppförande lämnats

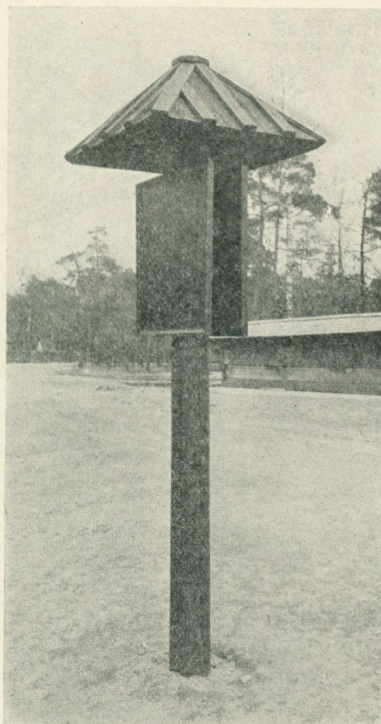

Fig. 22. Vägvisare. Kopia efter original från Hultsfred, Hvena sn, Småland.

ett parti taktegel samt några kakelugnar från huset Appelbergsgatan 58 A. Kakelugnar till ersättning för moderna dylika ha även skänkts av ingenjör Albin Broman, Stockholm, från huset Garvaregatan 5 och av Stockholms stad från huset Sveavägen 19.

För framtida flyttning till Skansen ha inköpts ett stolphärbre från Bingsjö kapellförsamling i Dalarna, en vattenkvarn av korsvirke från St. Skallstorp, Slimminge sn, Vemmenhögs hd, Skåne, och en loge från Högstena, Biskopskulla sn, Lagunda hd, Uppland.

Under året ha de yttre arbetena slutförts på den nya, efter ritningar av byggnadsrådet Ragnar Hjort å nedre Solliden uppförda magasinsartade vagnhallen. Den är avsedd att inrymma åkdon av olika slag och kommer att hållas öppen för allmänheten. Det gamla vagnskjulet ovanför Hasselbacksingången har rivits samtidigt med uppförandet av Hazeliushuset.

Reparationer. I Kyrkhultstugan ha nya golvbjälkar inlagts i »lilla huset». I samband därmed företogs dräneringsarbeten med anläggning av täckdiken för att få bort vatten och fuktighet under byggnaden. »Stora huset» har försetts med nytt torvtak. I Finngården ha nya vedtak lagts på samtliga byggnader. I rökstugubadstugan har insatts en ny syll på dörrgaveln. Nytt torvtak har lagts på Laxbrostugan. Smärre reparationer ha utförts i Oktorpsgården och Främmostadskvarnen. Väggarna på Bollnässtugan ha tätats.

Torvkåtan har reparerats med krokvuxet björkvirke, som särskilt anskaffats från skärgården för att efterlikna det lappländska virket. Arbetet härmed har utförts av lappen Anders Nilsson. Efter anvisningar av honom reparerades också timmerkåtan och tillverkades en ny stomme till tältkåta, vilken, täckt med en förut befintlig kåtaduk, uppställdes i lappläget.

Hällestadsstapeln, Håsjöstapeln, Fatburen och Seglora kyrka (med undantag av norra väggen) ha tjarats. Håsjöstapeln har nymålats och erhållit en ursprungligare och kraftigare färgskala. Takmålningarna i Laxbrostugans heldagsstuga ha rengjorts och uppåtrats, och vitmeningen i det inre har renoverats. Också den yttre målningen på Lusthuset från Bellmansgatan har undergått restaurering.

Inredningsarbeten. Ommöbleringen av Laxbrostugan har pågått och är avsedd att bli färdig till Yrstatörpsbodens invigning under 1926. I Morastugan har uppsatts en kopia av ytterligare en av kronstängerna i museets samlingar. I den nya vagnhallen har nyanordningen av åkdonen påbörjats. I samband med skjulens nedrivning på gamla materialgårdens plats ha omfattande omplaceringar gjorts av där förvarade föremål, särskilt av åkdon. Den nya materialgården har tagits i bruk och de utrymmen, som där lämnats åt den kulturhistoriska avdelningen, ha helt utnyttjats. Magasinsfrågan är därför alltså lika brännande för Skansen som för museet. Om inredningsarbetena i Hazeliushuset har ovan talats.

Registrering, bearbetning och förberedande arbeten för avdelningens vidare utveckling. Stugornas inredning och magasinerade föremål i gårdarnas bodutrymmen ha gallrats och lappkatalogiseringen fortsatt. Katalogiseringen kräver nu fotografering för att vidare bedrivs. I samband med utgivandet av en ny vägledning, som utkommit både i en svensk och en tysk upplaga, har kompletteringen av arkivet rörande byggnadernas historia fortsatt och undersökningar ha även bedrivits i offentliga arkiv. Vidare har för vägledningen gjorts en del fotograferings- och uppmättningsarbeten. Till

museets nämnd har inlämnats detaljerat förslag om en välbehörlig försköning och ombyggnad av den s. k. skånska gruvan, som i samband härmed skulle omändras till fiskerihistoriskt museum och magasin. I samband med byundersökningarna gjordes omfattande efterforskningar efter byggnader, som voro lämpliga att förvärva. Talrika demonstrationer av Skansen ha förekommit.

Avdelningen för folklivsframställningar och levande folkkonst.

25—27 januari. **Dalamusik.** Spelmännen Olof Tillman d. ä., Olof Tillman d. y., Kerstin Tillman, Floda; Anders Jones, Carl Gudmundsson och A. Gudmundsson, Leksand, spelade under f.m. på Älvrosgårdens loftssvale. Under de följande dagarna spelade de på Högloftet samt kvällen den 27 i Älvrosgårdens herrstuga.

3—16 mars. **Folklivsberättelser** i Soldattorpet av f. korpralen, författaren J. A. Göth, Klavreström, Småland. Göth uppträdde söndagsförmiddagar och vardagskvällar i Soldattorpet, ständigt med fulla hus, samt hade dessutom 4 uppträdanden i Nyloftet.

Valborgsmässoaftonen: Skansens folkdanslag utförde »den långa dansen», en majlek från sydöstra Skåne.

19—27 maj. I **vårfesten** ingick bland annat bröllop i S. Unnaryd i Småland. Dess huvudmoment utgjordes av ett bröllopståg av ridande och åkande ungdomar; medverkande voro studenter, studentskor och andra frivilliga krafter samt författaren J. A. Göth, som uppträdde som »knekt» i Kalmar regementets uniform från omkr. 1800 såväl i bröllopet som i vårmärknaden, och vidare spelmannen Olof Ekwall från Tranås. De nyförvärvade marknadsbodarna från Hultsfred uppsattes och togos i användning vid detta tillfälle. Huvudskådeplatsen var en särskilt uppförd tribun vid Blekingstugan. Där uppfördes även pantomimerna »Josef och hans bröder» och »Ungdomens nöjen», komponerade efter allmogemålningar från Västbo härad av amanuensen Klein, vilken även sammansatt och inövat brölloppsskådespelet. — På Djurgårdsteatern, som förhyrts, uppfördes 3 gånger Asteropheri Tisbe, repris av föreställningarna i Nordiska Museet.

15 maj—1 oktober. **Lappen Anders Nilsson** från Frostviken med familj vistades som vanligt på Skansen och deltog i en del reparationsarbeten på lappläget.

Maj—september. **Folkmusik, ringlekar och folkdanser** ha utförts som vanligt. Ständiga spelmän ha varit J. Skoglund, B. Jansson och A. Myrman. Från d. 9 juni och framåt spelade Olof Tillman, Floda, vilken dessutom sysselsatts med timmerarbete. 15 juni—15 juli uppträdde två skånska spelmän, J. A. Svensson, Lund och Pettersson i Kälna, 15 juli—15 augusti två hälsingspelmän, Fredriksson i Wallsta och Anders Olsson i Arbrå, 15 augusti—15 september Höök Olof Andersson från Västgärde. Delsbostintan, Ner-

gårds-Lasse och fröken Florell ha som vanligt uppträtt med bygdemålsberättelser.

19 juli. **Österrikiska sånglekar** uppfördes av förbundet Adler und Falcken, Wiener Spielschar, Wien.

10 augusti. **Estniska folkdansare** från Reval uppträdde på folkdansbanan.

11 augusti. **Norska folkvisedansare** på folkdansbanan. (De två sistnämnda uppträdandena stodo i samband med den stora folkdansstämma, som hölls i Tranås i början av augusti och vars avslutning firades på Skansen.)

15—18 augusti. **Halländska visor**, bygdemål och fiolspel i Oktorgårdens av folkskolläraren August Ysenius, Eldsberga.

3—21 september. **Kopparlagaren G. A. Nordström** från Rottne i Småland demonstrerade dagligen kopparlageri i en i Lövstasmedjan anordnad verkstad, tillverkade kaffepannor, krukor o. s. v. samt höll upplysande föredrag. Ett mycket stort antal skolbarn bevistade demonstrationerna. Samtidigt såldes Nordströms tillverkningar av hans son i ett av marknadsstånden.

25 november. **Ljustöpfung** påbörjades i Älvrosgården.

13 december. Vid **julmarknaden** förekommo luciasånger ömsevis i olika stugor, utförda av fem elever vid Högre Lärarinneseminariet; en skara skolgossar »sprungo lusse-gubbar» (efter uppteckning från Dalby sn, Värmland). Julstuga (efter uppteckningar från Hälsingland) hade anordnats i Bollnässtugan, där Delsbostintan var värdinna och underhöll de besökande. Bland nyheter i marknaden är för detta år att anteckna ett stort antal billigt krukmakerigods efter gamla vackra mönster som för Skansens räkning utförts av krukmakarna Andersson och Johansson i Höganäs, samt vackra kopparsmiden från G. A. Nordström i Rottne, Småland.

26 december. **Stjärngossar**. Fr. o. m. annandag jul t. o. m. tjugondag sjöngo under sön- och helgdagar tio stjärngossar i Skansens stugor samt på Högloftet och Nyloftet. Stjärngossekören har detta år helt nyuppsatts och inövats under ledning av musikdirektör C. O. Othzén.

Skansens naturvetenskapliga avdelningar.

Föreståndare: intendenten ALARIK BEHM.

Den rådgivande nämnden för ärenden rörande Skansens zoologiska trädgård har under året utgjorts av professor WILHELM LECHE, professor EINAR LÖNNBERG, professor YNGVE SJÖSTEDT, professor HJALMAR DAHLSTRÖM och konstnären BRUNO LILJEFORS.

Såsom veterinär för Skansen tjänstgör sedan 1904 Veterinärhögskolans rektor, professor WILHELM SAHLSTEDT.

Zoologiska trädgården. Årets utan gensägelse viktigaste tilldragelse inom den zoologiska trädgården torde vara färdigblivandet av det djurhus, vilket omnämnts i de två föregående årens redogörelser. Det öppnades för allmänheten den 30 augusti och blev genast föremål för talrika besök av en intresserad allmänhet.

Av anmärkningsvärda händelser inom djurvärlden må antecknas födelsen av 2 björningar den 6 januari, en visentkalv av honkön och 6 renkalvar, därav en efter de karelska skogsrenarna. Av märkligare förvärv må omnämnas ett i Finland infångat exemplar av den i norra Europa sällsynt förekommande flodillern eller närtsen. Vidare förvärvades en mula, bastard mellan åsnehingst och nordsvenskt häststo, för diverse transporter inom trädgården samt sex stycken hasselmöss, av vilken sällsynta gnagare Skansen ej haft något exemplar sedan 1893.

För den i Djurhuset för kräldjur avsedda avdelningen dels skänktes, dels inköptes åtskilliga djur, såsom huggormar, gröna ödlor, sandödlor, skogsödlor, vattenödlor, ormslår, lövgrodor, åkergrodor, paddor m. fl., vilkas livliga rörelser under jakten efter byte ständigt åskådas av en aldrig tröttnande publik.

I visentparken vid Långsjön ha utsläppts 3 gotländska skogsrudd, hingst, sto och stoföl, avsedda att bilda ett bestånd som bidrag till räddande av denna hastigt försvinnande, urgamla svenska hästras.

Djurbeståndets växlingar åskådliggöras i tabellen å sid. 44 f.

Botaniska avdelningen. Arbetet inom denna avdelning har försiggått på samma sätt som under föregående år. Bland örter, som under våren eller sommaren syns i blom, må nämnas alruna (*Mandragora officinalis*), *Pulsatilla vulgaris* och *P. vernalis*, *Ranunculus cassubicus*, näckrosor, röda, vita och gula, guckusko (*Cypripedium calceolus*), m. fl. Sedvanlig gallring av överflödigt undervegetation har pågått under härför lämplig årstid.

Mineralogiska avdelningen. För att bereda rum för uppförande av en ny restaurangbyggnad fick en stor del av det s. k. Malmberget flyttas mera norrut.

Skansens observatorium. Förevisningarna hava liksom föregående år letts av Svenska Astronomiska Sällskapet och på dess uppdrag förestått av fil. d:r S. G. CEDERSTRAND. Verksamheten har bedrivits efter oförändrad plan och fortgått från den 12 januari—17 maj samt från den 7 september—21 december. Sålunda hava anordnats dels populär-vetenskapliga visningar för allmänheten måndags- och torsdagskvällar kl. 8—10, dels demonstrationer och övningsobservationer för Astronomiska sällskapets medlemmar tisdagskvällar kl. 8—10. Övriga kvällar hava utnyttjats dels för demonstrationer för skolor och studiecirkel från Arbetarnas bildningsförbund samt andra studerande, dels ock för fortsättandet av förut påbörjade observationsarbeten

Skansens zoologiska

D j u r s l a g .	Bestånd ^{31/12} 1924.			Ö k n i n g .		
	Antal arter o. avarter.	Antal ex.	Värde.	Födda.	Gåva.	Köp.
D ä g g d j u r .						
Apor och insektätare	6	17	715—	—	5	—
Kattdjur	3	9	2,220—	6	3	2
Hunddjur	10	20	1,900—	18	3	—
Mårdjur, sälar etc.	9	12	670—	—	8	4
Björnar	4	8	3,200—	2	2	—
Gnagare	9	68	1,529—	68	30	25
Hästdjur	2	6	1,200—	2	—	1
Nötkreatur	3	14	42,000—	2	—	—
Hjortdjur	6	18	4,700—	8	1	—
Får, getter	3	17	540—	11	—	—
Svin	3	7	1,700—	6	—	2
Summa däggdjur	58	196	60,374—	123	52	34
F å g l a r .						
Sångfåglar	34	148	296—	—	3	178
Klätterfåglar, gök	1	1	10—	—	1	1
Kråkfåglar	8	14	195—	—	2	15
Ugglor	8	17	625—	—	8	28
Falkar, örnar	4	10	830—	—	7	3
Vråkar, hökar	6	12	245—	—	5	—
Papegojor	11	23	1,300—	—	12	—
Hönsfåglar	12	66	1,240—	30	5	7
Duvor	4	37	124—	4	5	—
Vadare	10	50	1,920—	—	5	3
Svanar, änder, gäss	21	103	3,720—	40	15	1
Övriga simfåglar	13	54	1,305—	—	5	19
Summa fåglar	132	535	11,010—	74	73	255
K r ä l d j u r .						
Sköldpaddor	—	—	—	—	10	—
Ödlor	—	—	—	—	2	12
Ormar	—	—	—	4	1	—
Groddjur	—	—	—	—	8	7
Summa kräldjur	—	—	—	4	21	19
I n s e k t e r .						
Fågelspindlar	—	—	—	—	2	—
Summa djur	190	731	71,384—	201	148	308

trädgård 1925.

Minskning.		Bestånd ^{31/12} 1925.			Anmärkningar.
Sålda.	Dött.	Antal arter o. avarter.	Antal ex.	Värde.	
4	1	5	17	860.—	
1	14	2	5	2,090.—	
6	14	10	21	2,050.—	
1	6	10	17	1,020.—	1 flodiller ink.
1	—	4	11	3,100.—	2 björnungar födda, 2 d:o gåva.
51	15	12	125	1,460.—	6 hasselmöss ink.
—	1	3	8	2,000.—	1 mula ink.
2	—	2	14	45,500.—	1 visentkalv, ♀, fötts.
—	4	6	23	4,700.—	
5	9	3	14	470.—	
10	—	2	5	1,900.—	
81	64	59	260	65,150.—	
13	197	21	119	4,465.—	
—	3	—	—	—	
—	8	11	23	480.—	
4	11	10	38	2,250.—	2 tornugglor ink.
—	7	5	13	845.—	
—	3	6	14	360.—	1 brun glada ink.
—	7	10	28	1,450.—	
21	45	9	42	940.—	
19	1	4	26	130.—	
4	3	8	51	1,215.—	
27	13	21	119	4,465.—	
—	24	14	54	1,560.—	2 havssulor ink.
88	322	119	527	18,160.—	
—	—	1	10	50.—	
—	—	4	14	120.—	
—	—	1	5	25.—	
—	—	4	15	75.—	
—	—	10	44	270.—	
—	—	1	2	10.—	
169	386	189	833	83,590.—	

på variabla stjärnor. Observatoriet har under året besökts av omkring 650 personer, däribland 200 studerande.

Genom penninggåvor till Astronomiska Sällskapet har möjliggjorts nyan-skaffning av vissa instrumentdelar, som beställts men ännu icke levererats. Sedan dessa blivit monterade, komma emellertid nya arbetsfält att öppnas för verksamheten vid observatoriet, och det är att hoppas, att dessa skola kunna börja bearbetas under loppet av 1926.

Professuren i nordisk och jämförande folklivsforskning.

Professorn i Nordisk och jämförande folklivsforskning har under år 1925 åtnjutit tjänstledighet för utarbetandet av verket Schloss Hallwil.

Bibliotek och arkiv.

Biblioteket och samlingen av äldre handlingar, inklusive skråhandlingarna (rörande nyförvärven av sådana se s. 35) har föreståtts av amanuensen, fröken VISEN LEWIN med biträde av amanuensen, fröken MÄRTA UPMARK.

Accessionen under året utgöres av 1,203 band och småskrifter, förvärvade genom byte med museer och samfund inom och utom landet, genom inköp och genom gåvor. Av inlösta samlingar märkas c:a 130 volymer, avhandlande solurens historia m. m., som ingingo i köpet efter framlidne teckningsläraren J. Ekström.

Arkivet. Arkivet för svensk folkkännedom har föreståtts av intendenten N. E. HAMMARSTEDT; närmast ha arbetena handhafs av amanuensen fröken LAURA STRIDSBERG. Det allmänna bildarkivet har vårdats av amanuensen fröken RAGNHILD BERGSTRÖM, på de speciella områdena biträdd av olika tjänstemän inom allmoge- och högre stånds-avdelningarna. Det som en särskild enhet förvarade byarkivet saknar fortfarande särskild tjänsteman men förestås av intendenten SIGURD ERIXON. Hazeliusarkivet slutligen handhaves av fröken LAURA STRIDSBERG.

Inom de olika avdelningarna av arkivet har arbetet med materialets uppordnande och registrering fortgått som förut. Under år 1925 har bl. a. ordnandet av byarkivets äldre plåtmaterial avslutats.

Amanuensen Bäckström har påbörjat utsändandet av ett cirkulär till landets fotografer för att efterhöra i vilken utsträckning det kunde finnas (och ev. förvärvas) fotografiskt plåt- eller kopiematerial av intresse för museets bildsamlingar. Under året utsändes omkr. 450 dylika cirkulär; med c:a 10 % av adressaterna uppstod brevväxling, vilken resulterade i en del köp av kopior, i välvilligt utlånande av plåtar för kopiering eller i rena gåvor.

Genom tillmötesgående från ett stort antal landsortstidningar har till museets förfogande ställts friexemplar, vilka planmässigt genomgått av olika tjänstemän. — I det följande redogöres systematiskt för förvärven.

Allmogens kultur.

Forntro och sed. Den samling av avskrifter och utdrag ur i skilda bibliotek och arkiv förvarade gamla handskrifter om vårt folks liv, vilken under senare år i mån av tillgång på arbetskraft bedrivits, erhöll även under detta år en värdefull tillökning genom avskrifter av E. Havton, »Bruk i Tjust» i Västerviks läroverks bibliotek; G. Floderus, »Beskrifning öfver Rasbo och Kihls församling» i Uppsala universitets bibliotek och L. Wiede, »Några folkseder i Vånga socken» i Kungl. Vitterhetsakademiens arkiv. Bland från insamlarna direkt erhållna uppteckningar böra vidare särskilt nämnas av fröken Ella Ohlson (325 st., huvudsakligen från Jämtland); av fil. studeranden Maja Ericsson (229 st. från Gästrikland); av amanuensen Louise Hagberg (216 st., huvudsakligen från Västmanland) och av amanuensen C. M. Bergstrand (148 st. från Västergötland). Vidare ha till arkivet lämnats anteckningar av fil. dr J. Götling angående slaktriter; skriftställaren Pehr Johnsson, »Ett bröllop i Göinge»; fil. kand. N. J. Svensson om påsk och jul i Dalsland; komminister G. Ullberg, folktro i Klövsjö i Jämtland; L. Palmgren, folktro i Åsenhöga socken i Småland (gåva av fröken Maja Forsslund). Strödda uppteckningar lämnades ock av professor O. Almgren, intendenten Hammarstedt, amanuensen Klein, Upplands fornminnesförening m. fl.

Samfundsväsen. Som gåva har museet av e. o. hovrättsnotarien H. Henschen fått mottaga en byordning från Säbrå sn, Ångermanland, dat. 1757. Bystämmoprotokoll, 1778 och framåt, från Vikingstads sn, Östergötland ha skänkts av konsulenten Axel Påhlman. Ett stort antal by- och gårdshandlingar av olika slag ha inköpts från Västerbotten och Hälsingland. Avskrivits har bl. a. en byordning från Toarp sn, Västergötland.

Dessutom har till denna avdelning i samband med byundersökningarna inkommit ett betydande antal anteckningar och fotografier.

Allmogens byggnader och bostadsskick. Som resultat från byundersökningarna ha under året inkommit samtliga ritningar jämte en del anteckningar från arkitekt J. Lindros' expeditioner i Uppland, Småland och Blekinge 1924 och ritningar från Ljusnarsbergsexpeditionen, likaledes 1924. Ritningar och anteckningar, kompletterande den förut inlämnade bykartan, inflöto också från herr Sture Nilssons undersökningar 1924 och 1925 i Dalarna.

Av resultatet från årets undersökningar blev allt fotomaterialet färdigt, men f. ö. endast en del anteckningar och ritningar från amanuensen Sigfrid Svenssons undersökningar i Blekinge och från Skåneexpeditionen liksom också från

arkitekt Lindros' undersökning av Västgöthyttans by i Västmanlands bergslag. Några enskilda personer ha även bidragit med undersökningar av samma slag. Särskilt har arkitekten K. M. Westerberg vid flera tillfällen som gäva överlämnat anteckningar och ritningar från Jämtland och Södermanland. Från Laxarby sn, Dalsland har inköp av dylikt material skett. För övrigt är att nämna en byplan från Biskopskulla sn, Uppland. Med stort tillmötesgående har från Vilans folkhögskola ställts en serie uppmätningar av skånska gårdar till förfogande för kopiering.

Fotografier, särskilt exteriörer av allmogebyggnader, ha inköpts från flera fotografier, liksom också museet från flera håll fått mottaga gåvor av detta slag. Av dem, som inlämnat dylika, må här särskilt nämnas intendenten T. Althin, konstnären G. Ankarcrona, lektor Mats Essén, intendenten S. T. Kjellberg, amanuensen T. Lenk, fil. mag. K. Rencke, amanuensen S. Roth och herr O. A. Öberg, Enköping.

I skissmaterialet till F. Bobergs »Svenska bilder från början av 1900-talet», varom jfr nedan under De högre ståndens kultur, ingingo också ett betydande antal byggnader etc., som falla inom denna avdelning. Det samma är fallet med flygfotografen O. B adhs fotografier, bland vilka märkas sådana av byar, fiskelägen etc.

En pristävlan, som anordnades i samarbete med Blekinge läns tidning, som därvid visade stor hjälpsamhet, tillförde museet ett stort antal foton, skisser och anteckningar rörande blekingskt byggnadssätt och heminredning.

Fotograferingen av landsortsmuseernas föremålsbestånd, särskilt av allmogemöbler, har fortsatts. Ett större antal katalogglappar i dublett har inlösts från Varbergs Museum.

Arkivaliskt material har uppmärksamrats i den mån tid och krafter medgivit. En lappkatalog över byggnadsbeskrivningar i Allmänna brandförsäkringsarkivet för landet har inlösts, liksom en del kopior av ritningar i detta arkiv.

Allmogens materiella kultur i övrigt. Uppteckningar rörande arbetslivet i sydöstra Skåne, utförda av amanuensen Sigfrid Svensson, ha inlösts, liksom en del anteckningar om jordbruket i Kronobergs län. För övrigt äro här att nämna en av fiskeriintendenten O. Olofsson författad avhandling om det primitiva fångstredskap, som kallas »rävtång», och en av agronomen B. Westberg skänkt utförlig beskrivning över en runstav. Ett icke ringa antal mera sporadiska notiser inkommo dessutom i samband med byundersökningarna.

Av rektor Per Söderbäck, Birkas, Nuckö, har inköpts ett antal värdefulla fotografier rörande folklivet på Rågö.

Insamlandet av folklivsbilder och folkdräkter i bild har under året fortskridit. Museets intressen har bevakats vid tavelutställningar och auktioner. Folklivsbilder av Zorn från Dalarna, Nordenberg från Blekinge och Kulle från Skåne ha fotograferats likaså en nyckelharpospelare, sannolikt från Uppland

av Per Nordquist. Ett intressant fotografi av en halländsk bonde från 1860—1870-talet har även förvärvats. Några originalmålningar framställande folkdräkter ha likaledes inkommit, häribland fyra akvareller av Ellen Jolin från Gagnef, Hedemora och Floda, Dalarna, samt 12 teckningar av Bror Hillgren från Delsbo, Hälsingland.

Det Zickermanska textilverket har under året ökats med 1,754 bilder, delvis i färg, varjämte inlämnats 1,500 negativ.

De högre ståndens kultur.

Arkivsamlingarna rörande de högre ståndens kultur ha under året mottagit betydande tillskott dels genom de från museet bedrivna herrgårdsundersökningarna, dels i form av några större bildsamlingar. Bland de senare märkas i första hand den till över 3,000 blad uppgående samlingen av blyertsteckningar av F. Boberg, utgörande hela skissmaterialet till hans serie kolteckningar »Svenska bilder från början av 1900-talet». Samlingen omfattar allehanda arter av byggnader m. m. och betyder alltså ett tillskott till nära nog samtliga nedan (jfr också ovan under Allmogens kultur!) upptagna avdelningar av arkivet. Större samlingar av fotografiska negativ ha förvärvats från hovfotografen Blomberg (Stockholm, herrgårdar m. m. omkr. 1,500 st.), flygfotografen O. Bladh (städer, herrgårdar, omkr. 175 st.; jfr dock även ovan under Allmogens kultur!) samt de nedan å herrgårdsarkivet omtalade gåvorna av E. Lundquists bokförlag och Svenska Dagbladets herrgårdstävlan. Fördelningen av förvärven inom de olika grupperna är i korthet följande:

Städer. Från Stockholm omkr. 450 fotografier, de flesta med negativ, därav c:a 200 äldre bilder (Blomberg), c:a 100 flygbilder samt en serie bilder från flyttningen av Artur Hazelius' födelsehus från Surbrunnsgatan. — Från landets övriga städer ett hundratal fotografier av olika slag. Skissbok med teckningar från Visby av R. Gagge 1872.

Herrgårdar. Herrgårdsarkivet har under detta år vunnit ett betydande tillskott både genom gåvor och undersökningsresor. De större posterna äro följande: Från en av Svenska Dagbladet anordnad tävlan rörande bilder från envåningsherrgårdar överlämnades av tidningens redaktion jämte ett antal av de tävlande huvudparten av det samlade materialet utgörande omkr. 750 fotografier, ett hundratal kartor och ritningar samt beskrivningar rörande 173 herrgårdar i olika delar av Göta- och Svealand samt ett par av de norrländska landskapen. — Av E. Lundquists bokförlag överlämnades den 28 febr. på vissa villkor äganderätten till plåtmaterialet för illustrering av verket »Svenska slott och herresäten». Av detta stora och för herrgårdsarkivet mycket värdefulla material ha under året överlämnats 847 plåtar, representerande herrgårdar i skilda delar av Göta- och Svealand med exteriörer, rumsinteriörer, möbler och konst saker av allehanda slag. — Av de inköpta samlingarna falla

på herrgårdsarkivet omkr. 800 plåtar från A. Blomberg, 70 flygbilder av O. Bladh (Västmanland och Närke), samt 180 fotografier, inkomna som gåvor och inköp från skilda delar av landet. — Från de av amanuensen Bäckström ledda systematiska herrgårdsundersökningarna i Södermanland ha till herrgårdsarkivet inkommit omkr. 670 fotografier och 140 blad ritningar jämte beskrivningar. — Den undersökningsresa i Kalmar län och Öland, vari intendenten Wallin deltagit, har resulterat i omkr. 2,000 fotografier och 400 ritningar. — Jfr också ovan under Allmogens kultur om lappkatalogen över ritningar i Allmänna brandförsäkringsarkivet för landet, vilken också i stor utsträckning berör herrgårdarna.

Prästgårdar. Prästgårdsarkivet har huvudsakligen fått tillökning genom uppgifter, som insamlats under studieresor, vilkas huvudändamål fallit inom andra områden, samt genom gåvor av ett flertal personer, bland vilka märkes arkitekten Arre Essén, Stockholm. — Avskrivandet av synehandlingar från Strängnäs stift har fortsatt med omkr. 50 handlingar. Som gåva har överlämnats en samling avskrifter av prästgårdsinventarier från Dalarna från 1600-talets slut och 1700-talets förra hälft (publicerade i Fataburen 1924). — Ur en av fil. d:r H. Wählin till museets användning ställd gammal receptbok från ett skånskt prästhus gjordes en del utdrag.

Kyrkor. Omkr. 200 negativ ha inkommit, huvudsakligen från kyrkor i Uppland och Västmanland samt omkr. 50 fotografier från skilda landskap.

Lösa föremål. Förutom vad som ingår i de ovan behandlade avdelningarna, särskilt i herrgårdsarkivet, av lösa föremål, ha fotografier av dylika inkommit i följande antal: möbler omkr. 130, textilier 125, silver 100, porträtt 160. I samband med utställningen av ritningar ha omkr. 300 plåtar tagits av utställningsmaterialet.

Hazeliusarkivet.

Hit hava genom gåvor samt inköp å Bokauktionskammaren och från ett utländskt antikvariat förvärvats 10 brev och visitkort (1875—1899) av huvudsakligen autografvärde. D:r E. Modin har som gåva överlämnat sin skildring: Från Hazeli vandringsår i Norrland (Sollefteå-Bladets julnummer 1924).

Tillfälliga utställningar, byten, depositioner, utlån.

Utställningar. Från Röhsska Konstslöjdmuseet i Göteborg överflyttades i februari en utställning av äldre svenska teckningar till rumsinredning och konstslöjd, sammanförd från offentliga institutioner och enskilda samlingar. Tryckt katalog var uppgjord av intendenten vid Röhsska

museet Gustaf Munthe. Utställningen var i Nordiska Museet utökad med ytterligare lån från institutioner och enskilda och omfattade i sin helhet omkr. 700 blad från 1600-, 1700- och 1800-talen. Särskilt 1700-talet var rikt och fylligt företrätt med hela raden av de ledande konstnärerna samt ett urval av hantverksritningar från olika yrken. Utställningen hölls öppen 18 febr.—13 april.

Utställning av nyförvärv till allmogeavdelningen öppnades den 13 mars och till högre-ståndsavdelningen den 6 december i det för dylika utställningar avsedda rummet i kolonnvåningen.

Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund höll 16—17 april sitt årsmöte i Nordiska Museets lokal för tillfälliga utställningar, varvid även var anordnad en utställning.

Ett mindre antal målningar och teckningar med motiv från Runö, Estland, utställdes 28 april—10 maj av konstnärinnan Elsa af Kullberg i samma lokal.

Byte. Enligt enhälligt beslut av Nämnden har under året byte avslutats med Malmö Museum, varvid museet mottog en samling sydsvenska allmogeföremål, sammanlagt 87 nummer och i gengäld överlätt de förut dit deponerade handteckningarna och skisserna av Nils Olsson Blommér.

Depositioner. Från Statens Historiska Museum har i samband med regleringen museerna under året mottagit 1 000 nummer.

Från museet har deponerats: i Kungl. Livrustkammaren ett antal ordensdekorationer; i Postmuseet ett tjänstetecken från Sachsen och 188 st. poststämplat; i Frimurarordens museum ett mindre antal föremål. Jfr också nedan rörande några i Motala Museum deponerade träskulpturer.

Utlån. Under maj och juni månader voro ett antal allmogemålningar från Syd-Sverige och Dalarna, en serie av 12 st. allmogedräkter påklädda dockor, och ett större antal textilier utlånade till Paris för en utställning i Maison Watteau, anordnad av L'association des artistes scandinaves. Till denna utställning hade också utgivits en illustrerad katalog: L'art ancien populaire suédois. — Ferdinand Bobergs kolteckningar ha varit utlånade till en utställning i Liljevalchs konsthall och i urval för utställning i Göteborgs konstmuseum; vidare också till Sv. Handelskammaren i New York för anordnande av vandringsutställning i Nordamerikas Förenta Stater. — Ett antal skulpturer i trä, utförda av fröken Sofie Isberg, utlånades till Motala Museum och deponerades sedermera där. — Ett broderat hängkläde från Blekinge har lånats till Röhsska Konstslöjdmuseet, Göteborg och 112 fotografier, färgreproduktioner och brevkort med bilder av interiörer, dräkter och textilier till Östergötlands Läns Hemslöjdsförening, Linköping. 8 st. akvareller av A. T. Gellerstedt utlånades till Konstakademien för en utställning av svenska akvareller 8 april—15 maj.

Samtliga dessa föremål hava inom bestämd tid i oskadat skick återlämnats.

Utgivna arbeten.

Museets publikationer. Tidskriften *Fataburen* 1925, omfattande fyra häften, av vilka h. 2—3 såsom dubbelhäfte, 168 sid. Med sistnämnda häfte följde Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och förvaltning år 1924, 77 sid., samt Redogörelse för Kungl. Livrustkammarens och därmed förenade samlingars utveckling och förvaltning år 1924, 13 sid.

Av vägledningar inom museet har utgivits *Führer durch die Sammlung des Nordiska Museet* (övers. av Vägledning genom samtliga avdelningar 1920), 101 sid. — En ny vägledning genom Skansens kulturhistoriska avdelning av Sigurd Erixon, 186 sid. med 105 fig. och karta, har under året utgivits. Samtidigt har denna utgivits på tyska (*Führer durch Skansens kulturgeschichtliche Abteilung*). — Ett tilläggsblad har tryckts till Karl Asplund, Julius Kronbergs atelier och efterlämnade arbeten.

Vidare har genom museet utgivits *Möbler och heminredning i svenska bygder* av Sigurd Erixon och *Textilt bildverk* av Emilie von Walterstorff, om vilka båda se nedan under respektive tjänstemän samt *Det svenska tenn-gjutarehantverkets historia* av Albert Löfgren. Del I. Stockholms kanngjutareskrå intill år 1720. Band I. Organisation, närings- och sociala förhållanden. 322 + 90 sid., 16 planscher.

Av tjänstemännen utgivna arbeten. Av museets och Livrustkammarens tjänstemän gemensamt utgavs till styresmannen dr Upmarks femtioårsdag den 13 mars publikationen *Från Nordiska Museets samlingar, bilder och studier*. 32 planscher och 72 sidor text i fol. Arbetet bekostades av ett antal av närmare 600 personer och institutioner, vilka undertecknat dedikationen.

Styresmannen dr Upmark: »Guld- och silversmeder i Sverige 1520—1850», 951 + VI sidor, med 6 764 stämpelavbildningar, 91 avbildningar av stadsvapen och 94 illustrationer, A.-B. G. Tisells förlag. Stockholm 1925. — »Jean Eric Rehns egenhändiga förteckningar över av honom utförda arbeten», i Sankt Eriks årsbok 1925. — Redigerat och utgivet Samf. St. Eriks årsbok 1925.

Intendenten Hammarstedt: artiklar i *Nordisk Familjebok*, 2:a och 3:e uppl. och i *Reallexikon der Vorgeschichte*, herausgegeben vom M. Ebert, Berlin, samt uppsatserna »Svenska folklivsmålningar från 1600- och 1700-talen», i *Rig* 1925; »Julkakor — solbilder», i *Från Nordiska Museets samlingar*; »Nils Keyland. Några ord om hans vetenskapliga verksamhet. Jämte bibliografi», i *Fataburen* 1925; ävensom recensioner i samma tidskrift.

Intendenten Erixon: »Kronstänger» och »Övergångsstilen i dalamåleriet», i *Från Nordiska Museets samlingar*; »Knuttimrade gärdsgårdar och andra

hågnader på Södertörn», i Bygden, Östra Södermanlands kulturhistoriska förenings årsskrift 1925; »Borgmästaren Jöns Cedermarcks beskrivning över Söderköping 1691» med inledning, i St. Ragnhilds gilles årsbok, Söderköping; »En 1700-tals beskrivning över Snävringe härad i Västmanland» med inledning», i Västmanlands fornminnesförenings årsskrift 1925; »Något om byliv i Dalarna», i Landskommunernas tidskrifts dalanummer 1925; Vägledning genom Skansens kulturhistoriska avdelning, även samtidigt utgiven på tyska; »Anders Eriksson i Ås», i Studier tillägnade Algot Friberg den 2 sept. 1925 (tidskriften Rig); »Stängseltyper i Blekinge», i Blekinge hembygdsförbunds årsbok 1925; »Möbler och heminredning i svenska bygder», del I, LIX sid. + 248 sid. planscher, Nordiska Museets förlag 1925; artiklar i Nordisk Familjebok, 3:e uppl. (bl. a. etnografiska översikter över Blekinge och Bohuslän); recensioner i Fataburen.

Intendenten Wallin: »Ruttak från Tynnelsö slott» och »Nils Dahlins gustavianska möbler», i Från Nordiska Museets samlingar; »Strängnäs förstörelse» i Rig 1925; »Sengustavianska möbler från Sydsverige eller Danmark» i Fataburen 1925.

Amanuensen Ambrosiani: »Nyfunna nordiska medeltidsdräkter, En resumé», i Rig 1925; »Några notiser om Röttle pappersbruk», i Rig 1925; »Stockholms byggmästareämbetes låda», i Från Nordiska Museets samlingar; smärre meddelanden, recensioner i Rig och i Svensk papperstidning; »Byggnader av tegel från romansk tid», i Tegel 1925 (fortsättes); Redigerat Förenings för svensk kulturhistoria tidskrift Rig och övriga publikationer.

Amanuensen Bäckström: »Prechtska speglar», »Kungsholmsglas» och »Odekorerade Mariebergsfajanser med lila-tonad glasyr», i Från Nordiska Museets samlingar; bidrag till Nordisk Familjebok, 2:a uppl:s supplement.

Amanuensen Klein: Inledning till »Schweden» i »Skandinavien», ingående i serien Orbis Pictus, utg. av Verlag Ernst Wasmuth, Berlin; »Silvret på lappdräkterna» i Från Nordiska Museets samlingar; »Führer durch Skansens kulturgeschichtliche Abteilung» (tysk översättning av S. Erixons vägledning genom Skansens kulturhistoriska avdelning); J. G. Frazer, Den Gyllene Grenen, en studie i magi och religion, I och II, Bokförlaget Natur och Kultur, 883 s. (översättning av J. G. Frazer, The Golden Bough jämte noter rörande svenska i arbetet berörda förhållanden); ett antal artiklar rörande svensk etnologi i Bonniers Konversationslexikon; uppsatser och recensioner i Svenska Dagbladet, Studiekamraten, Biblioteksbladet m. fl. tidningar och tidskrifter; texter till Ferdinand Bobergs Svenska bilder i Vårt Hem.

E. o. amanuensen Berg: »Lassånasläden», i Från Nordiska Museets samlingar; »Bondbröllop i Sorunda» i Bygden, Östra Södermanlands kulturhistoriska förenings årsskrift 1925; »Några anteckningar om svedjebbruk, fallkratta och gaffelplog i Västmanland», i Västmanlands fornminnesförenings årsskr. XV;

artiklar i Nordisk Familjeboks 3:e uppl. (under Bostad, By etc.) och i Ebert, Reallexikon der Vorgeschichte, recension i Fornvännen; artiklar och recensioner i tidskrifter och tidningar.

E. o. amanuensen Svensson: »Blekingestolar» i Från Nordiska Museets samlingar; recension i Fataburen; ett flertal artiklar i Socialdemokraten etc.

Amanuensen fröken Visen Lewin: »Svenskt bokband från år 1635», i Från Nordiska Museets samlingar; biträtt styresmannen vid utgivandet av tidskriften Fataburen.

Amanuensen fröken Anna Lewin: »Täcken med applikationsbroderier från den yngre Vasatiden» och »Kostymbild från år 1833», i Från Nordiska Museets samlingar.

Amanuensen fröken Hagberg: »Julstakar och julträd», i Från Nordiska Museets samlingar; »Fadderkrona och Fadderkyss», i Studier tillägnade Algot Friberg den 2 sept. 1925 (tidskriften Rig); »Nordische Weihnachtsbräuche zu früherer Zeit», i »Reichsflagge», Nürnberg 17. 12. 1925; »Weihnachten in Schweden in früherer Zeit», i »Jenaische Zeitung», Jena 19. 12. 1925.

Amanuensen fröken Cederblom: »1600-talets duk och disk», i Från Nordiska Museets samlingar; tillägg till Bengt Cnattingius: En notis om Vingåkersdräkten 1794, i Fataburen 1925.

Amanuensen fröken v. Walterstoff: »Textilt Bildverk», 110 sid. + 245 fig., Stockholm 1925; »Flamskvävda bänkakläden» i Från Nordiska Museets Samlingar; Kapitlet »Vävt teknik» i Bronsåldersmanteln från Gerumsberget, K. V. Hist. och Ant. Akad:s monografiserier nr. 15.

Amanuensen fröken Stridsberg: »Halmkrona från Wormsö», i Från Nordiska Museets samlingar.

Amanuensen fröken Rudbeck: »Stickad manströja från Delsbo», i Från Nordiska Museets samlingar.

Amanuensen fröken Bergström: »Fritz von Dardels folklivsbilder», i Från Nordiska Museets samlingar.

Undersöknings- och studieresor.

Styresmannen dr Upmark reste i slutet av juni—början av juli till Finland för deltagande i Skandinaviska Museiförbundets möte i Helsingfors; i slutet av juli för deltagande i ett hembygdsnöte i Närke samt till herrgårdar i Södermanland; i mitten av september till Södermanland samt med automobil till Finspång—Motala—Vadstena—Alvestra—Skänninge; den 3 oktober för en auktion till Örebro.

Intendenten Hammarstedt: på egen bekostnad under semestern en resa till Köpenhamn, varvid därvarande museer studerades.

Intendenten Behm deltog i sin egenskap av förste vice president i »Internationale Gesellschaft zur Erhaltung des Wisents» på egen bekostnad i sällskapetets första kongress den 27—28 september i Berlin och företog i samband härmed en studieresa till Hamburg och Köpenhamn.

Intendenten Erixon: till Dalarna 6—12 mars i och för byggnadsförvärv för Skansen m. m.; till Dalarna 9—26 juni i samband med byundersökningarna; till Finland 27 juni—2 juli för deltagande i Skandinaviska Museiförbundets möte och i samband därmed besök i Åbo och Helsingfors; till Skåne 5 juli—15 juli i samband med byundersökningarna; besökte Herrborum i Östergötland för förvärv av gamla åkdon i september och V. Vingåker och Julita i Södermanland i november för rådgivning rörande därvarande hembygdsmuseer; på enskild bekostnad kortare besök i Västerås i mars, i Uppsala vid olika tillfällen, i Härkeberga i Uppland i juni, i Köpenhamn i juli, i Fellingsbro i Närke i september och i Karlstad och Arvika i december.

Intendenten Wallin studerade kyrkor, herrgårdar m. m. i Finland 24 juni—7 juli och bevistade därunder Skandinaviska Museiförbundets möte i Helsingfors; studerade tillsammans med intendenten vid Kalmar Museum M. Hofrén herrgårdskulturen i Kalmar län och på Öland 17 juli—22 sept.

Amanuensen Ambrosiani: i juni—juli till Åbo, herrgårdar och kyrkor i södra Finland och Tavastland, och till kulturhistoriska möten i Helsingfors; i slutet av juli till Gotlands fornvänners 50-års jubileum i Visby och i september till Jönköping. Dessutom flera kortare resor i Mälardalen.

Amanuensen Bäckström: den 17 juni till Rydboholm; resor i samband med herrgårdsexpeditionen i Södermanland 1—14 juli, 23 juli—8 augusti och 2—23 sept.; resa på egen bekostnad 10—31 dec. till München och Rom, varvid även studier gjordes i flera därvarande museer.

Amanuensen Klein: I senare hälften av mars resa till Lappland, delvis på Museets bekostnad; 29 april—2 maj resa till Lund för hållande av föredrag på seminariet i folkminnesforskning; 7 juli—10 augusti, delvis på museets, delvis på egen bekostnad resa i Lappland i och för etnografiska studier, varvid uppmätningar av byggnader samt fotografier (ca 130 st.) hemfördes; i augusti på egen bekostnad resa till Visby (över en söndag) för besök i Gotlands fornsal; i september på egen bekostnad resa till Mora, Ludvika och Hedemora för studier i ortsmuseer; i samband därmed resa till Floda i Dalarna för kinematografering och beskrivning av en gammal dans, »Huppelen».

E. o. amanuensen Berg företog den 1 januari en resa till Klunkhyttan, Hindinge sn för beseende av några äldre bergsmanshus; 25—27 april gjordes en del kompletterande studier i Kopparbergs museum och rörande Laxbro gård; ledde den 11 juni—26 juli byundersökningar i Dalsland och Småland; 8—10 november besöktes Arvika för konferens angående framlidne intendenten

Nils Keylands efterlämnade papper; 10—23 resa på egen bekostnad till södra Dalsland för studier; under året flera resor inom Västmanlands län.

E. o. amanuensen Svensson: För byundersökningarna resor i Jämshögs och Kyrkhults socknar i Blekinge 30 maj—12 juni, i Skåne 6 juli—15 augusti, på Bornholm 16—23 augusti; besökte i samband härmed kulturmässan i Ystad och ett flertal av hembygdsmuseerna i Skåne samt Rønne museum; besökte d. 20 september hemslöjdsutställningen i Strängnäs.

Amanuensen fröken Anna Lewin: 20 sept. besök å hemslöjdsutställning i Strängnäs.

Amanuensen fröken Hagberg reste 28 april—5 maj inom Kumla, Gällersta och Hallsbergs socknar, Närke samt V. Vingåkers socken, Södermanland (uppteckningar av folksed och folktro, föredrag och fotograferin); deltog i juni i Upplands Forminnesförenings utfärd till Alunda, Skefthammar och Gimo; reste 23—27 sept. inom Fellingsbro sn, Västmanland.

Amanuensen fröken v. Walterstorff: 20 sept. besök å hemslöjdsutställning i Strängnäs.

Byundersökningarna ha under sommaren 1925 fortsatts under intendenten Sigurd Erixons ledning och efter följande program:

1) En undersökningsresa av e. o. amanuensen, fil. kand. Sigfrid Svensson i maj månad i Blekinge. Blekinge hembygdsförbund deltog i kostnaderna.

2) En expedition i Dalarna under större delen av juni månad. Ledare: intendenten Sigurd Erixon. Medarbetare: kand. Olof Ekberg och kand. G. Ullenius.

3) En resa av kand. Olof Ekberg i Dalarna för fotografering huvudsakligen av interiörer, möbler och inredningsdetaljer. Pågick under juli och förra hälften av augusti månader.

4) En resa av kand. G. Ullenius i Dalarna för utbildning i akvarell av förnämligare vägg- och takmålningar. Pågick under juli och förra hälften av augusti månader.

5) En undersökningsresa av antikvarien Ola Bannbers i Dalarna. Har pågått under en del av hösten 1925.

6) En expedition i Närke, Dalsland och Småland från mitten av juni till slutet av juli månad. Ledare: e. o. amanuensen, fil. kand. Gösta Berg. Medarbetare: arkitekt J. Lindros.

7) En expedition under juli och augusti månader i Skåne. Ledare: under en del av tiden intendenten Sigurd Erixon. Medarbetare: e. o. amanuensen Sigfrid Svensson, som en del av tiden reste ensam.

8) En uppmättningsresa i augusti månad i Skåne av arkitekt J. Lindros.

9) En undersökningsresa av amanuensen Gösta Montell i Värmland under senare delen av augusti och förra hälften av september månader. Värmlands fornminnesförening deltog i kostnaderna.

Som bidrag till täckning av kostnaderna för byundersökningarna erhöll intendenten Erixon ett statsanslag av 3,000 kr. Av person, som önskar vara onämnd, erhöles 100 kr., avsedda för undersökningar i Närke.

Herrgårdsundersökningarna. Södermanland. Inom ett område i mellerta Södermanland, ungefär motsvarande Villåttinge härad, företogs under sommaren en systematisk undersökning av herrgårdskulturen enligt en av amanuensen Arvid Bäckström uppgjord plan. Arbetet, som leddes av amanuensen Bäckström med biträde av fil. kand. B. Waldén och fil. kand. G. Selling, omfattade fotografering av exteriörer och interiörer, av tids- eller stiltypiska detaljer i fast och lös inredning, av kakelugnar, möbler m. m., studier av förefintligt arkivmaterial (kartor m. m.) samt korta beskrivningar; ett 40-tal gårdar besöktes. — Kostnaderna ha bestritts genom en av nämnden beviljad höjning av det ordinarie reseanslaget.

Kalmar län och Öland. I samarbete med Beredningen för Kulturmässan i Kalmar och Kalmar läns fornminnesförening ha studieresor företagits till herrgårdar inom Kalmar län och Öland. I dessa resor deltog intendenten Wallin, intendenten vid Kalmar Museum Manne Hofrén, arkitekterna Rudolf Holmgren och Herbert Kockum samt på Öland fil. d:r Ernst E. Aréen. Under c:a tre månader besöktes omkr. 200 gårdar, representerande hela skalan allt ifrån de stora herrgårdarna och slotten intill boställen och andra smärre gårdar med ståndsmässig bebyggelse. Undersökningen avsåg att ge en översiktlig kunskap om områdets herrgårdskultur, och resultatet är avsett att i första hand komma till användning för en herrgårdsutställning vid Kulturmässan i Kalmar 1926 och därefter i någon form publiceras genom Kalmar Läns Fornminnesförenings försorg. — Nordiska Museets andel av kostnaderna har utgått av det ordinarie reseanslaget.

Föreläsningar och demonstrationer.

Styresmannen d:r Upmark: demonstration av avdelningen för de högre stånden under 1925 års sommarkurser; demonstration av Ferd. Bobergs kolteckningar: slott och herresäten, vid utställning i Liljewalchs konsthall 5 april.

Intendenten Erixon: »Heminredningskonst i svenska bygder», föreläsning för Konsthantverkarnes gille 28 jan.; föreläsning och demonstration i Nordiska Museet för Arbetarnes bildningsförbund 22 mars; demonstration av Skansen för damer vid Svenska teknologföreningens möte 24 mars; »Inredning och möbelkonst i svenska bygder», föreläsning vid Västmanlands fornminnesförenings årsmöte i Västerås 29 mars; demonstration av Ferdinand Bobergs kolteckningar av allmogebyggnader på utställningen i Liljewalchs konsthall 6 april; demonstration av Nordiska Museet och Skansen för studenter vid Upp-

sala universitet 9 maj; »Riktlinjer för uppteckningar rörande svensk allmogekultur», föreläsning i Uppsala för studenter vid Uppsala universitet 15 maj, de båda senare på uppdrag av universitetet; föreläsning och diskussionsinlägg rörande uppländsk bondekultur och kulturminnesvård vid instruktionskursen för upplandssocknarnas kulturminnesvårdare i Uppsala 2 juni; samma dag demonstration för deltagarna av komministergården i Härkeberga; »Svensk etnologi i översikt», inledningsföreläsning för deltagarna i sommarkurserna i Stockholm 29 juli; demonstrationer och föreläsningar rörande samlingarna i Nordiska Museet och på Skansen för samma deltagare 21, 22, 25 och 31 juli; »Gammal kultur och ny» och »Heminredning och möbelkonst i svenska bygder», föreläsningar vid kursen i hembygdsforskning i Fellingsbro folkhögskola 20 sept.; diskussionsinledning och inlägg vid samma tillfälle rörande insamlingsarbete; »Bilder från helsingländska hem», föreläsning i Helsinge gille 11 dec.

Intendenten Wallin föreläste 3 febr. i Föreningen för Svensk kulturhistoria om »Strängnäs förstörelse»; 10 febr. i Södermanlands regementes officerares kamratförening, om samma ämne; 12 febr. i K. F. U. M. i Stockholm om »Konststilarna i svensk heminredning»; 29 mars vid Västmanlands fornminnesförenings årsmöte i Västerås »Om herremannens bostad»; 19 april i Örsundsbro om Härkeberga komministerboställe; 23 maj i Föreningen Strengnenses i Stockholm om »Läroverket och den historiska staden, en Strängnäsfråga av aktuell betydelse»; 24 aug. i Sancte Christophers Gille i Kalmar: »Bort från Kalmar, en stadshistorisk utblick över andra gamla svenska städer»; 12 okt. i Föreningen för svensk kulturhistoria om »Svensk kultur i Finland, notis från en studieresa i samband med museimannamötet i Hälsingfors»; demonstrerade delar av museets högrestånds-avdelning den 15 febr. för Arbetarnas bildningsförbund; 15 mars för Hantverksinstitutets mästarekurs i metallkonst; 4 mars utställningen av äldre svenska teckningar till rumsinredning och konstslöjd för Föreningen för svensk kulturhistoria; 7 april stadsbilderna å Ferdinand Bobergs utställning av Svenska Bilder från början av 1900-talet i Liljevalchs konsthall.

Amauensen Bäckström har hållit föreläsningar med visning av museets tillfälliga utställning av äldre svenska teckningar till rumsinredning och konstslöjd i mars för möbelarkitektföreningen, Stockholm stads yrkesskolors tapetserarkurs, Tekniska skolans aftonskoleelever i möbelritning samt för Konsthantverkarnes Gille; föreläste 5 april i Västerås om Rörstrand och Marieberg (genom Folkbildningsförbundet) och 27 nov. i Göteborgs Konstslöjdmuseum om Rörstrand; handhaft planerandet och ordnandet av Arbetarnas Bildningsförbunds visningar inom museet och Skansen och fullgjort 5 dylika visningar av högre-stånds-avdelningen och delar därav.

Amanuensen Klein: Lapska avdelningen samt Museet och Skansen demonstrerade för Arbetarnes bildningsförbund och Birkagårdens folkhögskola,

skandinaviska skolbarn, inbjudna av föreningen Norden m. fl.; »Midsommarfirande i svensk folksed», radioföredrag, hållet d. 24/6; en serie populära radioföredrag för barn om kulturhistoriska elementärproblem; »Dyngbröllopet vid Haneberg», föredrag hållet i seminariet för folkminnesforskning vid Lunds universitet 30/4; »Runö», föredrag hållet i Nynäshamns föreläsningförening; föredrag om Skansen, hållet i Reval d. 16/12 på inbjudan av Föreningen för grundandet av ett estniskt friluftsmuseum.

E. o. amanuensen Berg: den 19 april tillsammans med intendenten Wallin föredrag i Örsundsbro om Härkeberga komministerboställe, den 25 april föredrag i Kopparberg om »Bergsmanshus och bergsmanshem» och den 21—22 sept. fyra föreläsningar vid en hembygdskurs i Fellingsbro.

E. o. amanuensen Svensson: föreläsningar d. 4 juni över »Bygdegränser i Blekinge» och »Blekinges allmogekonst» vid av Blekinge Hembygdsförbund anordnad folkminneskurs i Jämshög; föreläsning d. 7 december över »Sticka preussaren, en skånsk folklek» i Föreningen för svensk kulturhistoria; 3 demonstrationer av Skansen för allmänheten; demonstration av Ferdinand Bobergs utställning i Liljevalchs konsthall för studiecirkel; 3 demonstrationer för Arbetarnas Bildningsförbund av Skansen och av textilredskap.

Amanuensen fröken Hagberg demonstrerade 6 juni museets samlingar för »Svenska Körförbundet» och 21 juni för »Finska Jordbrukarungdomens förbund»; 20 juli allmogeaavdelningen för sommarkurserna; 26 juli samlingarna och Skansen för »Centralinstitution für Erziehung und Unterricht» m. fl. — Föreläste den 23 och 24 sept. vid Hembygdskursen på Fellingsbro folkhögskola med ämne: »Råd och anvisningar vid uppteckning av folkets liv och sed».

Amanuensen fröken Cederblom föreläste om svenska allmogedrakter för Kungl. skolöverstyrelsens kurs för lärarinnor vid fortsättningsskolor, för Stockholmskretsen av Sveriges slöjdläraryrkesförening och för Arbetarnas bildningsförbund. Har dessutom hållit en del föreläsningar utom museet över institutionen närliggande ämnen.

Amanuensen fröken v. Walterstorff: för K. Skolöverstyrelsens kurs för lärarinnor i fortsättningsskolor, demonstration av svenska allmogetextilier, juni—juli; för Arbetarnas Bildningsförbund, 1 timma d:o d:o i december.

Amanuensen fröken Upmark: demonstrationer av Högre ståndsavdelningen för sommarkurserna.

Offentliga uppdrag, utredningar och museal hjälpverksamhet.

Styresmannen dr Upmark har varit ledamot av den av Stockholms Stadsfullmäktige tillsatta kommittén för utredning av frågan om ett Stockholms stads museum.

Intendenten Erixon har av Kungl. Maj:t insatts som ledamot i ledningen för Uppsala landsmålsarkiv och deltagit i dess förhandlingar. Vidare har han på olika sätt biträtt med råd och anvisningar åt S:t Ragnhilds gilles museum och friluftsavdelning i Söderköping, Värmlands fornminnesförening och dess friluftsmuseum i Karlstad, Umeå museum, Östergötlands museum i Linköping, Bjärka-Säby fornhem i Östergötland, Eksjö fornminnesförening, Härkeberga hembygdsförening i Uppland, Västra Vingåkers museum, museet på Julita gård i Södermanland, Västra Värmlands fornminnesförenings museum i Arvika, Fellingsbro folkhögskolas museum och Blekinge museum. Slutligen har han lämnat anvisningar för uppförande av klockstapel vid Virsbo bruk i Västmanland och biträtt vid arbetena för räddning av Skottsbergsska huset i Karlshamn samt gjort hänvändelser till Riksantikvarien och Byggnadsstyrelsen om bevarande av Remma by i N. Unnarvads sn i Mo häd, Småland.

Intendenten Wallin har lämnat anvisningar för inredning av lokal för Tullverkets historiska samlingar i Stockholm.

Amanuensen Bäckström har deltagit i planerandet av Föreningen Nordens Finlandsvecka 15—19 mars i Stockholm.

Amanuensen Klein: i december flera besök i Uppsala för förberedelser till den kulturhistoriska Distingsmarknaden 1926, vilken leddes av Klein på uppdrag av Museets styresman i syfte att insamla medel till bevarande av komministergården i Härkeberga såsom hembygdsmuseum under Nord. Museets överinseende; den 15—20 december resa till Reval i och för föredrag och rådgivning angående ett planerat estniskt friluftsmuseum.

E. o. amanuensen Berg har i samband med resorna biträtt med råd och anvisningar åt ett flertal hembygds museer och föreningar samt varit ledamot av Örebro läns allmänna bildningsförbunds folkminneskommitté.

I Samfundet för Hembygdsvård hava styresmannen dr Upmark, intendenterna Hammarstedt och Erixon liksom tidigare företrätt museets intressen, dr Upmark som ledamot av styrelsen.

Samarbetet mellan museet och Samfundet S:t Erik, där dr Upmark varit sekreterare, har fortgått efter samma linjer som tidigare.

Skansen.

Den närmaste ledningen och övervakandet av yttre arbeten, fester, friluftsteatern och restaurantrörelsen på Skansen har handhåfts av ekonomichefen överste N. C. RINGERTZ, som biträts av överstelöjtnant O. KULLBERG. Skansens expedition och Klädkammaren ha föreståtts av amanuensen fröken ANNA RUDBECK med biträde av fröken ULLA STERKY. Anordningen av vårfesten handhades av museets tjänstemän med amanuensen E. KLEIN som ledare.

Under året har djurhuset på nedre Solliden blivit färdigt och togs i bruk i maj.

Skansens fester m. m.¹

Söndagen den 26 april Stockholms Landstormsförbunds Ungdoms-avdelnings 10-års fest. Vid Renberget slogs bivaek och härifrån företogs under dagen en del övningar och uppvisningar. — Kl. 12 fältgudstjänst vid Seglora kyrka med predikan av regementspastor Elis Schröderheim; under gudstjänsten spelades psalmer av K. Svea Livgardes musikkår.

Valborgsmässoaftonen den 30 april firades under livlig anslutning av Studenter från Stockholms förenade Studentkårer och med sång av Stockholms Studentsångarförbund under ledning av musikdirektör Einar Ralf. Folkdanser förekommo för första gången för året å banan vid Bollnässtugan av Skansens Folkdanslag som även utförde »den långa dansen» en majlek från sydöstra Skåne.

1 maj stor majfest. På middagen tal från tvenne talarstolar, musik av flera regementsmusikkårer och sång av Stockholms Allmänna Sångförening samt Stockholms Studentsångarförbund. Middagens program avslutades med »Musikfest» vid Orsakullen, varvid svenska, norska, finska och danska kompositioner utfördes. — På kvällen vidtogo konsert av K. Flottans musikkår, folkdanser samt å Nedre Solliden allmän dans. Fr. o. m. 1 maj pågick dans å N. Solliden under hela sommaren varje lördag, söndag samt vid fester.

19—27 maj. Vårfest. I denna ingingo som nämnts bondbröllop i S. Unnaryd i Småland, pantomimer efter allmogemålningar från Västbo hd samt återuppförande av Asteropheri skådespel Tisbe på Djurgårdsteatern. Ogynnsam väderlek och svår konkurrens (Röda korsveckan), som bl. a. förhindrade den sedvanliga tombolan, påverkade resultatet i ogynnsam riktning. Vid Bollnässtugan var marknad med försäljning av småländsk hemslöjd, smålandskarameller och annat. I likhet med föregående år voro dansbanor, karuseller och skjutbanor m. m. förlagda till Nedre Solliden.

Pingstdagarna — konserter av K. Flottans musikkår samt rytmiska koraler. Annandag Pingst även folkdanser och s. k. allmän dans å Nedre Solliden.

2 juni — Nordiska Skolungdomsmötet i Stockholm den 30 maj—2 juni, anordnat av Föreningen Norden, besök och avskedsfest å Skansen kl. 12,30 midd. varvid ungdomarna i skilda grupper bereddes tillfälle att bese Skansen under ledning av tjänstemän vid Museet. Vid Orsakullen hölls ett kortare anförande av dr Sven Hedin. K. Flottans musikkår spelade några stycken och sång utfördes av Stockholms Allmänna Sångförening.

6 juni — *Nationaldagen* — *Svenska Flaggens dag* inleddes festen med svensk lösen, varefter dagens program upptogs av folkdanser och kon-

¹ Jfr också under Kulturhistoriska avdelningen, sid. 41 f!

serter. — På kvällen stor konsert av en samlad kör på omkring 1 000 personer under ledning av dir. musices Hugo Alfvén bestående av olika sångföreningar samlade i Stockholm till sångarmöte. Tal av e. o. hovrättsnotarien Sven Byström. Korum förrättades av komminister Per Gyberg. Festen avslutades med flaggans högtidliga nedhalande.

7 juni, högtidsfest av de för sångfesten i Stockholm samlade sångarskolorna med konsert vid Orsakullen kl. 2 midd. och högtidstal av pastor primarius dr Nils Widner, på kvällen Skansens sedvanliga program med danser och konserter.

17 juni — Fest i anledning av Skandinavisk-Baltiska mässan. Programmet upptog sång av Sällskapet »D. S.» samt folkdanser å planen vid Seglora kyrka av medlemmar ur »Folkdansringen». I Älvrosgården berättade Delsbostintan.

Under juni och juli utfördes recitation av Fänrik Ståls sägner två gånger vid Finngården av fröken Alma Sjöman.

Midsommaraftonen firades med dans och lekar kring den vid Morastugan resta, nylövade majstången samt vid Bollnässtugan. Ett par timmar voro särskilt anslagna för de mindre barnen som då fingo dansa kring majstången och leka å slutningen vid Morastugan.

6 juli — Frälsningsarméns fest å avstängt område.

26 juli — Bellmansdagen: sång av Bellmanskören samt av en barnkör från Schebo bruk.

7 augusti — Konsert vid Orsakullen av Siljansbygdens hembygdkör; samtliga medlemmar klädda i sockendräkter. Kören dirigerades av direktör musices Hugo Alfvén.

9 augusti — Hyresgästföreningens målardalsmöte anordnat vid Orsakullen. Finansminister Ernst Wigfors talade vid festen om »Hyresfrågan i social belysning».

29—30 augusti — Fest anordnad av Arbetarnas Bildningsförbund samt Skansens arbetare. I stånden vid Bollnässtugan var försäljning av frukt, godsaker, leksaker, böcker samt tombolalotter. Programmet upptog båda dagarna sång och musik samt föredrag, lördag av studierektor d:r John Berg om »A. B. F. och bildningsarbetet». — Söndag middag hölls föredrag av major Ebbe Lieberath och därefter gymnastikuppvisning.

27 september Sång vid Övre Solliden av Stockholms Körförbund.

6 november. Gustav II Adolfs dödsdag. Konungens byst var uppställd på Orsakullen mot en granrisfond, vid bysten hölls vakt av två ryttare i officersdräkter från 30-åriga krigets tid. Uppvaktningar förekommo av Stockholms garnison.

30 november. Karl XII:s dödsdag högtidlighölls på Orsakullen, där konungens byst uppställdes och vakt hölls av soldater i K. Livregementets uni-

form. Artur Hazelius' födelsedag firades samma dag, och karoliner höllo vakt vid hans grav.

13 december. Julmarknad. De från Hultsfred inköpta marknadsstånden jämte tillfälliga bodar och tältstånd bildade marknadsgatan. På planen framför Seglora kyrka hade glöggservering anordnats i det fria med grytan hängande över ett bål. Till musik av Skansens spelmän dansades kring en på dansbanan rest julgran. Om festens rent kulturhistoriskt utformade inslag har ovan talats under avdelningen Folklivsframställningar.

I Seglora kyrka har under sommarmånaderna gudstjänst ägt rum varje sön- och helgdag fr. o. m. 3 maj t. o. m. 4 oktober. Långfredagen förrättades gudstjänst för Livregementets dragoner av regementspastor Elis Schröderheim.

Juldagsmorgonen hölls en stämmingsfull julotta med predikan av kyrkoherde Johannes Lindgren och sång från orgelläktaren av en barnkör. Kyrkan var rikt och vackert upplyst med ljus, från altaret lyste höga ljusspiror och även från altarringen strålade ljus. — Ottan var fulltaligt besökt.

Liksom föregående år har kyrkan flera gånger under sommaren upplåtits för präster vid deras besök med gamla från olika församlingar och har då bön hållits i kyrkan.

Under året hava 18 bröllop ägt rum i kyrkan, därav tvenne dubbelbröllop. I samband med högmässan den 2 augusti förrättades ett barndop.

Tre konserter hava under året givits i kyrkan, alla tre av Gösta Björk (fiol) och Dagmar Axner (piano) och samtliga med klassiskt program. — Konsertdagar voro 16, 21 och 25 juli.

Minnesringning i samband med stor flaggning ägde rum den 10 oktober för att högtidlighålla 300-års minnet av Erik Dahlbergs födelse.

Den 1 maj minnesringning efter statsrådet Hjalmar Branting, begravningsdagen. Den 27 maj i anledning av Artur Hazelius dödsdag.

Klädkammaren. Till vårfesten förfärdigades ett stort antal allmogedrakter från Södra Unnaryds sn, Västbo hd, Småland, dels för brudföljet, dels för försäljare i marknaden — därav 47 st. kvinnliga och 36 st. manliga. Till stor del vävdes tygerna efter i Nordiska Museet befintliga modeller, och anskaffades även material från hemslöjdsföreningar i Småland samt från andra håll. För brud och brudpigor samt förnämligare gäster inköptes en del vackra sidenhalsdukar.

I övrigt kan bland under året förvärvade dräkter och dräktdelar nämnas ett antal såväl manliga som kvinnliga klädesplagg från Delsbo, Hälsingland, anskaffade genom konstnären Bror Hillgren, 4 st. mansdräkter från Rättvik, samt 1 gossdräkt från Mora sn, Dalarna. Vidare kvinnliga dräkter från Leksand, Orsa och Rättvik, Dalarna, från Halland och Norrbotten. Härtill komma pälsströjor från Gagnef och Rättvik.

För ringleksbarnen hava sytts och ordnats dräkter från olika landskap samt från dalasocknarna Floda, Leksand och Rättvik.

Till Skansens Friluftsteaters framförande av »Timmerflottare» syddes en del nya dräkter samt reparerades övriga.

Skansens Friluftsteater har under sommaren givit en repris av den 1914 å Skansen givna Timmerflottare, översättning från finska folkklustspelet »Tukki-joella» av Teuvo Pakkala med musik av Oscar Merikanto. Första föreställningen gavs onsdagen den 10 juni och sista söndagen den 23 augusti. Under sommaren gåvos 82 föreställningar och inställdes 4 st., därav en söndagsmatiné på grund av för stark värme.

Teatern har liksom föregående år stått under regissörens vid K. Dramatiska teatern Gustaf Lindens ledning.

Under vintern och våren utfördes vid teatern en del större reparationsarbeten och ändringar av salongen.

Konserter hava av K. Flottans musikkår givits: sön- och helgdagar fr. o. m. Långfredagen den 10 april t. o. m. den 1 november, vardagar fr. o. m. Valborgsmässoaftonen den 30 april t. o. m. 12 september.

Restaurantrörelsen har liksom under föregående år föreståtts av källarmästare Karl Brolin.

Besök och studier.

Besök. Hela institutionen Nordiska Museet med Skansen besöktes under år 1925 av 1,040,457 personer, mot 957,591 under år 1924.

Samlingarna i museibyggnaden å Lejonslätten voro tillgängliga för besökande alla dagar i veckan, vardagar kl. 11—4, sön- och helgdagar kl. 1—4, utom under den mörka årstiden, då museets stängts något tidigare. — Stängt har museet under året varit 1 mars, långfredagen, 21—23 april och 21—25 december. — Tillträdet till Livrustkammaren var fritt söndagar och fredagar, övriga dagar berättigade inträdesavgiften till museisamlingarna även till inträde i Livrustkammaren.

Inträdesavgiften till museet har utgjort 50 öre per person.

Antalet besök under året utgjorde 54,101 mot 52,983 under år 1924.

januari	2,820	juli	6,186
februari	2,855	augusti	7,520
mars	4,738	september	5,007
april	3,863	oktober	3,832
maj	3,767	november	3,587
juni	7,795	december	2,131

Summa besök 54,101

Skansen har varit tillgänglig alla dagar i veckan från kl. 8 f. m. till kl. 10 e. m. (under den mörka årstiden till kl. 8 e. m.).

Inträdesavgiften till Skansen utgjorde från 1 jan. till 30 april 50 öre per person och från 1 maj till årets slut 75 öre per person.

Antalet besök under året utgjorde 986,356 mot 904,608 under föregående år och fördelade sig på de olika månaderna på följande sätt:

januari	22,748	juli	148,165
februari	14,720	augusti	179,677
mars	21,864	september	76,844
april	69,305	oktober	27,764
maj	156,343	november	22,194
juni	216,032	december	30,700
		Summa besök	986,356

Studiebesök. Under år 1925 utlämnades till museisamlingarna å Lejonslätten 1,072 studiekort, av vilka 1,001 även berättigade till fritt tillträde. Studier hava idkats av K. Tekniska Högskolan, Konsthögskolan, Tekniska skolan, Handarbetets Vänners skolor, Fredrika Bremerförbundets högre yrkesskola, Stockholms Stads yrkesskolor, Kommunala mellanskolan, Andrea Encroths högre handarbetsseminarium, Johanna Brunssons vävskola, Lundins slöjdseminarium, Svensk hemslöjd samt en del målar-, elementar- och folkskolor m. fl.

Å Skansen utlämnades 713 studiekort berättigande till fritt inträde samt 71 ej gällande för inträde.

Fritt tillträde till Skansen har i överensstämmelse med de av Stockholms Stadsfullmäktige stipulerade villkoren för åtnjutande av anslaget från Stockholms stad lämnats lärjungar vid Stockholms allmänna läroverk och folkskolor och vid av staden understödda högre flickskolor, i samlad trupp under lärares ledning. Stockholms folkskoledirektion har erhållit 2,250 frikort, gällande 1 maj—30 sept., till fördelning bland skolungdom, och de högre allmänna läroverken 750 dylika kort.

Samfundet för Nordiska Museets främjande.

Samfundets styrelse, som utgöres av samma personer som museets nämnd, har under året haft ett sammanträde. Samfundets ledamöter hava haft ett sammanträde. Samfundets expedition har föreståtts av amanuensen fröken LALLA KUGELBERG.

Den 31 dec. 1925 räknade Samfundet 2,915 ledamöter; av dessa voro 49 hedersledamöter, 158 ständiga och 2,708 stiftande ledamöter, av vilka senare 903 voro befriade från avgift.

Antalet nyingångna ledamöter under året var 298. Döda under året voro 2 heders-, 2 ständiga och 83 stiftande ledamöter, varjämte 288 ledamöter utgått ur Samfundet.

Nyvalda hedersledamöter under året:

Hovjägmästare HELGE AX:SON JOHNSON.

Professor OTTO VON FRIESEN.

Docenten HERMAN GELJER.

» C. W. VON SYDOW.

Professor K. B. WIKLUND.

De avlidna hedersledamöterna voro:

Grosshandlare A. BERNSTRÖM.

Ingenjör C. A. SÖDERLUND.

Artur Hazelius-medaljen.

Enligt Nämndens beslut har den år 1893 över Artur Hazelius slagna medaljen den 30 november 1925 utdelats till nedan angivna personer såsom ett erkännande av insatser till Nordiska Museets och den svenska folklivsforskningens fromma.

I silver:

Disponenten E. MALM, Striberg.

Byggnadsrådet R. HJORTH, Stockholm.

Godsägaren, Greve N. C. MÖRNER, Herrborum.

Sognepräst PETTER ASTRUP, Lyngen, Lyngseidet (Tromsö).

Redaktör G. A. ALDÉN, Stockholm.

Rektor KARL KJELLIN, Villa Tallarne, Stäket.

I brons:

F. Läroverksadjunkten JÖNS ÅKESSON, Stehag.

Herr J. A. GÖTH, Klavreström.

Bröderna ERIKSSON, Idbäck, Malung.

Artur Hazelius-fonden.

Fonden, rörande vars bildande hänvisas till årsredogörelsen 1923, har under året vuxit dels genom bidrag tecknade å återsända listor, dels genom direkta gåvor och slutligen genom nettobehållningar av Hazelius-föreläsningar.

Hazelius-aftnarna i museet ha haft följande föreläsare och ämnen:

Den 20 februari intendenten vid Konstslöjdmuseet i Göteborg G. MUNTHE:

De kinesiska motiven i Europas konstslöjd.

Den 4 mars professor J. ROOSVAL: Den svenska stilens ursprung och natur.

Den 3 april amanuensen vid K. Livrustkammaren T. LENK: Om försvinnande hantverk.

Den 17 april intendenten vid Göteborgs Museum professor A. L. ROM-DAHL: Svenskt folkliv i svensk konst.

Alla föredragen åtföljdes av ljusbilder, amanuensen Lenks dessutom av film, tagen under ledning av föredragshållaren för Göteborgsutställningen av Svensk Filmindustri.

Fondens ställning den 31 dec. 1925 var följande:

Innestående å kapitalräkning med upplupen ränta	kr. 41,668; 55
Oguldna utgifter	» 1,934; 79
	<hr/>
	Behållning kr. 39,733; 76

Insamlingen fortgår alltjämt i förhoppning att det minimum 50,000 kr. snart nog må förefinnas, som enligt stadgarna av den 15 dec. 1924 (se redogörelsen 1924, sid. 69) möjliggör fondens första användande till sitt avsedda ändamål »att bekosta eller understödja utgivande av skrifter, såväl vetenskapliga som populära, ägnade att sprida kunskap om det rika material till svensk odlingshistoria, som finnes samlat inom Nordiska Museet och Skansen».

Arbetet i samband med fonden, särskilt ordnandet av Hazelius-aftnarna, har närmast ålegat amanuensen A. BÆCKSTRÖM.

Ekonomi.

Nordiska Museets räkenskapskontor har stått under ledning av ekonomichefen, överste N. C. RINGERTZ, som haft biträde av amanuenserna, fröknarna SELMA STRÖM och IDA MÖLLER samt bokhållaren HARALD ENGWALL. Under sommarmånaderna tjänstgjorde vid räkenskapskontoret amanuensen fru LILLY ÅHMARK. — Som extra biträde åt ekonomichefen tjänstgjorde överstelöjtnant O. KULLBERG.

Här nedan meddelade revisionsberättelse avser år 1924, icke år 1925. — De av Kungl. Vetenskapsakademien för år 1925 utsedda revisorerna äro professorerna v. EULER, FREDHOLM och PETERSSON.

Revisionsberättelsen för 1924 har följande lydelse:

Till Kungl. Vetenskapsakademien.

Undertecknade, av K. Akademien utsedda till revisorer av Nordiska Museets räkenskaper och förvaltning för år 1924, få härmed avgiva följande revisionsberättelse. Siffergranskning har, jämlikt bifogade intyg, blivit verkställd av därtill utsedd person utan att giva anledning till anmärkning.

*Sammandrag av Nordiska Museets utgående balansräkning den 31 dec. 1924.**Tillgångar:*

Museibyggnaden	3,449,751: 75
Skansens kapitalvärde	1,554,053: 92
Samlingar	722,228: 86
Inventarier	53,239: 22
Bibliotek	63,363: 77
Diverse fordringar	48,225: 16
Bankräkningar	180,592: 82
Obligationer	982,828: 96
Kassabehållning	14,848: 55
	<hr/>
	Summa kronor 7,069,132: 51

Skulder:

Fonder	1,233,241: 17
Stockholms stad	22,527: 17
Andra skulder	60,847: 91
Livrustkammaren	4,388: 80
Behållning vid årets slut	5,748,127: 46
	<hr/>
	Summa kronor 7,069,132: 51

Museets värdepapper befinna sig fortfarande i Skandinaviska Kreditaktiebolagets vård och förvar. Bankbeskedet härom har av oss jämförts med museets räkenskaper utan att giva anledning till någon erinran.

Huvudbokens sammandrag av inkomster och utgifter visa följande ställning den 31 dec. 1924.

Inkomster:

Statsanslag	185,198: 65
Från Samfundet för Nordiska Museets främjande	9,575: 90
Inträdesavgifter	19,550: 05
Årskort	14,355: —
Förlagsartiklar	10,000: 63
Räntor	3,491: 23
Fonder och anslag	42,696: 14
Överskjutande inkomst från Skansen	48,733: 75
Brist	84,440: 59
	<hr/>
	Summa kronor 418,041: 94

Utgifter:

Löner och arvoden	219,992: 67
Litterära arbeten och fotografering	22,907: 59
Expeditions- och resekostnader	18,627: 28
Försäkringskostnader	3,161: 79
Underhålls- och inredningsarbeten	15,227: 87
Vatten, värme och ljus	29,199: 93
Livrustkammaren	10,842: 19
Samlingar, böcker och inventarier	42,121: 96
Extra renhållning och vaktjänst	9,959: 89
Sjukdoms- och olycksfallsförsäkring	284: 34
Överföring till pensionsfonden	6,000: —
Pensioner under året	4,605: 34
Fester och diverse	4,957: 61
Gustav Vasa-statyn	30,000: —
Utställningskostnader	153: 48
	<hr/>
	Summa kronor 418,041: 94

I jämförelse med föregående år har statsanslaget minskats med kr. 17,697: 09, Skansens överskott med kr. 83,334: 58 och årets behållning med kr. 88,723: 62. Stockholm i december 1925.

Ivar Fredholm.

H. v. Euler.

Till Kungl. Vetenskapsakademien.

I sammanhang med revisionen av Nordiska Museets räkenskaper och förvaltning hava vi granskat Samfundets för Nordiska Museets främjande räkenskaper för år 1924 och därvid icke funnit någon anledning till anmärkning.

Stockholm den 27 december 1925.

Ivar Fredholm.

H. v. Euler.

Vid siffergranskning av 1924 års räkenskaper för Nordiska Museet och Samfundet för Nordiska Museets främjande har någon anledning till anmärkning icke förekommit, alla utgiftsposter hava vid jämförelse med bilagorna visat sig vara riktigt verifierade, vilket härmed intyggas.

Stockholm den 15 oktober 1925.

Hj. Tillberg.

Samfundet Nordiska Museets Vänner.

Styrelseberättelse för år 1925.

Samfundets medlemsantal, som den 31 december 1924 uppgick till 196 personer, däraf 114 ständiga och 82 årligen betalande, har under året nedgått och uppgick den 31 december 1925 till 183 personer, däraf 114 ständiga och 69 årligen betalande ledamöter.

Något årsmöte har under året icke ägt rum, men styrelsen avgav sin berättelse den 6 maj 1925 och revisionsberättelse den 5 maj 1925. Då sistnämnda berättelse icke innehöll någon anmärkning och annan anledning, på grund av de fåtaliga inköp som under varen 1925 blivit gjorda, icke förefanns att sammankalla Samfundet, har styrelsen icke anordnat årsmöte under sistnämnda år.

Förutvarande styrelse och revisorer hava under året fortfarande fungerat, nämligen H. K. H. Hertigen av Västergötland Prins Carl, ordförande; presidenten Nils Lilienberg, vice ordförande; grevinnan Ella von Rosen, född Wijk; hovjägmästaren Helge Ax:son Johnson, skattmästare; fl. dr Gustaf Upmark, sekreterare; ersättare i styrelsen disponenten Carl Sahlin och riksantikvarien Sigurd Curman; revisorer disponenten Harald Almström och direktör Gösta Carr med kanslirådet Carl Edelstam som ersättare. — Presidenten Nils Lilienberg anmälde i skrivelse den 23 mars 1925, att han på grund av sin utnämning till president i Göta Hovrätt och däraf föranledda avflyttning till Jönköping nödgades avsäga sig uppdraget att vara ledamot av styrelsen. Då något årsmöte sedan dess icke ägt rum, har nyval efter presidenten Lilienbergs icke skett, utan har i hans ställe suppleanten disponenten Carl Sahlin tjänstgjort.

Styrelsen har under året hållit ett sammanträde, nämligen den 18 november 1925, varvid bl. a. följande ärenden förekommo, nämligen: styrelsens berättelse för år 1924; revisorernas berättelse för år 1924; förslag om sådan ändring av stadgarna, att styrelse och revisorer borde väljas för en tid av tre år; förslag om beredande av möjlighet för förutvarande årligen betalande ledamöter att bliva ständiga genom inbetalning på en gång av det belopp, som utgjorde skillnaden mellan ständigt ledamotsavgift och det sammanlagda belopp vederbörande hittills inbetalat i årsavgifter. Då båda sistnämnda förslagen skulle föreläggas Samfundet vid det stundande allmänna sammanträdet under varen 1926. — Vidare anmäldes av inköpsutskottet under år 1925 avslutade inköp, nämligen av en gustaviansk kaffekanna av silver: pris 600 kr. och en themaskin i empirestil av silver: pris 600 kr. Till återuppförande av en svalgångsbod invid Laxbrostugan å Skansen beviljades Nordiska Museet ett lån av 6,000 kr., som skulle vara räntefritt under år 1926.

Årsmöte skulle äga rum å Skansen under instundande maj månad 1926.

Det sammanlagda belopp, för vilket inköp under de år, 1919—1925, under vilka Samfundet varit i verksamhet, blivit gjorda, uppgingo sålunda till 112,475 kronor.

Beträffande Samfundets ekonomiska ställning får styrelsen hänvisa till den berättelse, som avgives av revisorerna.
Stockholm den 19 mars 1926.

Carl

Gustaf Upmark.

Revisionsberättelse.

Undertecknade, utsedda att granska Samfundet Nordiska Museets Vänners förvaltning och räkenskaper för år 1925, få efter verkställd revision avgiva följande berättelse:

Vi hava tagit del av Styrelsens protokoll och övriga handlingar samt genomgått räkenskaperna, vilka äro förda med ordning och noggrannhet, och utgifterna äro vederbörligen verifierade.

Värdehandlingarna, som förvaras i skattmästarens fack i Stockholms Enskilda Bank, hava av oss genomgåts.

Räkenskaperna utvisa följande:

Inkomster:

Årsavgifter	Kr.	6,900:—
Räntor	>	6,809:87
	Kr.	13,709:87

Utgifter:

Förvärv av föremål	Kr.	3,395:—
Diverse omkostnader	>	53:20
Överfört till kapitalfonden	>	10,261:17
	Kr.	13,709:87

Ställningen den 31 december 1925:

Tillgångar:

Kontant i kassan	Kr.	339:07
Innestående å uppsägningsräkning i Stockholms Enskilda Bank	>	3,821:86
Nom. \$ 30,000 Svenska Statens 6 % obligationer av år 1919	>	119,434:60
Fordran hos Nordiska Museet	>	6,000:—
	Kr.	129,595:03

Skulder:

Kapitalfonden	Kr.	129,595:03
-------------------------	-----	------------

Vi tillstyrka årsstämman att bevilja Styrelsen tacksam ansvarsfrihet för 1925 års förvaltning.

Stockholm den 20 mars 1926.

Harald Almström.

Gösta Carr.

Gåvor.

Penninggåvor 1925.

Mars 13. Laurin, Elise, f. Laurin, Stockholm, till lagning av ett gammalt instrument	500:—
Juni 26. Onämnd till byundersökning i Närke	100:—
	Transport 600:—

	Transport	600:—
Johnson, Helge Axelson, hovjägmästare, Stockholm, till Gustaf Vasa-statyfonden:		
¹⁵ / ₅	10,000:—	
⁴ / ₇	5,000:—	
³⁰ / ₉	5,000:—	
²⁰ / ₁₂	5,000:—	25,000:—
Till Artur Hazelius-fonden har under 1925 avlämnats insamlade medel . .		4,141:—
		Kr. 29,741:—

Gåvor till Nordiska Museets samlingar hava år 1925 lämnats av följande personer.

Ahrens, Elsa, f. Swahn, fru, Stockholm. — Almedals fabriker genom direktör Carl Brander, Stockholm: åskådningstafla för linberedning. — Alyhr, H., fru, Stockholm. — Amsbergs församling, Dalarna. — Andersson, C. Th., antikvitetshandlare, Stockholm. — Andersson, Constance, fröken, Stockholm. — Andersson, J., stafare, Säby. — Andersson, Karin, fru, Gåsvarv, Älvdalen. — Andersson, Lars Erik, Grångärde. — Andersson, M. Isak, hemmansägare, Kosta, Lit. — Andersson, Sofia, fru, Övre Trätte, Svanesund. — Andréen, Märta, f. Matson, fru, Stockholm. — Arwidsson, I., docent, Uppsala.

Bäckström, Dagmar, f. Josefsson, fru, Stockholm. — Beckman, Isabella, fröken, enligt testamentariskt förordnande, genom fröken A. Beckman, Stockholm: kortlek med verser av K. A. Nicander. — Behm, Sigrid, f. Millrath, fru, Stockholm. — Berg, G., amanuens, Stockholm. — Berg, N., grosshandlare, Stockholm: barnporträtt i olja från 1840-talet. — Berghmark, Sofie, fröken, Skellefteå. — Berglind, C. G., nämndeman, Böle, Skultuna. — Bildt, Didrik, herr, Stockholm. — Björck, Lotten, f. Åkerberg, fru, Augustendal: en samling gulddragarverktyg. — Blomstedt, Ida, fröken, Stockholm. — Boklund, Signe, fru, Stockholm. — Boktryckerikonstföreläsningskapets sjuk- och begravningshjälpskassa genom ingenjör C. Ramström, Stockholm: kassakista och räkneskapsböcker. — Borg, A., postkontrollör, Linköping. — Bourghardt, E., konsthandlare, Stockholm. — Brahe, Anna, f. Nordenfalk, grevinna, Stockholm. — Bredberger, G., ingenjör, Stockholm. — Broman, A., ingenjör, Stockholm. — Böttiger, Anna, fröken, Stockholm.

Cederblom, Gerda, fröken, Stockholm. — Cedergren, H. I., fröken, Bäckaskogs kungsgård, Bäckaskog. — Cervin, E., godsägare, Haneberg, Vidökna. — Christofferson, O., kyrkvärd, Fru Alstad. — Cronstedt, Anna, f. Nordenfeldt, grevinna, Stockholm. — Cronstedt, Margaretha, fröken, Kihls gård, Stockholm: brudklänning från 1828 m. m. Se sid.

Danielsson, Amanda, fru, Stockholm.

Ekberg, O., kandidat, Stockholm. — Ekengren, W., järnvägstjänsteman, Luleå. — Eriksson, Bajjer Anna, Skansbacken, Näs. — Eriksson, Karin, fru, Kumbelnäs, Vämhus. — Eriksson, Knut Per Otto, Idabäck, Malung. — von Essen, Ruth, f. Wallenberg, friherrinna, Stockholm.

Falkenberg, Louise, f. Ekman, friherrinna, Stockholm: découpebilder. — Fleetwood, Georg, friherre, amanuens, Stockholm. — Flodmark, J., herr, Stockholm. — Franckenhuser, C., arkitekt, Kullo gård, Borgå.

Granberg, Sophie, fröken, Stockholm, enligt testamentariskt förordnande: sekretär i rokokost. — Gartz, Ebba, fröken, Stockholm, enligt testamentariskt förordnande: ett 1700-tals dockskåp med inredning, bordsilver, miniatyrer m. m. Se sid. 34. — Gentzel, Hildur, f. Samsøe, fru, Stockholm. — Giöbels, Selma, fröken, dödsbo genom herr Hjalmar Wijk: diverse väv- och träsnidareverktyg m. m. — Grafström, Bo, löjtnant, Karlskrona: sockerskrin av silver. — Grönwall, Åke, agronom, Vänntorp, Ulriksdal. — Gutenbergska Stiftelsens pensionskassa, genom ingenjör C. Ramström, Stockholm: räkneskapsböcker och reglementen. — Göth, J. A., författare, Klafreström.

Hallman, G. W., vaktmästare, Stockholm. — Hazelius, Gina, f. Broman, fru och Hazelius, Gunnel, fröken, Stockholm. — Herbert, Gust., Stora Tuna genom doktor K. E. Hällsjö, Stora Tuna gammalgård. — Hedberg, Emma, fru, Särna. — Hedenfelt-Blomqvist, Brita, fru, Heden, Mockfjärd. — Hedenskog, Anna, fröken, Stockholm. — Hillgren, Bror, konstnär, Stockholm: del av väggmålning från Delsbo, Helsingland m. m. — Hjelmqvist, F., f. Hildinger, fru, Mörby, Stocksund. — von Hofsten, B., herr, Stock-

holm. — von Hofsten, Mathilda, fröken, Örebro. — Holmberg, Berta, fröken, Stockholm. — Huld, H., ingenjör, Stockholm. — Hurtig, Erika, fru, Söre, Lit. — Hülphers, Lotten, fru, Stockholm: hovuniformer. — Håkansson, Maria, fru, Raflunda, Raflundabro. — Hällström, Axel, herr, Boda-Kolvik, Värmdö: schackspel från 1700-talet. — Hörlin, F., byggmästare, Stockholm.

Johanson, bröderna, arrendatorer, Holma, Herråkra. — Johansson, Edv., vaktmästare, Stockholm.

Kajser, Vendela, fröken, Stockholm. — Karlsten, Kerstin, fru, Heden, Mockfjärd. — Keylands, N., intendent, dödsbo. — Kinnander, K. M., byråchef, Stockholm. — Kjellberg, Berit Svensdotter, fröken, Västerås. — Kleberg, Karin, fru, Askim. — Konsortiet för åstadkommande av Ferdinand Bobergs »Svenska Bilder från början av 1900-talet»: 343 kolteckningar. — Kraft, E., kapellmästare, Stockholm. — Kreuger, Bessie, fröken, Stockholm: docka från 1868.

Lagercrantz, Dika, f. Wrangel, amiralinna, Skebokvarn. — Lagerström, Th., källarmästare, Stockholm, enligt testamentariskt förordnande: dryckeskanna m. fl. hedersgåvor i silver. — Lambert-Meuller, F., direktör, Stockholm. — Landsarkivet i Uppsala genom landsarkivarie J. Sandström. — Larsson, Anna, fru, Blyberg, Älvdalen. — Larsson, Knuts Kerstin, Lindbyn, Mockfjärd. — Leuhusen, G. D., friherre, Stocksund. — Lindberg, J., trafikbiträde, Bollnäs. — Lindblom, Lilly, f. Vallerstedt, fru, Stockholm. — Linderoth, C. E., godsägare, Grinda gård, Malmköping. — Lindgren, N., med. stud., Stockholm: vändbank från Järna socken, Dalarna. — Lindskog, F., herr, Hästholmen. — Lithografiska A-B:s i Norrköping avdelningskontor i Stockholm. — Ljung, Bror, köpman, Stockholm. — Ludvika gammelgård genom författaren K.-E. Forsslund, Sörvik. — Lundberg, byggmästare, Stockholm. — Lundgren, E., Änkefru, Sundby gård, Malmköping. — Lundin, E., direktör, Stockholm. — Lyttkens', Aug., byråchef, dödsbo, Stockholm: en samling lergökar och träprover. — Lönnberg, I., med. doktor, Karlshamn. — Löwenhielm, Beate, f. Löwen, friherrinna, Stockholm.

Magnusson, P. M., herr, Urshult. — Modéen, H., herr, Åsenhöga. — Modin, E., fl. doktor, Sollefteå. — Montell, G., amanuens, Göteborg. — Moreus, Selma, fröken, Stockholm. — Mårtensson, N., antikvitetshandlare, Rinkaby. — Möller, A. P., vaktmästare, Stockholm. — Mörner, N. C., greve och grevinna, Herrborum, Börrum: 10 åkdon. Se sid. 32 f.

Nilsson, Lars, Husagård, Veberöd. — Nilsson, Ragnar, ingenjör, Stockholm. — Nordin, Tyra, f. Broman, fru, Stockholm. — Nordiska Museets Vänner; tekök, kaffekanna m. m. av silver samt dräkt, som tillhört Axel v. Fersen d. y. — Nygren, N., vaktmästare, Västerås. — Nylander, H., skogvaktare, Dalkarlsberg. — Näslund, Marta, fru, Näset, Älvdalen.

Ohlson, Ella, fröken, Kiruna. — Ohlsson, N., lantbrukare, Skoglösa nr. 10, Önnestad. — Olsson, Mill Johan, Ärnäs, Limesforsen. — Olsson, Mors Emil, Sättra, Insjön. — Ottergren, F., direktör, Stockholm. — Ottergren, Valborg, f. Kahl, fru, Stockholm.

Palm, C. U., direktör, Stockholm: fruktskål av fajans, Marieberg. — Park, Sigrid, överstinna, Stockholm. — Persson, G., vaktmästare, Stockholm. — Persson, Karl, torpare, Hovmanstorp, Dalkarlsberg. — Persson, K. M., Heden, Mockfjärd. — Persson, Lassas Margareta, Alvik, Siljansnäs. — Pettersson, Aug., övergruvfogde, Dalkarlsberg. — Pettersson, Henning, herr, Gullebolet, Udenäs. — von Platen, Ellen, fröken, Stockholm. — Planthaber, Ellen, fröken, Stockholm.

Rehn, O. G., häradshövding, Stockholm. — Richert, Axianne, f. von Knorring, fru, Stockholm. — Rosén, C. A., snickare, Linköping. — von Rosen, Eugénée, greve, Örbyhus. — Rosenblad, C. G., kapten, Stockholm. — Rudén, And., herr, Östanvik, Ore. — Rydquist, Signe, fröken, Stockholm: sopplesv av silver. — Rönnqvist, Herta, fröken, Södersund, Vaddö.

Silfversvärd, Erik, revisor, Stockholm. — Sjö, E. A., herr, Gottröra. — Sjöberg, Thyra, f. Bandel, fru, Stockholm: en samling leksaker. — Sjögréen, Mathilda, fröken, Stockholm: brudklänning från år 1832. — Skogman, Gerda, fröken, Stockholm. — Skoglund, fru, Blyberg, Älvdalen. — Smith, Otto, doktor, Karlshamn: protokollsbok för Stockholms glasmästareämbete 1604. — Sparre, Anna, fröken, Stockholm. — Statens Historiska Museum. — Genom Statens Historiska Museum. — Strahl, Malin, f. Kistner, fru, Stockholm. — Stribergs A-B genom övergruvfogden Aug. Pettersson. — Ström, Selma, fröken, Stockholm. — Styrelsen för Tomt- och Byggnads A-B, Uppsala. — Sutthoff, Agnes, f. Skogman, doktorinna, Stockholm. — Svalander, Ida, f. Sandahl, fru, Uddnäs, Stäket. — Svensson, Alma, fröken, Ämäl. — Svensson, J. A., spelman, Lund. — Svensson, Josef, herr, Stockholm.

Thorsson, R., leksakshandlare, Stockholm. — Thunberg, C., byggmästare, Stockholm. — Tidblad, fru, Stockholm. — Toll, J., friherre, Vansta, Ösmo. — Tornell, A. J., byggmästare, Stockholm. — Trulsson, Olof, f. d. ringare, Fru Alstad.

Ullberg, G., pastor, Klövsvjö. — Upmark, Eva, f. Kindstrand, fru, Stockholm. — Upmark, John, godsägare, Hammar, Tungalsta.

Waldén, B., amanuens, Stockholm: dräktdelar från 1800-talet. — Genom v. Walterstorff, E., fröken, Stockholm. — Werther, Maria, f. Lindegren, fru, Stockholm. — Wilén, Brynhild, fil. stud., Uppsala. — Vinberg, Måns, Rättelöv, Balingslöv. — Wälstedt, Lennart, ingenjör, Holsåker.

Zander, Ida, f. Kockum, fru, enligt testamentariskt förordnande: silverfat, drivet och förgyllt. — Zickerman, Lilli, fröken, Vittsjö.

Åhlén, fru, Rot, Alvdalen. — Åkerhielm, I., friherrinna, Ökna, Flodafors. — Åkesson, Jöns, läroverksadjunkt, Stehag. — Åmell, N. M., antikvitetshandlare, Stockholm. — Årmann, Adelaide och Gunilla, fröknar, Örebro.

Öman, Frideborg, fru, Vadstena. — Örn, Sigrid, fröken, Linköping.

Till museets bibliotek och arkiv hava under 1925 gåvor lämnats av följande personer.

Aall, H., direktör, Oslo. — Ahlén, Abr., lektor, Stockholm. — Kungl. Akad. för de fria konsterna. — Akademisches Anskunftsamt, Universität, Berlin. — Almgren, O., prof., Uppsala. — Althin, T., intendent, Stockholm. — Améen, K. G., arkitekt, Stockholm. — Anderberg, Kr. J., läroverksadjunkt, Ängelholm. — Andersson, Agnes, fröken, Alfta. — Andréén, Märta, fru, Stockholm. — Arwidsson, I., docent, Uppsala.

Bäckström, A., fil. doktor, Stockholm. — Beckman, Nat., prof., Göteborg. — Behm, A., intendent, Stockholm. — Berg, G., amanuens, Stockholm. — Bergström, Berit, fröken, Djursholm. — Bergström, K. J., landshöv., Stockholm. — Kungl. Biblioteket, Stockholm. — Billow, A., amanuens, Stockholm. — Blee, J., skriftställare, Stockholm. — Boktryckeri-konstförvantkapets sjuk- och begravningshjälpskassa, Stockholm. — A-B Bonniers förlag. — Borg, A., postkontrollör, Linköping. — Borgenstam, E., apotekare, Falun. — Brittiska legationen, Stockholm. — Svenska Bryggareföreningen, Stockholm. — Bukowskis konsthandel, Stockholm. — Kungl. Byggnadsstyrelsen. — Böttiger, J., överintendent, Stockholm.

Caline, G., mr., Bankfields museum, Halifax. — Christoffersson, O., kyrkovärd, Fru Alstad. — Cronhamn, Estella, fru, Stockholm.

Dansk Byplanlaboratorium, Köpenhamn. — Denkmans memorial Library, Augustana College, Rock Island.

Kungl. Ecklesiastikdepartementet. — Eesti Rahva Museum, Tartu (Dorpat). — Ekberg, O., kandidat, Stockholm. — Ekberg, Hilda, fru, Stockholm. — Ekman, O., godsägare, Bjärka-Säby. — Eriksson, K., herr, Stockholm. — Erixon, S., intendent, Stockholm.

Finska Jordbruksdepartementet, Helsingfors. — Forsell, Conr. G., kamrer, Flen. — Forsslund, Maja, fröken, Kopparberg. — Fritzes hovbokhandel, Stockholm. — Fören. för svensk hemslöjd, Stockholm.

Gagge, Augusta, fru, Strömsholm. — Geijer, H., docent, Uppsala. — Generalstabens litogr. anstalt, Stockholm. — Götlind, J., fil. doktor, Uppsala.

Haberlandt, M., professor, Wien. — Hagberg, Th., kamrer, Stockholm. — Hagberg, Louise, fröken, Stockholm. — Hazelius, Gina, fru och Gunnel, fröken, Stockholm. — Hedlund, Greta, fru, Västerberg, Storvik. — Heikel, Y., fil. mag., Helsingfors. — Hildén, K., prof., Helsingfors. — Hillgren, B., konstnär, Stockholm. — Heurgren, P., länsvetrinär, Örebro. — Hofrén, M., intendent, Kalmar. — von Hofsten, B., herr, Stockholm. — Holavedens hembygdsförening, Tranås. — Holmén, E., fotograf, Stockholm. — Holmgren, Ann-Margret, professorska, Stockholm. — Hult, H., general, Hakunge.

Johnsson, P., skriftställare, Broby. — Jung, Gärda, fru, Jönköping. — Järnkonto- ret, Stockholm.

Kjellberg, S. T., intendent, Västerås. — Klein, E., amanuens, Mörby. — Kommissionen för Diplomatarium Norvegicum, Oslo. — Kungl. Kommunikationsdepartementet. — Kundzius, P., docent, Riga.

Lenk, T., amanuens, Stockholm. — Levander, L., fil. doktor, Norby, Uppsala. — Lewin, Anna, fröken, Stockholm. — Lewin, Visen, fröken, Stockholm. — Lindblom, G.,

- fil. doktor, Stockholm. — Lindhagen, A., lektor, Stockholm. — Linköpings Museum, Linköping. — Lundmark, E., fil. lic., Stockholm. — E. Lundkvists bokförlag, Stockholm. — Lyttkens', A., byråchef, sterbhus genom fru G. Jung.
- Manninen, I., docent, Tartu (Dorpat). — Modin, E., fil. doktor, Multrä. Nationalmuseum, Stockholm. — Nilsson, K. f. d. folkskollärare, Lyckeby. — Nordén, A., fil. lic., Norrköping.
- Palm, C. U., direktör, Stockholm. — Park, Sigröd, fru, Stockholm. — Petrelli, J., krigsarkivarie, Djursholms-Ösby. — Pulst, A., direktör, Eesti Rahva Museum, Tartu Dorpat. — Putman, E. K., Mr., Dawenport Iowa.
- Qvigstad, J., rektor, Tromsö, Norge.
- Red. av Idun. — Red. av Nord. Guldsmedstidning. — Red. av Svenska Dagbladet. — Red. av Svensk Turisttidning. — Red. av Svensk Världspräkstidning. — Red. av The Studio, London. — Rehn, O. G., hovrättsnotarie, Stockholm — Rikets allm. kartverk, Stockholm. — Robsahm, Maria, fru, Gärdesta, Hjo. — Roosval, J., prof., Alnäs, Djurgården. — Rosén, C. A., snickarmäst., Linköping. — Rosén, H., herr, Växjö. — Rosen, E. von, greve, Rockelstad. — Rothman, S., fil. kand., Uppsala — Rydbeck, O., prof., Lund.
- Salin, B., f. d. riksantikvarie, Stockholm. — Saxon, J. L., redaktör, Stockholm. — Schimmelpennig, C. F. V., och Ahlberg, K., apotekare, Stockholm. — Sirelius, U. T., prof., Helsingfors. — Sjöberg, Thyra, fru, Stockholm. — Sjöblom, Fr., med. doktor, Trollhättan. — Smith, O., doktor, Karlshamn. — Spolander, H. A., godsförvaltare, Kisa. — Spolander, Helga, fröken, Kisa. — Stridsberg, Laura, fröken, Stockholm. — Sunderby folkhögskola, Södra Sunderby. — Svenska generalkonsulatet, London. — Svensson, S., amanuens, Stockholm. — Stockholms stads statistiska kontor. — Sveriges och Stockholms bageriiddkarefören. gm. hr. H. Lyberg, Stockholm.
- Thorsson, R., leksakshandlare, Stockholm. — Timm, Eva, fru, Tärna.
- Ullberg, G., Komminister, Klövsvjö. — Universitetsbiblioteket, Uppsala. — Upmark, G., Nordiska Museets styresman, Stockholm. — Upmark, J., godsägare, Hammar, Tungelsta. — Upplands forminnesförening, Uppsala.
- Wallin, S., intendent, Stockholm. — Wancke, F., bankkamrer, Stockholm. — Westberg, B., agronom, Höganäs. — Widing, G., läkare, Stockholm. — Wiklund, K. B., prof., Uppsala. — Wuttke, Gabriella, fru, Furudal.
- Zangenberg, H., arkitekt, Lyngby, Danmark. — Zettervall, G., sångare, Stockholm. — Zickerman, Lilli, fröken, Vittsjö.
- Åberg, N., docent, Uppsala.
- Öman, Lisa, fröken, Saltsjö-Järta. — Östra Södermanlands kulturhistoriska fören., Södertälje.

Till Skansen hava 1925 gåvor lämnats av följande personer.

- Adling, Nils, elektriker, Stockholm.
- Behnertz, J. E., hovjägare, Fiskartorpet, Stockholm. — Bellander, Bengt, jägmästare, Östersund. — Bengtsson, Edvin, kapten, Stockholm. — Birath, E., stallmästare, Stockholm. — Björklund, Maja, fru, Stockholm. — Brolin, C., källarmästare, Stockholm: 1 vit gräsandshona. — Broman, Albin, ingenjör, Stockholm: kakelugnar till Hazelius-huset. — Brovall, A., herr, Sallby gård, Falköping: 1 korp.
- Carlbom, J. G., hr, Stockholm: 2 st. herrvästar, 1800-talet. — Carlheim-Gyllensköld, Carl, herr, Stockholm. — Christensson, Hj., direktör, Leningrad: 2 st. björnugar. — A-B Cloettas nederlag, Stockholm. — Cyrén, Otto, ingenjör, Stockholm: en samling ödlor och grodor.
- Dalkarlsbergs A-B, Striberg: Yrstatorpsboden. — Djurgårdsförvaltningen, Kungl., Stockholm.
- Ehrenberg, Gertrad, fröken, Simrishamn. — Elliot, Nils, auditör, Stockholm. — Engfeldt, Sten, herr, Stockholm. — Eriksson, David, herr, Vrena: 1 jorduggla. — Eriksson, Emil, verkmästare, Stockholm. — Eriksson, J. M., herr, Beckholmen, Stockholm. — Eriksson, Rupert, verkmästare, Stockholm.
- Forsell, K., löjtnant, Karlskrona.
- Gertz, H., med. dr., Stockholm. — Grand Hotel A-B, Stockholm. — Gustafsson, Axel, byggnadsritare, Stockholm. — Gylling, O., intendent, Malmö: 2 st. sångsvanar. — Göth, J. A., författare, Klafreström.

Hallbäck, W., kontorschef, Stockholm. — Hallner, Erik, herr, Stockholm. — Hellström, Josef, direktör, Stockholm: taktegel och kakelugnar till Hazeliushuset. — von Hofsten, G., direktör, Rosenhill, Stockholm: 2 st. angorakattor. — Hultgren, Ivar, radiotelegrafist, Stockholm. — Hulthfreds hembygdsförening, Hulthfred: marknadsbodur.

Johansson, A., fröken, Äppelvik. — Johansson, K., fågelhandlare, Stockholm.

Karlsson, K., trädgårdsmästare, Berga, Västerhanninge. — Kellin, Bengt, stud., Stockholm. — af Klinteberg, C. N., sjökapt. ångf. »Grym», Sveabolaget.

Levy, Amalia, fru, Djursholm. — Liljeberg, Gunnar, smörjare, Stockholm. — Lindeberg, H., herr, Stockholm. — Lindeberg, Alexis, herr, Stockholm. — Lindeberg, Hilma, fru, Stockholm. — Lindgren, C. A., herr, Lindsborg, Huddinge. — Lindholm, O., lokförare, Trälleborg. — Lindqvist, Melcker, konsul, Luleå: 2 st. grågäss. — Lindskog, F., trafikinspektör, Sjöstorp, Ödeshög. — Lindström, Richard, stud., Stockholm. — Lund, F., köpman, Råsunda: 1 st. rörhöna. — Lundberg, Alva, fru, Tranås. — Lundberg, Gustaf, professor, Lidingö: 1 st. trätt. — Lundgren, K., reparatör, Stockholm: 1 st. dvärgfalk. — Lundqvist, Karl, Bernhard, herr, Stockholm. — Lundin, Ellen, fru, Stockholm. — Löf, K., ingenjör, Västerås.

Mattsson, J., herr, Stockholm.

Nilsson, Hanna, fröken, Stockholm: 1 vepa. — Nordiska Kompaniet, Stockholm. — Nordqvist, Arvid, A-B, Stockholm. — Nykvist, Gösta, musiker, Stockholm. — Nylander, W., montör, Stockholm. — Nödenberg, E., amanuens, Bergianska Trädgården, Stockholm.

Okänd, Saltsjöbaden. — Olrog, Krister, stud., Stockholm. — Olsson, Lilly, fröken, Stockholm.

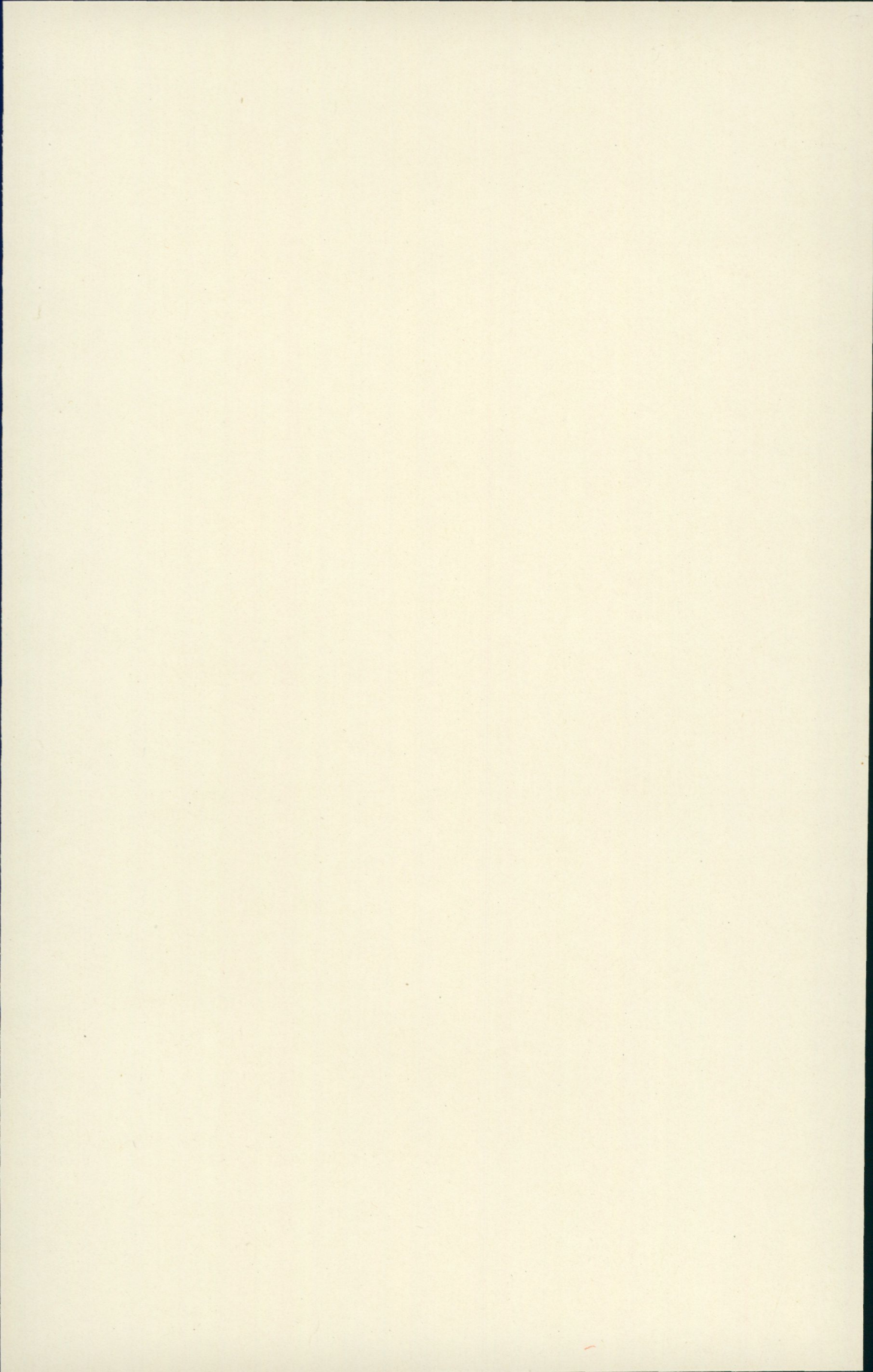
Palmerantz, P. N., kamrer, Stockholm. — Persson, Hilmer, herr, Lagersborg, Eskilstuna. — Pettersson, Oscar, herr, Aspudden, Stockholm.

Rundgren, Emma, fru, Karlstad. — Råberg, D., hovjägare, Drottningholm.

Sandell, Rob., grosshandlare, Stockholm. — Sannes, A., körsnär, Stockholm: 1 st. trätt. — Sjästedt, Yngve, professor, Stockholm: 1 större spindel. — Sjöholm, A. E., styckjunkare, Bornäs, Stäket: 1 st. hermelin. — Smith, E., direktör, Stockholm. — Stockholms stad: kakelugn till Hazeliushuset. — Svensson, Allan, herr, Stockholm. — Söderberg, E., herr, Bergianska Trädgården, Stockholm. — Söderberg, K., direktör, Stockholm. — Söderberg, Sigrid, fru, Visby.

Tirén, Nils, löjtnant, Tirsta gård: 1 st. jorduggla. — Tjäders Fröhandel, Stockholm. — Täring, Elsa, fru, Stockholm.

Watrang, godsägare, Björnlunda, Jakobsberg: 6 st. svanungar. — Wetterstrand, K., notarie, Stockholm. — Wickman, K. H., byggmästare, Djursholm: 1 st. brun and. — Widerström, Karoline, med. doktor, Stockholm: 1 st. mantilj, 1 schal, 1800-talet. — Winberg, H., handlande, Stockholm. — Wulf, D., agronom, Svartsjö, Eldgarn. — Wulf, Tyra, fru, Svartsjö, Eldgarn. — Wöhler, Willy, herr, Klintehamn, Gotland.

Gåvor till Nordiska Museet från landsorten insändas under adress Nordiska Museet, Stockholm. I Stockholm kunna de inlämnas antingen i museet eller å Skansen, Djurgården. Vid varje föremål böra fyndort och givarens namn, titel och adress samt i övrigt varje upplysning, som kan lämnas om föremålets historia eller användning, så fullständigt och tydligt som möjligt angivas.

Fotografier av kulturhistoriskt, etnografiskt och arkeologiskt intresse (byggnader och byggnadsdetaljer, husgeråd, dräkter, utövändet av lantliga sysslor och hemslöjd, idrotter och lekar, forntroföremål o. s. v.) mottagas med tacksamhet av Nordiska Museet.

Uppteckningar om levnadssätt, sysslor och bruk i äldre tider samt om folkseder, lekar, forntro och vidskepelser, sägner o. s. v. äro likaledes särdeles välkomna bidrag till museets arkiv för svensk folkkänedom.

Författare och förläggare, som önska böcker och uppsatser anmälda eller omnämnda i tidskriften, behagade insända dem under adress *Nordiska Museet*, Stockholm 14. Manuskript, meddelanden och uppgifter insändas under samma adress.

Fataburen utkommer med 4 häften årligen och åtföljes dessutom av en redogörelse för museets förvaltning.

Tidskriften kostar i bokhandeln och på posten 10 kr. för årgång. Lösa häften säljas i mån av tillgång för 3 kr. Till de ledamöter i Samfundet för Nordiska Museets främjande, som äro bosatta utom Stockholm, utdelas tidskriften gratis. I huvudstaden boende ledamöter kunna erhålla tidskriften till halva boklåspriset vid rekvisition genom museets expedition å Skansen.

STOCKHOLM 1926. KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER 260299